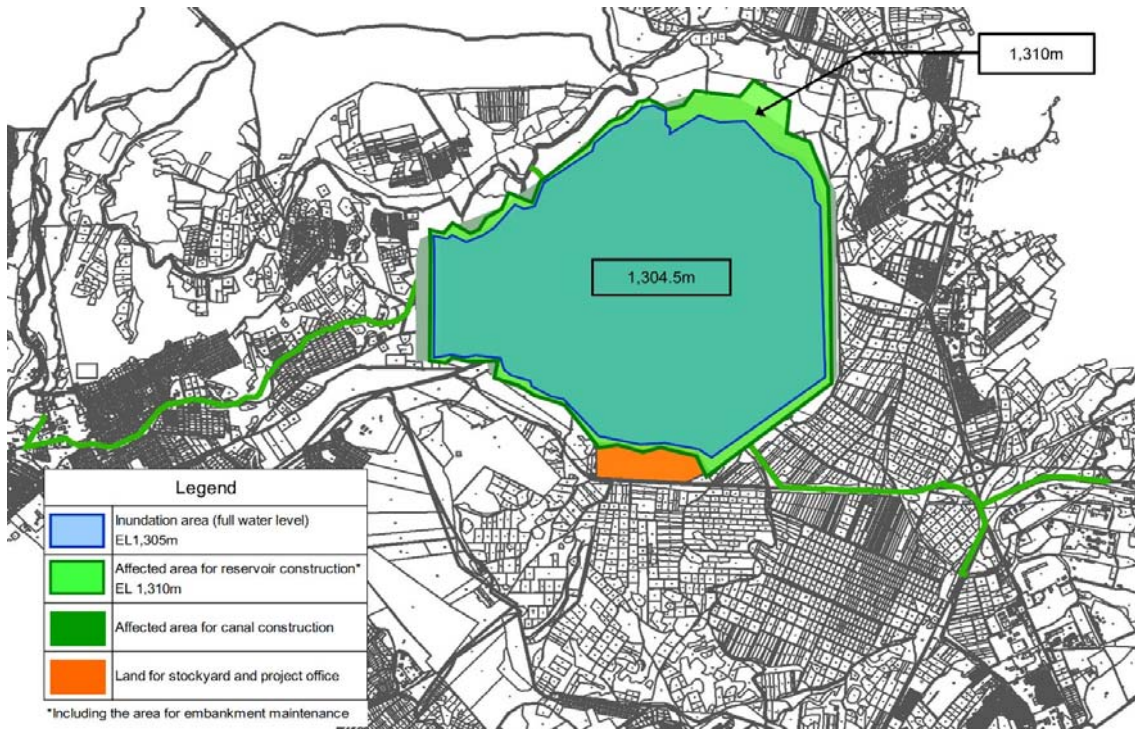

5-2 Վերաբնակեցում և հողամասերի օտարում

5-2-1 Վերաբնակեցման և հողամասերի օտարման անհրաժեշտությունը

Առաջարկվող կառույցների շինարարության համար հողամասերի օտարման անհրաժեշտությունն կառաջանա: Նկար 5-2-1.1-ում պատկերված է կանխատեսվող ազդակիր տարածքը:

Նկար 5-2-1.1 Ծրագրի կանխատեսվող ազդակիր

Չնայած Ծրագրի շրջանակներում վերաբնակեցման կարիք չի լինի, սակայն Ջրամբարի և ոռոգման ջրանցքների կառուցման համար հողի օտարման անհրաժեշտությունն կառաջանա: Մասնավորապես, Ջրամբարի և Մնուցող ջրանցք 2-ի կառուցման համար անհրաժեշտ կլինի օտարել 808հա տարածք: Ինչ վերաբերում է Մնուցող ջրանցք 1-ին և Ջրթող ջրանցք 1~2-ին, շինարարության ընթացքում ազդեցությունը ժամանակավոր է, քանզի նախատեսվում է, որ այդ ջրանցքները խողովակաշար են լինելու: Այնուամենայնիվ, առկա են որոշ մրգատու այգիներ և բազմամյա խոտաբույսերով հողամասեր, որոնք կարող են ենթարկվել ազդեցության, չնայած նրան, որ աշխատանքները ժամանակավոր են:

5-2-1-1 Ջրթող ջրանցք 2-ի երկու թեկնածու ծրագծերի ուսումնասիրումը

Ջրամբարում ամբարված ջուրը դեպի Քասախ գետ ուղղելու համար նախատեսվող Ջրթող ջրանցք 2-ի համար հետազոտության սկզբնական փուլում երկու տարբերակներ էին առաջարկվում: Մասնավորապես, 1) մի ծրագիծն անցնում էր մրգատու այգով, 2) մյուսը՝ բնական հունով: Վերջնականապես ընտրվել է երկրորդ տարբերակը, որը հողամասերի օտարման տեսանկյունից ավելի փոքր ազդեցություն ունի: Այս երկու տարբերակների մանրամասն համեմատությունը ներկայացված է Գլուխ 5-1-4-5-ում:

5-2-1-2 Մրգատու այգուն հասցվող վնասի նվազեցման տարբերակների ուսումնասիրումը

Պատվար 1-ի հյուսիս-արևելքում կա մեծ մրգատու այգի՝ մոտ 24հա մակերեսով: Ըստ առաջարկվող պլանի, մրգատու այգու մոտավորապես կեսը (11.4հա) անցնելու է ջրի տակ: Այդ պատճառով, գնային տեսանկյունից համեմատվել են երկու տարբերակներ. ա) փոխհատուցում վնասված մրգատու այգու դիմաց և բ) մրգատու այգու պահպանում՝ Պատվար 1-ը երկարացնելու արդյունքում: Արդյունքները ներկայացված են նկար 5-2-1.2-ում: Ազդակիր մրգատու այգու դիմաց տրամադրվող փոխհատուցումը 17.7 մլն.

			Plan A (Compensation area is Maximum)			Plan B (Compensation area is Nil)		
Outline								
Compensation fee			Area/Volume (m ² /m ³)	Unit Cost (USD)	Sub Total (USD)	Area/Volume (m ² /m ³)	Unit Cost (USD)	Sub Total (USD)
Tree loss			114,000 m ²	x 0.18 =	20,520	0 m ²	x 0.18 =	0
Land loss			114,000 m ²	x 0.60 =	68,400	0 m ²	x 0.60 =	0
Construction Cost	Slope Protection	Small Dike	10,000 m ³	x 33.14 =	331,400	990 m ³	x 33.14 =	32,809
		Slope protection	314,000 m ²	x 14.31 =	4,493,340	27,000 m ²	x 14.31 =	386,370
	Anti Infiltration Work		154,000 m ²	x 14.31 =	2,203,740	170,000 m ²	x 14.31 =	2,432,700
	Dam	Core	59,000 m ³	x 4.56 =	269,040	375,000 m ³	x 4.56 =	1,710,000
		Filter	5,700 m ³	x 11.52 =	65,664	31,000 m ³	x 11.52 =	357,120
		Surface Protection	7,700 m ³	x 33.14 =	255,178	57,000 m ³	x 33.14 =	1,888,980
		Sand-and-Gravel	130,000 m ³	x 4.91 =	638,300	919,000 m ³	x 4.91 =	4,512,290
		Sand-and-Gravel (Dam Crest)	1,500 m ³	x 4.91 =	7,365	7,900 m ³	x 4.91 =	38,789
		Scoria (Dam Crest)	240 m ³	x 4.91 =	1,178	1,300 m ³	x 4.91 =	6,383
	Counter Weight		7,100 m ³	x 3.83 =	27,193	49,095 m ³	x 3.83 =	188,032
Stripping		14,000 m ³	x 3.98 =	55,720	87,000 m ³	x 3.98 =	346,260	
Direct Construction Cost		8,348,118			11,899,733			
Indirect Cost (111% of Direct Cost)		9,266,411			13,208,704			
Sub Total		17,614,529			25,108,437			
Total (USD)		17,703,449			25,108,437			
Total (Million USD)		17.7			25.1			

Նկար 5-2-1.2 Մրգատու այգուն հասցվող վնասը նվազեցնելու տարբերակների համեմատություն

ԱՄՆ դոլար է, որը շատ ավելի քիչ է, քան Պատվար 1-ի երկարացման դեպքում, որը կազմում է 25.1 մլն. ԱՄՆ դոլար: Այդ պատճառով, որոշում է կայացվել չլիքառել Պատվար 1-ը երկարացնելու տարբերակը:

5-2-2 Օրենսդրական և վարչական շրջանակը

5-2-2-1 Վերաբնակեցմանն ու հողամասերի օտարմանն առնչվող օրենսդրական դաշտը

Սեփականության իրավունքի պաշտպանումը երաշխավորվում է ՀՀ սահմանադրությամբ (2015թ.), որում սահմանված է, որ հանրության գերակա շահերի ապահովման նպատակով սեփականության օտարումն իրականացվում է օրենքով սահմանված բացառիկ դեպքերում և կարգով՝ միայն նախնական և համարժեք փոխհատուցմամբ: Հողամասի օտարման և փոխհատուցման դեպքերը նախատեսված են հողային օրենսգրքի 102 և 104 հոդվածներում, ՀՀ քաղաքացիական օրենսգրքում (1998թ.) և 2006թ. նոյեմբերի 27-ին ընդունված «Հասարակության և պետության կարիքների համար սեփականության օտարման մասին» ՀՀ օրենքի 218 և 221 հոդվածներում: Վերջինս փոփոխության է ենթարկվել 2014թ. հունիսի 21-ին: Ըստ ներկայումս գործող օրենքների, առնչվող պետական մարմնի կողմից ներկայացված պահանջի հիման վրա ՀՀ կառավարությունը պետք է արձակի որոշում, որով կճանաչվի բացառիկ գերակա հանրային շահը:

«Հասարակության և պետության կարիքների համար սեփականության օտարման մասին» ՀՀ օրենքով սահմանվում է հասարակության և պետության կարիքների համար հողամասի և անշարժ գույքի օտարման դեպքում հողամասի օտարման ընթացակարգը, դրանց նկատմամբ սեփականության իրավունք ունեցողի փոխհատուցում ստանալու իրավունքը: Բացառիկ գերակա հանրային շահ ճանաչելու մասին կառավարության որոշումն ուժի մեջ մտնելուց հետո կառավարության սահմանած կարգով և ժամկետներում լիազոր մարմինը կազմում է օտարվող սեփականության նկարագրության արձանագրություն, որին իրավունք ունեն մասնակցելու ձեռքբերողը, սեփականատերը և սեփականության նկատմամբ գույքային իրավունքներ ունեցողները: Անշարժ գույքի կամ անշարժ գույքի նկատմամբ գույքային իրավունքների շուկայական արժեքի գնահատումն իրականացվում է 2005թ. հոկտեմբերի 4-ին ընդունված «Անշարժ գույքի գնահատման գործունեության մասին» ՀՀ օրենքով սահմանված կարգով: ՀՀ-ում հողամասերի օտարմանն առնչվող հիմնական օրենքները ներկայացված են ստորև բերված աղյուսակ 5-2-2.1-ում:

Աղյուսակ 5-2-2.1 Հայաստանում հողամասի օտարմանն առնչվող հիմնական օրենքները

Ընդունման/լրամշակման տարին	Օրենքի համարը	Օրենքի անվանումը
1995/ 2015	—	Հայաստանի Հանրապետության սահմանադրություն
1998	1998/17	Հայաստանի Հանրապետության քաղաքացիական օրենսգիրք
1998	1988/20	Քաղաքացիական դատավարության օրենսգիրք
2001	2001/17	Հայաստանի Հանրապետության հողային օրենսգիրք
2005	2005/71	Անշարժ գույքի գնահատման գործունեության մասին օրենք
2006	2006/64	Հասարակության և պետության կարիքների համար սեփականության օտարման մասին օրենք
2007	2007/64	Վարչական դատավարության օրենսգիրք

5-2-2-2 Վերաբնակեցմանն ու հողամասի օտարմանն առնչվող ՃՄՀԳ ուղեցույց

Վերաբնակեցման և հողամասերի օտարման հարցերը կարգավորվում են ՃՄՀԳ շրջակա միջավայրի և սոցիալական նկատառումների ուղեցույցով (այսուհետ՝ ՃՄՀԳ ուղեցույց), ինչպես ներկայացված է ստորև:

Վերաբնակեցման վերաբերյալ ՃՄՀԳ քաղաքականության գլխավոր սկզբունքներն ամփոփված են ստորև:

- I. Անհրաժեշտ է հնարավորինս խուսափել վերաբնակեցումից և ապրուստի միջոցի կորուստ առաջացնելուց՝ դիտարկելով բոլոր կենսունակ այլընտրանքները:
- II. Երբ բնակչության վերաբնակեցումն անխուսափելի է, ապա անհրաժեշտ է ձեռնարկել արդյունավետ միջոցներ՝ ազդեցությունը նվազագույնի հասցնելու և կորուստները փոխհատուցելու նպատակով:
- III. Վերաբնակեցման ենթակա բնակչությունը և այն անձինք, որոնք կկորցնեն իրենց ապրուստի միջոցը, պետք է ստանան բավարար փոխհատուցում և աջակցություն, այնքանով, որ նրանք կարողանան բարելավել կամ առնվազն վերականգնել իրենց կենսամակարդակը, եկամտի հնարավորությունները և արտադրողականությունը մինչև Ծրագիրն եղած մակարդակը:
- IV. Փոխհատուցումը պետք է հնարավորինս հիմնված լինի ամբողջական փոխարինման արժեքի¹ վրա:

¹ Ստորև բերված է «փոխարինման արժեք»-ի նկարագրությունը:

Հողամաս	Գյուղատնտեսական հողամաս	Ազդակիր տարածքի մոտակայքում գտնվող և համարժեք արտադրողականություն կամ կիրառում ունեցող հողամասի մինչև Ծրագիրը կամ մինչև օտարումը եղած շուկայական արժեքը (դրանցից ավելի բարձրը), գումարած ազդակիր հողամասին հավասար վիճակի հասցնելու համար անհրաժեշտ ծախսերը, գումարած գրանցման և փոխանցման համար պահանջվող բոլոր հարկերն ու տուրքերը:
---------	-------------------------	---

- V. Փոխհատուցումն ու այլ տեսակի աջակցությունները պետք է տրամադրվեն մինչև տեղափոխումը:
 - VI. Մեծամասշտաբ վերաբնակեցման հանգեցնող ծրագրերի համար պետք է պատրաստվեն վերաբնակեցման գործողությունների պլաններ, որոնք պետք է հասանելի լինեն հանրությանը: Ցանկալի կլինի, որ վերաբնակեցման գործողությունների պլանները ներառեն Համաշխարհային բանկի Անվտանգության քաղաքականությունում (ՀՔ ԳՔ 4,12, Հավելված A) նշված տարրերը:
 - VII. Վերաբնակեցման գործողությունների պլանի պատրաստման ժամանակ ազդակիր բնակչության և նրանց համայնքների հետ պետք է իրականացվեն քննարկումներ՝ նախապես հասանելի բավարար տեղեկատվության հիման վրա: Քննարկումներ իրականացնելիս պարզաբանումները պետք է կատարվեն ազդակիր բնակչությանը հասկանալի տեսքով, ձևով և լեզվով:
 - VIII. Վերաբնակեցման գործողությունների պլանների պլանավորման, իրականացման և մոնիտորինգի հարցում պետք է պատշաճ կերպով խթանել ազդակիր բնակչության մասնակցությունը:
 - IX. Ազդակիր բնակչության և նրանց համայնքների համար պետք է ստեղծվեն պատշաճ և մատչելի բողոքարկման մեխանիզմներ:
- Վերոնշյալ սկզբունքները լրացվում են Համաշխարհային բանկի ԳՔ 4.12-ով, քանի որ ՃՄՀԳ ուղեցույցի մեջ նշված է, որ «ՃՄՀԳ-ն հաստատում է, որ ծրագրերը զգալիորեն չեն շեղվում Համաշխարհային բանկի անվտանգության քաղաքականություններից»: Համաշխարհային բանկի ԳՔ 4.12-ի գլխավոր սկզբունքները բերված են ստորև:
- X. Ազդակիր անձինք պետք է հնարավորինս շուտ նույնականացվեն և գրանցվեն, որպեսզի նախնական ելակետային ուսումնասիրության (ներառյալ մարդահամարը, որը կծառայի որպես իրավասության վերջնաժամկետ, ունեցվածքի գույքագրումը և սոցիալ-տնտեսական հետազոտությունը) միջոցով սահմանվի նրանց իրավունքը: Նախընտրելի է դա անել ծրագրի նույնականացման փուլում՝ այդպիսի օգուտներից օգուտելի ցանկացող ներխուժողների հետագա ներհոսքը կանխելու համար:
 - XI. Շահառու են այն ԾԱԱ-երը, որոնք ունեն հողամասի սեփականության իրավունք (ներառյալ օրենքով ճանաչված սովորույթի կամ ավանդույթի հիման հողային իրավունքները), այն ԾԱԱ-երը, որոնք մարդահամարի դրությամբ չունեն սեփականության իրավունք, բայց ունեն հավակնություն այդպիսի հողատարածքի կամ ունեցվածքի նկատմամբ, և այն ԾԱԱ-երը, որոնք չունեն նրանց կողմից զբաղեցված հողատարածքի ճանաչված սեփականության իրավունք:
 - XII. Որպես ապրուստի միջոց հողագործությամբ զբաղվողների համար նախապատվություն պետք է տրվի հողատարածքի հիման վերաբնակեցման ռազմավարություններին:
 - XIII. Ցուցաբերել աջակցություն անցումային շրջանի համար (տարահանման և ապրուստի վերականգնման միջև ընկած ժամանակահատվածում):
 - XIV. Տարահանվողների մեջ առանձնահատուկ ուշադրություն պետք է դարձնել խոցելի խմբի, հատկապես աղքատության շեմից ցածր գտնվողների, հողամաս չունեցողների, ծերերի, կանանց և երեխաների, ազգային փոքրամասնությունների և այլոց կարիքներին:

	Բնակավայրային հողամաս	Ազդակիր տարածքի մոտակայքում գտնվող և համարժեք չափեր ու կիրառում ունեցող նման կամ ավելի կատարելագործված ենթակառուցվածք և ծառայություններ ունեցող հողամասի մինչև օտարումը եղած շուկայական արժեքը, գումարած գրանցման և փոխանցման համար պահանջվող բոլոր հարկերն ու տուրքերը:
Կառույցներ	Տներ և այլ կառույցներ	Ազդակիր կառույցի մակերեսին ու որակին հավասար կամ ավելի բարձր հատկություններով փոխարինման կառույց կառուցելու կամ մասնակի ազդեցության ենթարկված կառույցների վերանորոգման համար անհրաժեշտ նյութերի շուկայական արժեքը, գումարած շնարարական նյութերի շինհրապարակ տեղափոխելու ծախսերը, գումարած աշխատանքի համար և կապալառուներին վճարվող գումարը, գումարած գրանցման և փոխանցման համար պահանջվող բոլոր հարկերն ու տուրքերը:

XV. Այն դեպքում, երբ ամբողջ տարահանված բնակչության վրա ազդեցությունը չնչին է կամ տարահանվել է 200-ից քիչ անձ, ապա պետք է պատրաստվի հակիրճ վերաբնակեցման պլան:

Բացի ՃՄՀԳ քաղաքականության վերոնշյալ գլխավոր սկզբունքները, շեշտ է դրվում նաև մանրամասն վերաբնակեցման քաղաքականության վրա, որը ներառում է վերոնշյալ բոլոր կետերը (ծրագրին բնորոշ վերաբնակեցման պլան, իրականացման ինստիտուցիոնալ շրջանակ, մոնիտորինգի և գնահատման մեխանիզմ, իրականացման ժամանակացույց, մանրամասն ֆինանսական պլան և այլն):

5-2-2-3 ՃՄՀԳ ուղեցույցի/ ՀԲ ԳՔ.4.12-ի և Հայաստանի օրենսդրության միջև տարբերության վերլուծություն

Վերաբնակեցման և հողամասի օտարման տեսանկյունից ՃՄՀԳ ուղեցույցի/ ՀԲ ԳՔ.4.12-ի և Հայաստանի օրենքների միջև տարբերության վերլուծությունը ներկայացված է աղյուսակ 5-2-2.2-ում:

Աղյուսակ 5-2-2.2 ՃՄՀԳ ուղեցույցի/ ՀԲ ԳՔ.4.12-ի և Հայաստանի օրենսդրության միջև տարբերության վերլուծություն

Հ/Հ	ՃՄՀԳ ուղեցույց/ՀԲ ԳՔ.4.12	ՀՀ օրենսդրություն	Տարբերությունը	Տարբերությունը լրացնելու միջոցառում
1	Անհրաժեշտ է հնարավորինս խուսափել վերաբնակեցումից և ապրուստի միջոցի կորուստ առաջացնելուց՝ դիտարկելով բոլոր կենսունակ այլընտրանքները (ՃՄՀԳ ՈՒՑ)	«Հասարակության և պետության կարիքների համար սեփականության օտարման մասին» ՀՀ օրենքի (այսուհետ՝ «Հողի օտարման մասին օրենք») 4-րդ հոդվածում նշված է, որ «հանրային շահը պետք է գերակա լինի օտարվող սեփականության սեփականատիրոջ շահերից»: Այնուամենայնիվ, ըստ սոցիալական նորմերի, անհրաժեշտ է հնարավորինս խուսափել վերաբնակեցումից և ապրուստի միջոցի կորուստ առաջացնելուց:	Չկա	-
2	Երբ բնակչության վերաբնակեցումն անխուսափելի է, ապա անհրաժեշտ է ձեռնարկել արդյունավետ միջոցներ՝ ազդեցությունը նվազագույնի հասցնելու և կորուստները փոխհատուցելու նպատակով (ՃՄՀԳ ՈՒՑ)	Ըստ «Հողի օտարման մասին օրենքի» 11-րդ հոդվածի՝ օտարվող սեփականության դիմաց պետք է վճարվի օտարվող սեփականության շուկայական արժեքից տասնհինգ տոկոս ավելի գումար (= ամբողջական փոխարինման արժեք): Սեփականության օտարման հետ կապված ֆինանսական պարտավորությունները (հարկեր, տուրքեր, պարտադիր վճարներ) հատուցում է ձեռքբերողը:	Չկա	-
3	Վերաբնակեցման	Ըստ «Հողի օտարման	Չկա	-

Հ/Հ	ՃՄՀԳ ուղեցույց/ՀԲ ԳՔ4.12	ՀՀ օրենսդրություն	Տարբերությունը	Տարբերությունը լրացնելու միջոցառում
	<p>ենթակա բնակչությունը և այն անձինք, որոնք կկորցնեն իրենց ապրուստի միջոցը, պետք է ստանան բավարար փոխհատուցում և աջակցություն, այնքանով, որ նրանք կարողանան բարելավել կամ առնվազն վերականգնել իրենց կենսամակարդակը, եկամտի հնարավորությունները և արտադրողականությունը մինչև Ծրագիրն եղած մակարդակը (ՃՄՀԳ ՈԻՑ)</p>	<p>մասին օրենքի» 11-րդ հոդվածի՝ որպես փոխհատուցում վճարվում է օտարվող սեփականության շուկայական արժեքից տասնհինգ տոկոս ավելի գումար: Կարելի է համարել, որ դա արվում է Ծրագրի ազդակիր անձանց (ԾԱԱ) կենսամակարդակը մինչև Ծրագիրն եղած մակարդակը վերականգնելու համար:</p>		
4	<p>Փոխհատուցումը պետք է հնարավորինս հիմնված լինի ամբողջական փոխարինման արժեքի վրա (ՃՄՀԳ ՈԻՑ)</p>	<p>Ինչպես արդեն նշվել է՝ որպես փոխհատուցում վճարվում է օտարվող սեփականության շուկայական արժեքից տասնհինգ տոկոս ավելի գումար:</p>	Չկա	-
5	<p>Փոխհատուցումն ու այլ տեսակի աջակցությունները պետք է տրամադրվեն մինչև տեղափոխումը (ՃՄՀԳ ՈԻՑ)</p>	<p>Ըստ «Հողի օտարման մասին օրենքի» 3-րդ հոդվածի 2-րդ կետի՝ օտարվող սեփականության դիմաց պետք է տրվի նախնական համարժեք փոխհատուցում: Փոխհատուցումը տրամադրվում է մինչև տեղափոխումը և սեփականության օտարումը:</p>	Չկա	-
6	<p>Մեծամասշտաբ վերաբնակեցման հանգեցնող ծրագրերի համար պետք է պատրաստվեն վերաբնակեցման գործողությունների պլաններ, որոնք պետք է հասանելի լինեն հանրությանը (ՃՄՀԳ ՈԻՑ) Մինչև 200 հոգու վերաբնակեցման կամ հողի օտարման հանգեցնող</p>	<p>«Հողի օտարման մասին օրենքում» չկա դրույթ վերաբնակեցման գործողությունների պլան մշակելու մասին:</p>	<p>Հայաստանում ՎԳՊ պատրաստել ու կարիք չկա</p>	<p>Պետք է պատրաստվի հակիրճ ՎԳՊ:</p>

Հ/Հ	ՃՄՀԳ ուղեցույց/ՀԲ ԳՔ4.12	ՀՀ օրենսդրություն	Տարբերությունը	Տարբերությունը լրացնելու միջոցառում
	ծրագրերի համար պետք է պատրաստվի կրճատ վերաբնակեցման պլան (ՀԲ ԳՔ4.12 պարբ.25)			
7	Վերաբնակեցման գործողությունների պլանի պատրաստման ժամանակ ազդակիր բնակչության և նրանց համայնքների հետ պետք է իրականացվեն քննարկումներ նախապես հասանելի բավարար տեղեկատվության հիման վրա (ՃՄՀԳ ՈԻՑ)	ՀՀ օրենսդրությունում չկան վերաբնակեցման և սեփականության օտարման համար ազդակիր բնակչության հետ քննարկումներ իրականացնելու հստակ իրավական պահանջներ:	ՎԳՊ պատրաստելու և քննարկումներ իրականացնելու վերաբերյալ դրույթ չկա:	ՎԳՊ պատրաստելու ընթացում անհրաժեշտ է անցկացնել հանրային լսումներ ԾԱԱ հետ:
8	Քննարկումներ իրականացնելիս պարզաբանումները պետք է կատարվեն ազդակիր բնակչությանը հասկանալի տեսքով, ձևով և լեզվով (ՃՄՀԳ ՈԻՑ)	Ըստ ՀՀ «լեզվի մասին» օրենքի 3-րդ և 4-րդ հոդվածների հոդված օտարմանն առնչվող բոլոր պաշտոնական ծանուցումները պետք է լինեն հայերենով: Հանրային քննարկումները պետք է անցկացվեն հայերենով: Ազգային փոքրամասնությունները հիմնականում առանց դժվարության կարողանում են հաղորդակցվել հայերենով: Ազգային փոքրամասնությունների այն անձինք, որոնք տիրապետում են հայերենին, կարող են աջակցել ԾԱԱ-երին իրենց լեզվով:	Չկա	-
9	Վերաբնակեցման գործողությունների պլանների պլանավորման, իրականացման և մոնիտորինգի հարցում պետք է պատշաճ կերպով խթանել ազդակիր բնակչության մասնակցությունը (ՃՄՀԳ ՈԻՑ)	ՀՀ օրենսդրությունում վերաբնակեցման գործողությունների պլանների պլանավորման, իրականացման և մոնիտորինգի հարցում ազդակիր բնակչության մասնակցությունը ապահովելու հստակ իրավական պահանջներ չկան: Այնուամենայնիվ, պլանավորման ընթացում ԾԱԱ	ՎԳՊ պատրաստմանը, իրականացմանը և մոնիտորինգին ազդակիր անձանց մասնակցության վերաբերյալ նշում չկա:	Առաջարկվում է քննարկումների և մոնիտորինգի ընթացքում ներգրավել ԾԱԱ ներկայացուցիչ:

Հ/Հ	ՃՄՀԳ ուղեցույց/ՀԲ ԳՔ4.12	ՀՀ օրենսդրություն	Տարբերությունը	Տարբերությունը լրացնելու միջոցառում
10	Ազդակիր բնակչության և նրանց համայնքների համար պետք է ստեղծվեն պատշաճ և մատչելի բողոքարկման մեխանիզմներ (ՃՄՀԳ ՈԻՑ)	կարող են մասնակցություն ունենալ քննարկումներին: Ըստ «Հողի օտարման մասին օրենքի» 9-րդ հոդվածի՝ պետք է ստեղծել բողոքարկման մեխանիզմներ: Սեփականության իրավունք ունեցող ազդակիր բնակչությունը իրավունք ունի բողոքարկել օտարվող սեփականությունն ուսումնասիրելու մասին Կառավարության որոշումները: Այնուամենայնիվ, ԾԱԱ համար բողոքարկման հնարավորությունը սահմանափակված է մինչև սեփականության նախնական ուսումնասիրության վերաբերյալ բողոքարկման ներկայացումը: Այլ հարցերի (փուլերի) համար պատշաճ և մատչելի բողոքարկման մեխանիզմներ ստեղծված չեն:	Սեփականության ուսումնասիրման արդյունքների բողոքարկումից բացի այլ բողոքարկման համակարգ սահմանված չէ ՀՀ օրենսդրությունում:	Պետք է ստեղծվի ԾԱԱ համար մատչելի բողոքարկման համակարգ:
11	Ազդակիր անձինք պետք է հնարավորինս շուտ նույնականացվեն և գրանցվեն, որպեսզի նախնական ելակետային ուսումնասիրության (ներառյալ մարդահամարը, որը կծառայի որպես իրավասության վերջնաժամկետ, ունեցվածքի գույքագրումը և սոցիալ-տնտեսական հետազոտությունը) միջոցով սահմանվի նրանց իրավունքը: Նախընտրելի է դա անել ծրագրի նույնականացման փուլում՝ այդպիսի օգուտներից օգտվել	Ըստ «Հողի օտարման մասին օրենքի» 7-րդ հոդվածի 2-րդ կետի՝ ազդակիր բնակչության (սեփականատերերի) և ունեցվածքի նույնականացումը պետք է իրականացվի նախնական փուլում: Չկա դրույթ վերջնաժամկետի և սոցիալ-տնտեսական հետազոտության վերաբերյալ:	Չկա դրույթ վերջնաժամկետի վերաբերյալ: Չկա նշում սոցիալ-տնտեսական հետազոտության իրականացման վերաբերյալ:	SSՀ փուլում չի կարող սահմանվել վերջնաժամկետ: Սակայն, այն կարող է սահմանվել ՄՆ փուլում՝ վարկային համաձայնագիր կնքելուց հետո: Ծրագրի վաղ փուլում պետք է իրականացվի ԾԱԱ ուղղված սոցիալ-տնտեսական հետազոտություն և գույքի հաշվեգրում: SSՀ փուլում ԾԱԱ նույնականացման համար իրականացվել է

Հ/Հ	ՃՄՀԳ ուղեցույց/ՀԲ ԳՔ4.12	ՀՀ օրենսդրություն	Տարբերությունը	Տարբերությունը լրացնելու միջոցառում
	ցանկացող ներխուժողների հետագա ներհոսքը կանխելու համար (ՀԲ ԳՔ4.12 պարբ.6)			ոչ-պաշտոնական սոցիալ-տնտեսական հետազոտություն և գույքի հաշվեգրում:
12	Շահառու են այն ԾԱԱ-երը, որոնք ունեն հողատարածքի սեփականության իրավունք (ներառյալ օրենքով ճանաչված սովորույթի կամ ավանդույթի հիման հողային իրավունքները), այն ԾԱԱ-երը, որոնք մարդահամարի դրությամբ չունեն սեփականության իրավունք, բայց ունեն հավակնություն այդպիսի հողատարածքի կամ ունեցվածքի նկատմամբ, և այն ԾԱԱ-երը, որոնք չունեն նրանց կողմից զբաղեցված հողատարածքի ճանաչված սեփականության իրավունք (ՀԲ ԳՔ4.12 պարբ.15)	«Հողի օտարման մասին օրենքի» 11-րդ հոդվածի 6-րդ կետում հստակ նշված է, որ փոխհատուցում տրամադրվում է միայն սեփականության իրավունք ունեցող անձանց:	Ըստ ՀՀ օրենսդրության՝ ունեցվածքի միայն օրինական սեփականատերեն են ենթակա փոխհատուցման:	Սեփականության իրավունք չունեցող ԾԱԱ-երին փոխհատուցում չի կարող տրամադրվել: Սակայն, նրանք հաշվի կառնվեն Ծրագրի կողմից ազդեցության մեղմացման համար: Ծառի կորստի համար բոլոր ԾԱԱ-երին պետք է տրամադրվի փոխհատուցում, անկախ իրավական կարգավիճակից:
13	Որպես ապրուստի միջոց հողագործությամբ զբաղվողների համար նախապատվություն պետք է տրվի հողատարածքի հիման վերաբնակեցման ռազմավարությունների և (ՀԲ ԳՔ4.12 պարբ.11)	ՀՀ օրենսդրությամբ սահմանված փոխհատուցման ռազմավարությունը («Հողի օտարման մասին օրենքի» հոդված 11) ներառում է միայն դրամային փոխհատուցում՝ անկախ տարահանվող անձանց ապրուստի և այլ սոցիալական առանձնահատկություններից: Լիցենզավորված գնահատողի կողմից իրականացվում է օտարվող հողամասի շուկայական արժեքի գնահատում, հաշվի առնելով հողամասի արտադրողականությամբ	Հայաստանում ունեցվածքի համար դրամային փոխհատուցումը սկզբունքային է:	Կտրամադրվի դրամային փոխհատուցում, հաշվի առնելով հողի արտադրողականությունը:

Հ/Հ	ՃՄՀԳ ուղեցույց/ՀԲ ԳՔ4.12	ՀՀ օրենսդրություն	Տարբերությունը	Տարբերությունը լրացնելու միջոցառում
		ունը:		
14	Ցուցաբերել աջակցություն անցումային շրջանի համար (տարահանման և ապրուստի վերականգնման միջև ընկած ժամանակահատվածում) (ՀԲ ԳՔ4.12 պարբ.6)	ՀՀ օրենսդրությունը չի նախատեսում աջակցություն անցումային շրջանի համար:	Չկա նշում ՀՀ օրենսդրությունում:	Ծրագիրը տարահանման չի հանգեցնի: Հողի կորստի համար կտրամադրվի դրամային փոխհատուցում, հաշվի առնելով հողի արտադրողականությունը:
15	Տարահանվողների մեջ առանձնահատուկ ուշադրություն պետք է դարձնել խոցելի խմբի, հատկապես աղքատության շեմից ցածր գտնվողների, հող չունեցողների, ծերերի, կանանց և երեխաների, ազգային փոքրամասնությունների և այլոց կարիքներին (ՀԲ ԳԾ4.12 պարբ.8)	ՀՀ օրենսդրությունում չի սահմանվում իրավական մեխանիզմ՝ խոցելի խմբին առանձնահատուկ ուշադրություն դարձնելու համար:	Չկա նշում ՀՀ օրենսդրությունում:	Խոցելի անձինք պետք է առանձնապես հաշվի առնվեն:
16	Այն դեպքում, երբ ամբողջ տարահանված բնակչության վրա ազդեցությունը չնչին է կամ տարահանվել է 200-ից քիչ անձ, ապա պետք է պատրաստվի հակիրճ վերաբնակեցման պլան (ՀԲ ԳՔ4.12 պարբ.25).	ՀՀ օրենսդրությունը չի նախատեսում կրճատ վերաբնակեցման գործողությունների պլանների պատրաստում:	ՎԳՊ-ի համար չկա նշում ՀՀ օրենսդրությունում:	Տարահանման ենթակա ԾԱԱ թիվը գրո է, հետևաբար, Ծրագրի համար պետք է պատրաստվի հակիրճ ՎԳՊ (ամբողջական ՎԳՊ-ի փոխարեն):

5-2-2-4 Վերաբնակեցման և հողամասերի օտարման քաղաքականությունը Ծրագրի շրջանակներում

Ծրագրի շրջանակներում վերաբնակեցման և հողամասերի օտարման առաջարկվող քաղաքականությունը ներկայացված է ստորև:

<p>I. Հայաստանի կառավարությունը հատուկ Եղվարդի ոռոգման համակարգի բարելավման ծրագրի համար կօգտագործի Ծրագրի վերաբնակեցման քաղաքականություն (Ծրագրի քաղաքականություն), քանի որ վերաբնակեցման հարցում ներկայիս օրենսդրությունը չի մշակվել միջազգային պրակտիկային (ներառյալ ՃՄՀԳ քաղաքականությանը) համապատասխան: Ծրագրի քաղաքականության նպատակն է լրացնել օրենքների և կանոնակարգերի բոլոր տարբերությունները, որպեսզի ԾԱԱ-երը կարողանան վերականգնել իրենց ապրուստի պայմանները՝ առնվազն մինչև Ծրագիրը եղած վիճակը: Այս բաժնում քննարկվում են Ծրագրի քաղաքականության սկզբունքները և ԾԱԱ-երին տրամադրվող փոխհատուցման շրջանակը՝ հիմք ընդունելով նրանց կորստի տեսակն ու աստիճանը: Վերաբնակեցման հարցում Հայաստանի օրենսդրության և ՃՄՀԳ քաղաքականության միջև տարբերության դեպքում կնախատեսվեն Կառավարության պրակտիկային ու ՃՄՀԳ քաղաքականությանը համապատասխան և փոխադարձ ընդունելի մոտեցումներ:</p>

- II. Պետք է հնարավորինս խուսափել կամ նվազագույնի հասցնել հողամասի օտարումն ու վերաբնակեցումը, ստեղծելով Ծրագրի այլընտրանքային նախագծեր, որոնք Ծրագրի տարածքի համայնքների վրա կունենան նվազագույն բացասական ազդեցություն:
- III. Այն դեպքերում, երբ վերաբնակեցումն անխուսափելի է, իրենց ունեցվածքը, ապրուստի միջոցն ու ռեսուրսները կորցնող ԾԱԱ-երը (նարառյալ համայնքները) ամբողջական փոխհատուցում և օժանդակություն կստանան, որպեսզի կարողանան բարելավել կամ առնվազն վերականգնել իրենց նախկին տնտեսական և սոցիալական վիճակը:
- IV. Փոխհատուցում և վերականգնման օժանդակություն կտրամադրվի այն օրինական ԾԱԱ-երին, որոնք Ծրագրի իրականացման արդյունքում կենթարկվեն հետևյալ ներգործություններին.
- Բացասական ներգործություն կենսամակարդակի վրա;
 - Շինությունների, գյուղատնտեսական և արոտավայրային հողամասերի, միամյա և բազմամյա մշակաբույսերի, ծառերի կամ այլ անշարժ գույքի վրա ժամանակավոր կամ մշտական ներգործություն:
- V. Սեփականության իրավունք ունեցող բոլոր ազդակիր անձինք ենթակա են փոխհատուցման և վերականգնման օժանդակության: Սեփականության իրավունք չունեցող ազդակիր անձինք ենթակա են կենսամակարդակի վերականգնման նկատառման/օժանդակության:
- VI. Այն ԾԱԱ-երը, որոնք կորցնում են իրենց ունեցվածքի մի մասը, չեն թողնվի ունեցվածքի այն մասով, որը չի համապատասխանում ներկայիս կենսամակարդակի պահպանմանը: Մնացորդային հողամասի նվազագույն չափը կհամաձայնեցվի վերաբնակեցման պլանավորման ընթացքում:
- VII. Ժամանակավոր ներգործության ենթարկվող անձինք պետք է համարվեն ԾԱԱ, իսկ վերաբնակեցման պլանները հաշվի առնեն ժամանակավոր օգտագործման հարցերը:
- VIII. Վերաբնակեցման պլանները կնախագծվեն վերաբնակեցմանն ու հողամասի օտարմանն առնչվող օրենքներին և հարկադիր վերաբնակեցմանն առնչվող ՃՄՀԳ քաղաքականությանը համապատասխան:
- IX. Վերաբնակեցման պլանը կթարգմանվի տեղի լեզվով և կհրապարակվի ԾԱԱ-երի ու այլ շահագրգիռ խմբերի համար:
- X. Հողային և/կամ ոչ-հողային ունեցվածքի համար վճարումը կիրականացվի հիմք ընդունելով փոխարինման արժեքի սկզբունքը:
- XI. Գյուղատնտեսական գործունեությունից կախում ունեցող ԾԱԱ-երին կտրամադրվի դրամային փոխհատուցում՝ հիմք ընդունելով ՀՀ օրենսդրությունը: Փոխհատուցման արժեքի գնահատումը կիրականացվի ՀՀ օրենսդրությանը համապատասխան:
- XII. Վերաբնակեցման պլանում պետք է հաշվի առնվեն վերաբնակեցման բացասական ազդեցության նկատմամբ ամենախոցելի անձանց (ներառյալ աղքատների, հողամասի սեփականության իրավունք չունեցող անձանց, ազգային փոքրամասնությունների, կանանց, երեխաների, տարեցների և հաշմանդամների) կարիքները, իսկ վերաբնակեցման պլանավորման ու մեղմացման միջոցառումների կազմման ժամանակ պետք է հատուկ հաշվի առնել նրանց հարցը: Խոցելի անձանց սոցիալ-տնտեսական վիճակի բարելամանը նպաստելու համար պետք է նրանց տրամադրվի օժանդակություն:
- XIII. ԾԱԱ-երը ներգրավված կլինեն վերաբնակեցման պլանների մշակման և իրագործման պրոցեսում:
- XIV. Ծրագրի, ԾԱԱ-երի իրավունքների և նրանց հասանելի տարբերակների, բացասական ազդեցությունների դեպքում առաջարկվող մեղմացման միջոցառումների վերաբերյալ ԾԱԱ-երի և նրանց համայնքների համար կանցկացվեն խումբեր: Նրանք հնարավորինս կներգրավվեն իրենց վերաբնակեցմանն առնչվող

հարցերի լուծմանը:

XV. Հողամասերի օտարման (ներառյալ փոխհատուցումն ու եկամտի վերականգնման միջոցառումները) ծախսերը փակելու համար կապահովվի համապատասխան բյուջե՝ սահմանված իրականացման ժամանակահատվածում: Վերաբնակեցման բոլոր գործողությունների համար պահանջվող ծախսերը կրելու է ՀՀ կառավարությունը:

XVI. Սեփականության օտարումը, փոխհատուցման վճարումը և վերաբնակեցումը պետք է ավարտվեն մինչև շինարարությունը, բացառությամբ դատարանի որոշմամբ սահմանված դեպքերի: Ապրուստի վերականգնման միջոցառումները պետք է սկսվեն մինչև շինարարությունը, բայց պարտադիր չէ, որ դրանք ավարտին հասցվեն մինչև շինարարությունը, քանի որ դրանք կարող են շարունակական գործողություններ լինել:

XVII. Վերաբնակեցման պլանի արդյունավետ պատրաստման և իրականացման համար մինչև վերաբնակեցման մեկնարկը կսահմանվեն կազմակերպչական և վարչական միջոցառումներ: Սա կներառի հողամասի օտարման և կենսամակարդակի վերականգնման վերահսկման, խորհրդատվության և մոնիտորինգի համար պատշաճ մարդկային ռեսուրսների ապահովումը:

XVIII. Պետք է սահմանվեն համապատասխան զեկուցման (ներառյալ ստուգման և բողոքների գործառույթները), մոնիտորինգի և գնահատման մեխանիզմներ, որպես վերաբնակեցման կառավարման համակարգի մաս: Շինարարության փուլում իրականացնող գործակալությանը տեխնիկական խորհուրդներ տալու համար կվարձվեն խորհրդատուներ:

Վերջնաժամկետ

Վերջնաժամկետն այն ժամկետն է, որից շուտ Ծրագրի տարածքը զավթած կամ օգտագործող անձինք համարվում են ԾԱԱ և ենթակա են փոխհատուցման: Վերջնաժամկետը կհայտարարվի ՀՀ կառավարության և Ճապոնիայի կառավարության միջև վարկային համաձայնագիր ստորագրելուց հետո՝ մանրամասն նախագծման փուլում: Այս վերջնաժամկետը կձևանցվի ազդակիր համայնքների բնակիչներին առնչվող տեղական ինքնակառավարման մարմինների միջոցով: Վերջնաժամկետի սահմանման նպատակն է կանխել Ծրագրի կողմից փոխհատուցում ստանալու մտադրություն ունեցող ապօրինի զավթողների ներհոսքը:

Փոխարինման արժեքի սկզբունքը

Վերջնաժամկետին բավարարող հողամասի և ոչ-հողային սեփականության սեփականատերերին կտրամադրվի փոխհատուցում փոխարինման արժեքի սկզբունքի հիման վրա: Փոխարինման արժեքը հաշվարկվում է մինչև տեղափոխումը, որն անհրաժեշտ է ազդակիր սեփականությունն առանց արժեզրկման տեղափոխելու համար, որից հանված չեն հարկերն ու/կամ գործարքի ծախսերը, ինչպես ներկայացված է ստորև.

ա. Արտադրողական հողամասի (գյուղատնտեսական, ձկնաբուծական, այգեգործական և անտառային) դեպքում փոխհատուցման գումարը հաշվարկվում է հինք ընդունելով փաստացի շուկայական արժեքը, որը հաշվարկվում է լիցենզավորված գնահատողի կողմից՝ վերջին շրջանում այդ տարածքում իրականացված գործարքների հիման վրա: Փոխհատուցվում է շուկայական արժեքից 15% ավելի գումար:

բ. Բնակավայրային հողամասի փոխհատուցման գումարը հաշվարկվում է հինք ընդունելով փաստացի շուկայական արժեքը՝ վերջին շրջանում իրականացված գործարքների հիման վրա: Փոխհատուցվում է շուկայական արժեքից 15% ավելի գումար:

գ. Շինությունների, մշակաբույսերի և ծառերի փոխհատուցման գումարը հաշվարկվում է «Հասարակության և պետության կարիքների համար սեփականության օտարման մասին» ՀՀ օրենքի և կառավարության որոշումների հիման վրա: Եթե օրենքում նշում չկա ազդակիր սեփականության վերաբերյալ, ապա կարելի է օգտագործել ՀՀ կառավարության և ԱԶԲ-ի միջև համաձայնեցված «Վերաբնակեցման քաղաքականության

շրջանակային փաստաթուղթը»:

դ. Միանյա մշակաբույսերի դեպքում փոխհատուցվում է փոխհատուցման պահին մշակաբույսերի շուկայական արժեքը:

ե. Բազմամյա մշակաբույսերի դեպքում տրամադրվում է դրամային փոխհատուցում փոխարինման արժեքով, որը պետք է համապատասխանի ԱԶԲ-ի կողմից կիրառվող մեթոդներին, եթե այդպիսիք կան: Շուկայական արժեքը հաշվարկելիս պետք է հաշվի առնել մշակաբույսերի տեսակն ու տարիքը փոխհատուցման պահին:

5-2-3 Վերաբնակեցման մասշտաբը

5-2-3-1 Մարդահամար

ԾԱԱ-երին նույնականացնելու համար 2016թ. մարտից ապրիլ ընկած ժամանակահատվածում անշարժ գույքի կադաստրի պետական կոմիտեի տրամադրած պաշտոնական կադաստրային քարտեզի հիման վրա Եղվարդ, Նոր Երզնկա և Աշտարակ համայնքներում իրականացվել է մարդահամար: Այնուամենայնիվ, հայտնաբերվել են պետական և համայնքային հողերն ապօրինի օգտագործողներ:

(1) Ոռոգման ջրանցքների ազդակիր տարածքի ապօրինի հողօգտագործողներ

Ծրագրի շրջանակներում առաջակվում է կառուցել երկու սնուցող ջրանցք և երկու ջրթող ջրանցք: Եղվարդ քաղաքում նախատեսվում է կառուցել Մնուցող ջրանցք 1-ը, Մնուցող ջրանցք 2-ը և Ջրթող ջրանցք 1-ը: Այս տարածքում ապօրինի հողօգտագործող չկա:

Մյուս կողմից, Նոր Երզնկա համայնքի Ջրթող ջրանցք 2-ի տարածքում կա 7 ապօրինի հողօգտագործող (տնային տնտեսություն)՝ բաղկացած ընդհանուր 44 անդամից:

(2) Ջրամբարի ազդակիր տարածքի ապօրինի հողօգտագործողներ

Ջրամբարի ավազանի տարածում ոչ բոլոր ապօրինի հողօգտագործողներն են նույնականացվել²: Մյուս կողմից, Ջրամբարի ավազանի տարածքում հայտնաբերվել է 53 մշակվող հողամաս: Ջրամբարի ավազանի տարածքի մշակվող հողամասերի հայտնաբերման համար կատարվել է ուսումնասիրություն՝ համագործակցելով տեղի գյուղատնտեսների հետ: Ուսումնասիրության արդյունքում հայտնաբերվել է 53 հողամաս: Մնացած տարածքը բնական արոտավայրեր և չմշակվող հողամասեր են³: Հետևաբար, ենթադրվում է, որ կա առավելագույնը 53 Ծրագրի ազդակիր տնային տնտեսություն (ԾԱՏՏ), եթե յուրաքանչյուր տնային տնտեսություն մշակում է մեկ հողամաս: Ըստ սոցիալ-տնտեսական հետազոտության, տնային տնտեսությունները միջինում կազմված են 5.59 անձից: Այնուհետև, Ջրամբարի ավազանի տարածքի ապօրինի հողօգտագործող հանդիսացող ԾԱԱ-երի թիվը հաշվելու համար կարելի է 53 ԾԱՏՏ-ն բազմապատկել 5.59-ով: Արդյունքում, կստանանք 296 անձ:

(3) Ջրամբարի ավազանի տարածքի հողագործական աշխատանքները

Ըստ Ջրամբարի ավազանի տարածքում վարձու աշխատուժի միջոցով հողագործությամբ զբաղվող հողագործներից մեկի հետ արված հարցազրույցի, ապօրինի հողօգտագործողները 1հա մակերեսով հողամաս մշակելու համար սովորաբար վարձում են աշխատողներ՝ տարեկան 4 օրվա աշխատանքի համար: Վարձու աշխատողները օրական 4 ժամ են աշխատում: Վարձու աշխատողների հիմնական աշխատանքներն են.

² Ջրամբարի ավազանի տարածքում հողագործությամբ զբաղվող ապօրինի հողօգտագործողների վերաբերյալ մանրամասն տեղեկատվությունը բերված է այլ բաժնում (տես “3-3 սոցիալ-տնտեսական հետազոտություն”-ը).

³ Մշակվող հողամասերը հայտնաբերելու, մշակվող մշակաբույսերը և հողամասերի մակերեսները պարզելու համար ՃՄՀԳ հետազոտական խմբի կողմից Ջրամբարի ավազանի տարածքում իրականացվել է դաշտային հետազոտություն:

- 1) Վար - 40,000 դրամ/հա (ներառյալ աշխատավարձն ու տրակտորի վարձավճարը)
- 2) Ցանք - 10,000 դրամ/հա
- 3) Ջրում - 10,000 դրամ/հա

Ապօրինի հողօգտագործողները Ջրամբարի ավազանի տարածքում հողագործությամբ զբաղվելու համար վարձում են տարեկան մեկ աշխատող մեկ օրվա համար, քանզի տարբեր աշխատանքների համար տարբեր աշխատողներ են վարձվում: Որոշ աշխատողներ իրենց սեփական տրակտորով աշխատանք են կատարում նաև Ջրամբարի ավազանի տարածքից դուրս, իսկ որոշներն ունեն սեփական գյուղատնտեսական նշանակության հողամասեր: Այս պայմաններից ելնելով կարելի է ասել, որ աշխատողները Ջրամբարի ավազանի տարածքում կատարվող աշխատանքներից ստացվող աշխատավարձից մեծ կախում չունեն:

Ըստ հարցազրույցի, ապօրինի հողօգտագործողների և վարձու աշխատողների միջև հարաբերությունները սերտ չեն: Ապօրինի հողօգտագործողներն անգամ վարձու աշխատողների հեռախոսահամարները չունեն: Այդ պատճառով, Ջրամբարի ավազանի տարածքում ապօրինի հողօգտագործողների կողմից վարձված աշխատողների վրա լուրջ ազդեցություն չկա: Այդ պատճառով, վարձու աշխատողները ԾԱԱ չեն համարվում:

(4) ԾԱԱ-երի ընդհանուր թիվը

Ծրագրի ազդակիր տարածքում վերաբնակեցման կարիք չկա: Աղյուսակ 5-2-3.1-ում ներկայացված է ԾԱՏՏ և ԾԱԱ թիվը: ԾԱԱ ընդհանուր թիվը 418 է, իսկ ԾԱՏՏ ընդհանուր թիվը՝ 75:

Աղյուսակ 5-2-3.1 ԾԱՏՏ և ԾԱԱ թիվը

Կորստի տեսակը	ԾԱՏՏ թիվը			ԾԱԱ թիվը		
	Օրինական	Ապօրինի	Ընդամենը	Օրինական	Ապօրինի	Ընդամենը
1. Վերաբնակեցման ենթակա						
1-1.ՏՏ (պետական հողի վրայի շինության սեփականատեր)	0	0	0	0	0	0
1-2.ՏՏ (մասնավոր հողի վրայի շինության սեփականատեր)	0	0	0	0	0	0
1-3.ՏՏ (սեփականատեր)	0	0	0	0	0	0
1-4.ԱԸ (պետական հողի վրայի շինության սեփականատեր)	0	0	0	0	0	0
1-5.ԱԸ (մասնավոր հողի վրայի շինության սեփականատեր)	0	0	0	0	0	0
1-6. ԱԸ (սեփականատեր)	0	0	0	0	0	0
1-7.Համայնքային սեփականություն հանդիսացող շինություններ, ներառյալ պատմամշակութային հուշարձաններ	0	0	0	0	0	0
Ընդամենը (1)	0	0	0	0	0	0
2. Վերաբնակեցման ոչ-ենթակա						
2-1.Պետական կամ համայնքային հողամաս ⁴	-	60	60	-	340	340
1) Ջրանցքի տարածք	-	7	7	-	44	44
2) Ջրամբարի տարածք	-	53	53	-	296	296
2-2.Մասնավոր հողամաս	15	-	15	78	-	78
1) Ջրանցքի տարածք	12	-	12	64	-	64
2) Ջրամբարի տարածք	3	-	3	14	-	14
2-3. Վարձու աշխատող*	-	-	-	-	-	-

⁴ Եթե ապօրինի հողօգտագործողներից յուրաքանչյուրը մշակում է մեկ հողամաս, ապա առավելագույնը 53 ապօրինի հողօգտագործող կլինի: Հետևաբար, ենթադրվում է, որ ազդակիր տնային տնտեսությունների թիվը 53 է: Բացի այդ, ըստ սոցիալ-տնտեսական հետազոտության, Ծրագրի ազդակիր տարածքում ընտանիքի անդամների միջին թիվը 5.59 է: Հետևաբար, ենթադրվում է, որ Ջրամբարի տարածքում ապօրինի հողօգտագործող թիվը մոտավորապես 296 է:

Գլուխ 5, ՎՀ

Կորստի տեսակը	ԾԱՏ թիվը			ԾԱԱ թիվը		
	Օրինական	Ապօրինի	Ընդամենը	Օրինական	Ապօրինի	Ընդամենը
Ընդամենը (2)	15	60	75	78	340	418
Ընդամենը	15	60	75	78	340	418

Աղբյուր. ՃՄՀԳ հետազոտական խումբ, 2016թ. մարտից ապրիլ

Նշում. 1. Վարձու աշխատողները ԾԱԱ չեն համարվում

2. ԱԸ – առևտրային ընկերություններ

(5) Վերջնաժամկետ

ՏՏՀ փուլում վերջնաժամկետ չի հայտարարվել, քանի որ Ծրագիրն իրականացվում է Հայաստանում ընդունված կարգի համաձայն, ըստ որի վերջնաժամկետը որոշվում և հայտարարվում է ՄՆ փուլում: Այնուամենայնիվ, ԾԱԱ-երը արդեն նույնականացվել են ՏՏՀ փուլում իրականացված մարդահամարի և սոցիալ-տնտեսական հետազոտության միջոցով: Ծրագրի ազդակիր տարածք նոր հողօգտագործողների ներհոսքը կանխելու համար վերջնաժամկետը պետք է որոշվի ՄՆ փուլի վերջնական մարդահամարի առաջին օրը և նախապես հայտարարվի բոլոր ԾԱԱ-երին: Ապացույցի համար առաջարկվում է վերջնաժամկետից մի քանի օր առաջ նկարել Ծրագրի ազդակիր տարածքը և ԾԱԱ-երին:

ԾԱԱ-երի վերաբերյալ ՏՏՀ փուլում հավաքված տեղեկատվությունն ու տվյալները կօգտագործվեն ՄՆ փուլում: Մարդահամարի արդյունքները պետք է թարմացվեն, քանի որ Ծրագրի ազդակիր տարածքում իրավիճակը կարող է փոխվել: Ըստ ՀԲ ԳՔ.4.12-ի, պետք է կրկին իրականացնել մարդահամար, եթե վերջին մարդահամարից հետո երկու տարվա ընթացքում հողամասերի օտարում չի իրականացվել: Այնուամենայնիվ, ՀՀ օրենսդրությամբ այդպիսի կարգ չկա: Հետևաբար, Ծրագրի շրջանակներում առաջարկվում է օգտագործել ՀԲ ԳՔ.4.12-ը, որում ասվում է, որ մարդահամարի վավերականությունը երկու տարի է: ՄՆ փուլի համար նախատեսվում է ծախսել 14 ամիս, իսկ վերջնաժամկետը կհայտարարվի ՄՆ փուլի 9-րդ ամսում⁵:

5-2-3-2 Սեփականության և հողամասերի հետազոտություն

Ոռոգման ջրանցքների և Ջրամբարի շինարարության համար անհրաժեշտ է հողամասի ժամանակավոր օգտագործում կամ օտարում: Ծրագրի տարածքում սեփականության և հողամասերի հետազոտության արդյունքները ներկայացված են ստորև:

(1) Ծրագրի ազդակիր տարածք

Ծրագրի ազդակիր տարածքում հողամասերն ըստ սեփականության դասակարգվում են երեք կատեգորիաների՝ ա) պետական, բ) համայնքային, և գ) մասնավոր: Ծրագրի ընդհանուր ազդակիր տարածքը 819.36 հա է, իսկ Ջրամբարի շինարարության ազդակիր տարածքը 792.48 հա է, որը կազմում է Ծրագրի ազդակիր տարածքի 97%-ը:

Աղյուսակ 5-2-3.2 Ծրագրի ազդակիր տարածքն ըստ սեփականության դասի

Կատեգորիա	Հողամաս	Ազդակիր տարածք (հա)
1) Պետական	2	54.49
2) Համայնքային	77	738.94
3) Մասնավոր	25	25.93
Ընդամենը	104	819.36

Աղբյուր. ՃՄՀԳ հետազոտական խումբ, 2016թ. մարտից ապրիլ

1) Պետական սեփականություն հանդիսացող հողամասեր

Աղյուսակ 5-2-3.3-ում ներկայացված է պետական սեփականություն հանդիսացող

⁵ Մանրամասն ժամանակացույցը ներկայացված է Գլուխ 7-ում:

հողամասերի նշանակությունը: Հիմնականում գյուղատնտեսական նշանակության են:

Աղյուսակ 5-2-3.3 Ծրագրի ազդակիր տարածք (պետական սեփականություն)

No.	Նշանակությունը	Ազդակիր տարածքը (հա)
1	Գյուղատնտեսական	54.42
2	Այլ	0.07
Ընդամենը		54.49

Աղբյուր. ՃՄՀԳ հետազոտական խումբ, 2016թ. մարտից ապրիլ

2) Համայնքային սեփականություն հանդիսացող հողամասեր

Աղյուսակ 5-2-3.4-ում ներկայացված է համայնքային սեփականություն հանդիսացող հողամասերի նշանակությունը: Այդ հողամասերը հիմնականում պատկանում են Եղվարդ քաղաքին:

Աղյուսակ 5-2-3.4 Ծրագրի ազդակիր տարածք (համայնքային սեփականություն)

No.	Համայնքը	Նշանակությունը	Ազդակիր տարածքը (հա)
1	Եղվարդ	Գյուղատնտեսական	705.66
2		Բնակավայրային	0.00
3		Արդյունաբերական	0.00
4	Նոր Երզնկա	Գյուղատնտեսական	27.89
5		Բնակավայրային	3.47
6		Արդյունաբերական	0.00
7	Աշտարակ	Գյուղատնտեսական	0.00
8		Բնակավայրային	1.92
9		Արդյունաբերական	0.00
Ընդամենը			738.94

Աղբյուր. ՃՄՀԳ հետազոտական խումբ, 2016թ. մարտից ապրիլ

3) Մասնավոր սեփականություն հանդիսացող հողամասեր

Աղյուսակ 5-2-3.5-ում ներկայացված է մասնավոր սեփականություն հանդիսացող հողամասերի նշանակությունը: Մասնավոր հողամասերի ընդհանուր ազդակիր տարածքը կազմում է 25.93 հա: Ծրագրի կողմից հիմնականում ազդակիր են գյուղատնտեսական նշանակության հողամասերը: Բացի այդ, առնչվող երեք համայնքներից ամենաշատ ազդեցությունը կկրի Նոր Երզնկա համայնքը: Նոր Երզնկա համայնքում Ծրագրի ազդակիր տարածքը 14.44 հա է, որը կազմում է ընդհանուր ազդակիր տարածքի 56%-ը:

Աղյուսակ 5-2-3.5 Ծրագրի ազդակիր տարածք (մասնավոր սեփականություն)

No.	Համայնքը	Նշանակությունը	Ազդակիր տարածքը (հա)
1	Եղվարդ	Գյուղատնտեսական	10.05
2		Բնակավայրային	0.00
3		Արդյունաբերական	0.00
4	Նոր Երզնկա	Գյուղատնտեսական	14.24
5		Բնակավայրային	0.20
6		Արդյունաբերական	0.00
7	Աշտարակ	Գյուղատնտեսական	0.00
8		Բնակավայրային	0.54
9		Արդյունաբերական	0.90
Ընդամենը			25.93

Աղբյուր. ՃՄՀԳ հետազոտական խումբ, 2016թ. մարտից ապրիլ

(2) Ծրագրի ազդակիր շենքեր

Ծրագրի ազդակիր տարածքում կան բնակավայրային և արդյունաբերական հողամասեր, սակայն առաջարկվող օբյեկտներն այնպես են նախագծվել, որ առկա շենքերի օտարման անհրաժեշտություն չառաջանա: Հետևաբար, շենքերի օտարման կարիք չկա:

(3) Ծրագրի ազդակիր ծառեր

Աղյուսակ 5-2-3.6-ում ներկայացված են Ծրագրի ազդակիր ծառերն ըստ տեսակների: Ծրագրի կողմից ազդեցության կենթարկվի ընդհանուր 4,855 ծառ:

Ջրամբարի ավազանում կա մասնավոր մրգատու այգի, որում կա 3,003 տանձենի և 200 խնձորենի: Ինչպես նշվել է բաժին 1-4 (2)-ում, համեմատություն է կատարվել մրգատու այգու օտարման և նախագծի փոփոխման տարբերակների միջև: Արդյունքում, ընտրվել է մրգատու այգու օտարման տարբերակը:

Աղյուսակ 5-2-3.6 Ծրագրի ազդակիր ծառերի թիվը

No.	Համայնքը	Սեփականությունը	Տեսակը	Ընդամենը
1	Նոր Երզնկա	Մասնավոր	Խնձոր	350
2			Ծիրան	30
3			Խնձոր	56
4			Կեռաս	19
5			Բայ	51
6			Պնդուկ	9
7			Թուխ	5
8			Ընկույզ	52
9			Փշատ	1
10			Դեղձ	15
11			Տանձ	12
12			Մալոր	19
13		Մասնավոր	Ծիրան	41
14			Խնձոր	763
15			Կեռաս	21
16			Բայ	24
17			Խաղող	90
18			Պնդուկ	1
19			Ընկույզ	88
20			Դեղձ	59
21			Տանձ	3,003
22			Մալոր	146
Ընդամենը				4,855

Աղբյուր. ՃՄՀԳ հետազոտական խումբ, 2016թ. մարտից ապրիլ

(4) Ծրագրի ազդակիր մշակվող հողամասեր

Աղյուսակ 5-2-3.7-ում ներկայացված են տվյալներ ոռոգման ջրանցքների կառուցման ազդակիր մշակվող հողամասերի վերաբերյալ, որոնց ընդհանուր մակերեսը կազմում է 3.67 հա: Ներկայացված են նաև մասնավոր սեփականություն հանդիսացող Ծրագրի ազդակիր մշակաբույսերը:

Աղյուսակ 5-2-3.7 Ոռոգման ջրանցքների կառուցման ազդակիր մշակվող հողամասերի մակերեսները

No.	Համայնքը	Սեփականությունը	Տեսակը	Ընդամենը
1	Նոր Երզնկա	Մասնավոր	Ցորեն	1.04
2			Արվույտ	2.57
3			Ցորեն	0.06
Ընդամենը				3.67

Աղբյուր. ՃՄՀԳ հետազոտական խումբ, 2016թ. մարտ

Նշում. բացի հաշվեգրման հետազոտությունից, նույնականացվել է նաև Ջրամբարի ավազանի տարածքի ընդհանուր 80հա մակերեսով 53 մշակվող հողամաս: Մանրամասները կներկայացվեն ստորև:

Աղյուսակ 5-2-3.8-ում ներկայացված են տվյալներ Ջրամբարի կառուցման ազդակիր մշակվող հողամասերի մակերեսների վերաբերյալ: Դրանք ընդհանուր 79 հա մակերեսով պետական և համայնքային սեփականություն հանդիսացող հողամասեր են: Հողամասերը մշակվում են ապօրինի հողօգտագործողների կողմից:

Աղյուսակ 5-2-3.8 Ջրամբարի կառուցման ազդակիր մշակաբույսերը

No.	Բույսեր	Մակերես (հա)
1	Գարի, ցորեն	54
2	Առվույտ, կորնզան	20
3	Վարելահող	5
Ընդամենը		79

Աղբյուր. ՃՄՀԳ հետազոտական խումբ, 2016թ. մարտ

Ընդհանուր առմամբ Ծրագրի ազդակիր մշակվող հողամասերի մակերեսը 82.27հա է, որից 3.67հա-ն՝ ոռոգման ջրանցքների տարածքում, իսկ 79.00հա-ն՝ Ջրամբարի (տես աղյուսակ 5-2-3.9-ը):

Աղյուսակ 5-2-3.9 Ծրագրի ազդակիր մշակվող հողամասերի մակերեսները

Տարածք	հա
Ոռոգման ջրանցք	3.67
Ջրամբարի ավազան	79.00
Ընդամենը	82.27

Աղբյուր. ՃՄՀԳ հետազոտական խումբ, 2016թ. մարտ

5-2-3-3 Սոցիալ-տնտեսական հետազոտություն

ԾՄԱ-երի առանձնահատկությունն ու տնտեսական վիճակը հասկանալու համար իրականացվել է սոցիալ-տնտեսական հետազոտություն: Հարցաշարի ձևն ու հետազոտության արդյունքները ներկայացված են հավելված K-10-ում և 11-ում: Հետազոտության թիրախ է հանդիսացել Եղվարդ և Նոր Երզնկա համայնքների 32 տնային տնտեսություն, որոնցից 14-ը հողագործությամբ է զբաղվում Ջրամբարի ավազանի տարածքում:

Աղյուսակ 5-2-3.10 Սոցիալ-տնտեսական հետազոտությանը մասնակցած Ծրագրի ազդակիր տնային տնտեսությունների ընդհանուր թիվը

Վայրը	Ազդակիր տնային տնտեսությունների թիվը			Սոցիալ-տնտեսական հետազոտությանը մասնակցած ազդակիր տնային տնտեսությունների թիվն ու տոկոսը		
	Օրինական	Ապօրինի	Ընդամենը	Օրինական	Ապօրինի	Ընդամենը
Ջրանցքների տարածք	12	7	19	9	6	15
Ջրամբարի ավազան	3	53	56	-	11	11
Միաժամանակ երկու տարածքներում	/	/	/	3	3	6
Ընդամենը	15	60	75 (100%)	12	20	32 (43%)

Աղբյուր. ՃՄՀԳ հետազոտական խումբ, 2016թ. մարտից ապրիլ Նշում. 1. Կա 53 տնային տնտեսություն՝ հաշվի առնելով Ջրամբարի տարածքում մշակվող հողերի թիվը:

- Միաժամանակ ջրանցքների տարածքում և Ջրամբարի տարածքում հող մշակող ԾՄՍՍ թիվը 6 է
- (-) մեջ գրված թիվը ցույց է տալիս մասնաբաժինը բոլոր ԾՄՍՍ-ի մեջ:

Ըստ մշակվող հողերի գտնվելու վայրի ԾՄՍՍ-երը կարելի է բաժանել երկու խմբի: Կան նաև տնային տնտեսություններ, որոնք հող են մշակում թե՛ Ջրամբարի տարածքում, և թե՛ առաջարկվող ջրանցքների տարածքում: Արդյունքում, սոցիալ-տնտեսական հետազոտության արդյունքները վերլուծվել են ըստ հետևյալ երեք խմբերի.

- Միայն Ջրամբարի ավազանի տարածքի հողագործներ (n=11)
- Միայն առաջարկվող ջրանցքների տարածքի հողագործներ (n=15)

3) Միաժամանակ Ջրամբարի ավազանի տարածքի և առաջարկվող ջրանցքների տարածքի հողերը մշակողներ (n=6)

(1) ԾՍՏՏ ընդհանուր առանձնահատկությունները

1) Ազդակիր բնակչությունն ու ընտանիքների չափը

Հետազոտության շրջանակներում ուսումնասիրվել են թիրախային ԾՍՏՏ-ների թիվն ու բնակչությունը: Սոցիալ-տնտեսական հետազոտությանը մասնակցել է 32 ԾՍՏՏ, կազմված ընդհանուր 179 հոգուց: Նրանցից 179-ը արական սեռի ներկայացուցիչ են, իսկ 88-ը՝ իգական: Ինչպես ներկայացված է աղյուսակ 5-2-3.11-ում, տնային տնտեսությունների անդամների միջին թիվը 5.59 է, արական սեռի ներկայացուցիչներինը՝ 2.84, իգական սեռի ներկայացուցիչներինը՝ 2.75:

Աղյուսակ 5-2-3.11 Ծրագրի ազդակիր բնակչությունն ու ընտանիքների չափը

Խումբ	Արական	Իգական	Ընդամենը
1. Միայն Ջրամբարի ավազանի տարածքի հողագործներ (n=11)	3.18	2.73	5.91
2. Միայն առաջարկվող ջրանցքների տարածքի հողագործներ (n=15)	2.53	2.47	5.00
3. Միաժամանակ երկու տարածներում էլ հող մշակողներ (n=6)	3.00	3.50	6.50
Ընդամենը (n=32)	2.84	2.75	5.59

Աղբյուր. ՃՄՀԳ հետազոտական խումբ, 2016թ. մարտից ապրիլ

2) ԾՍՏՏ-ներ, որոնց գլուխը կին է

Կա երեք տնային տնտեսություն, որոնք գլխավորում են կանայք: Ինչպես ներկայացված է աղյուսակ 5-2-3.12-ում, դա կազմում է բոլոր ԾՍՏՏ-ների 9 %-ը: Նույն միտումը կա բոլոր երեք խմբերում:

Աղյուսակ 5-2-3.12 ԾՍՏՏ գլուխը

Խումբ	Արական	Իգական	Ընդամենը
1. Միայն Ջրամբարի ավազանի տարածքի հողագործներ (n=11)	10	1	11
2. Միայն առաջարկվող ջրանցքների տարածքի հողագործներ (n=15)	13	2	15
3. Միաժամանակ երկու տարածներում էլ հող մշակողներ (n=6)	6	0	0
Ընդամենը (n=32)	29 (91%)	3 (9%)	32 (100%)

Աղբյուր. ՃՄՀԳ հետազոտական խումբ, 2016թ. մարտից ապրիլ

3) Տարեցները ԾՍՏՏ-ներում

Կա 21 ԾՍՏՏ, որոնցում կան 65 տարեկանից մեծ անձինք: Ինչպես ներկայացված է աղյուսակ 5-2-3.13-ում, դա կազմում է բոլոր ԾՍՏՏ-ների 66 %-ը:

Աղյուսակ 5-2-3.13 Տարեցները ԾՍՏՏ-ներում

Խումբ	ԾՍՏՏ-ների թիվը	ԾՍՏՏ-ների տոկոսը, որոնցում կան տարեց մարդիկ (%)
1. Միայն Ջրամբարի ավազանի տարածքի հողագործներ (n=11)	7	64
2. Միայն առաջարկվող ջրանցքների տարածքի հողագործներ (n=15)	11	73
3. Միաժամանակ երկու տարածներում էլ հող մշակողներ (n=6)	3	50

Խումբ	ԾԱՏՏ-ների թիվը	ԾԱՏՏ-ների տոկոսը, որոնցում կան տարեց մարդիկ (%)
Ընդամենը (n=32)	21	66

Աղբյուր. ՃՄՀԳ հետազոտական խումբ, 2016թ. մարտից ապրիլ

4) Հաշմանդամները ԾԱՏՏ-ներում

Ընդհանուր 9 ԾԱՏՏ-ներում (28%) կա 10 հաշմանդամ: Ինչպես ներկայացված է աղյուսակ 5-2-3.14-ում, “3. Միաժամանակ երկու տարածքում էլ հող մշակող” ԾԱՏՏ-ներում հաշմանդամ չկա:

Աղյուսակ 5-2-3.14 Հաշմանդամները ԾԱՏՏ-ներում

Խումբ	Հաշմանդամների թիվը	ԾԱՏՏ-ների թիվը	ԾԱՏՏ-ների տոկոսը, որոնցում կան հաշմանդամներ (%)
1. Միայն Ջրամբարի ավազանի տարածքի հողագործներ (n=11)	2	2	18.2
2. Միայն առաջարկվող ջրանցքների տարածքի հողագործներ (n=15)	8	7	46.7
3. Միաժամանակ երկու տարածքում էլ հող մշակողներ (n=6)	0	0	0.0
Ընդամենը (n=32)	10	9	28.1

Աղբյուր. ՃՄՀԳ հետազոտական խումբ, 2016թ. մարտից ապրիլ

5) ԾԱՏՏ-ների կրթությունը

Բոլոր ԾԱՏ-երը առնվազն ավարտել են տարրական դպրոցը: Ինչպես ներկայացված է աղյուսակ 5-2-3.15-ում, հատկապես բարձր է երկու տարածքներում էլ հող մշակողների կրթվածության մակարդակը:

Աղյուսակ 5-2-3.15 ԾԱՏՏ-ների գյուղիների կրթվածությունը

Կրթություն	Ընդամենը (n=32)	1. Միայն Ջրամբարի ավազանի տարածքի հողագործներ (n=11)	2. Միայն առաջարկվող ջրանցքների տարածքի հողագործներ (n=15)	3. Միաժամանակ երկու տարածքներում էլ հող մշակողներ (n=6)
1) Չկա	0	0	0	0
2) Տարրական	0	0	0	0
3) Միջին (8, 9 դասարան)	1 (3%)	0	1 (7%)	0
4) Միջնակարգ	14 (44%)	7 (64%)	6 (40%)	1 (16.5%)
5) Միջին մասնագիտական	9 (28%)	3 (27%)	5 (33%)	1 (16.5%)
6) Բարձրագույն	8 (25%)	1 (9%)	3 (20%)	4 (67%)
Ընդամենը	32 (100%)	11 (100%)	15 (100%)	6 (100%)

Աղբյուր. ՃՄՀԳ հետազոտական խումբ, 2016թ. մարտից ապրիլ
 Նշում. ()- մեջ գրված թիվը ցույց է տալիս մասնաբաժինն ըստ կատեգորիաների

(2) ԾԱՏՏ-ների ֆինանսական առանձնահատկությունները

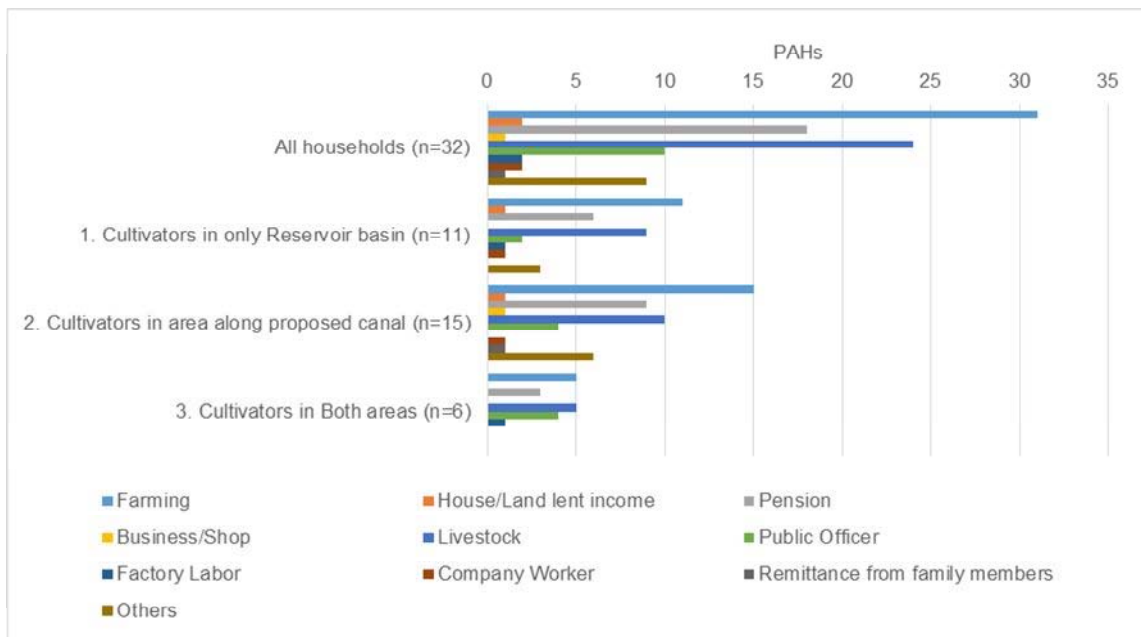
1) Հիմնական եկամտի աղբյուրը

31 տնային տնտեսության համար հիմնական եկամտի աղբյուր է հանդիսանում հողագործությունը: Մեկ տնային տնտեսություն հողագործությունից ստացվող եկամուտ չունի, քանի որ այդ տնային տնտեսությանը պատկանող հողամասն անմշակ է: Երկրորդ ամենաշատ նշված պատասխանը եղել է «անասնապահությունը»: Ինչպես ներկայացված է աղյուսակ 5-2-3.16-ում և նկար 5-2-3.1-ում, բոլոր երեք կատեգորիաների համար դիտվում է նույն միտումը:

Աղյուսակ 5-2-3.16 Եկամտի հիմնական աղբյուրը

Եկամտի տեսակը	Ընդամենը (n=32)	1. Միայն Ջրամբարի ավազանի տարածքի հողագործներ (n=11)	2. Միայն առաջարկվող ջրանցքների տարածքի հողագործներ (n=15)	3. Միաժամանակ երկու տարածներում էլ հող մշակողներ (n=6)
1) Հողագործություն	31	11	15	5
2) Ձկնաբուծություն	0	0	0	0
3) Տան/հողամասի վարձակալություն	2	1	1	0
4) Թռչակ	18	6	9	3
5) Բիզնես/խանութ	1	0	1	0
6) Ատաղծագործություն	0	0	0	0
7) Անասնապահություն	24	9	10	5
8) Ուսուցիչ դպրոցում	0	0	0	0
9) Պետական ծառայող	10	2	4	4
10) Վարձու աշխատանք այլ անձանց պատկանող հողամասի վրա	0	0	0	0
11) Աշխատանք գործարանում	2	1	0	1
12) Աշխատանք ընկերությունում	2	1	1	0
13) Դրամային փոխանցում ընտանիքի անդամներից	1	0	1	0
14) Այլ	9	3	6	0

Աղբյուր. ՃՄՀԳ հետազոտական խումբ, 2016թ. մարտից ապրիլ

Նկար 5-2-3.1 Եկամտի հիմնական աղբյուրը

2) Միջին տարեկան համախառն եկամուտը

Ինչպես ներկայացված է աղյուսակ 5-2-3.17-ում, բոլոր ԾԱՏՏ-ների միջին տարեկան համախառն եկամուտը 4,252,000 դրամ է, ներառյալ հողագործությունից ստացվող 2,357,000 դրամ եկամուտը ⁶ , 1,504,000 դրամ ոչ-հողագործական եկամուտը և անասնապահությունից ստացվող 391,000 դրամ եկամուտը: ԾԱՏՏ-ների մեջ ամենաշատ տարեկան եկամուտը ստանում են «3. Միաժամանակ երկու տարածքում էլ հող

⁶ ԾԱՏՏ-ների մի մասը մշակաբույսերի մշակմամբ է զբաղվում իր իսկ սպառման համար: Ծրագրի կողմից հասցվող վնասը գնահատելու համար կատարվել է հաշվարկ՝ հիմք ընդունելով գյուղատնտեսական արտադրանքների վաճառքի միավոր գները:

մշակողները», իսկ ամենաքիչը՝ «1. Միայն Ջրամբարի ավազանի տարածքի հողագործները»:

Աղյուսակ 5-2-3.17 Միջին տարեկան համախառն եկամուտը (դրամ)

Եկամտի տեսակը	Ընդամենը (n=32)	1. Միայն Ջրամբարի ավազանի տարածքի հողագործներ (n=11)	2. Միայն առաջարկվող ջրանցքների տարածքի հողագործներ (n=15)	3. Միաժամանակ երկու տարածներում էլ հող մշակողներ (n=6)
Հողագործական եկամուտ				
Ջրամբարի տարածքում	272,200	527,100	0	528,000
Ջրանցքների տարածքում	973,700	0	1,586,000	1,280,000
Ոչ-ազդակիր տարածք	1,111,100	1,622,900	675,000	1,296,000
Ընդամենը	2,357,000	2,150,000	2,261,000	3,104,000
Ոչ-հողագործական եկամուտ	1,504,000	936,800	1,921,700	1,500,000
Անասնապահություն	391,000	618,200	221,300	400,000
Ընդամենը	4,252,000	3,705,000	4,404,000	5,004,000

Աղբյուր. ՃՄՀԳ հետազոտական խումբ, 2016թ. մարտից ապրիլ

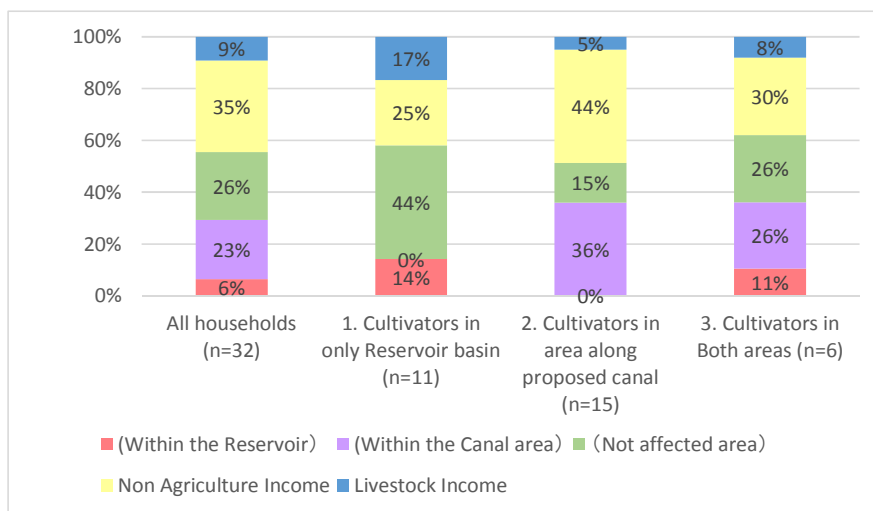
Նշում. 1. Գյուղատնտեսական արտադրանքներ սեփական սպառման համար:

2. Որպես շեղում, տվյալներից հեռացվել է մեկ տնային տնտեսություն, որը մյուս տնային տնտեսությունների համեմատ ունի շատ ավելի մեծ մշակվող հողամաս:

Նկար 5-2-3.2-ում ներկայացված են եկամտի աղբյուրների մասնաբաժինները: Երեք խմբերի մեջ ամենացածր տարեկան համախառն եկամուտն ունեն «1. Միայն Ջրամբարի ավազանի տարածքի հողագործները», սակայն Ջրամբարի ավազանի տարածքում հողագործությունից ստացվող եկամտի մասնաբաժինը կազմում 14 %: Նրանք ոչ-ազդակիր տարածքից ավելի շատ եկամուտ են ստանում, քան ազդակիր տարածքից:

«2. Միայն առաջարկվող ջրանցքների տարածքի հողագործների» տարեկան համախառն եկամուտը գրեթե նույնն է, ինչ բոլոր տնային տնտեսությունների միջին տարեկան համախառն եկամուտը: Չնայած նրանք կկորցնեն Ծրագրի ազդակիր տարածքում հողագործությունից ստացվող եկամուտը, որը կազմում է ընդհանուր եկամտի 36 %-ը, այնուամենայնիվ, նրանք ոչ-ազդակիր տարածքից ստացվող հողագործական, ինչպես նաև ոչ-գյուղատնտեսական և անասնապահական եկամուտ ունեն:

Երեք խմբերի մեջ ամենաշատ եկամուտն ունեն «3. Միաժամանակ երկու տարածքում էլ հող մշակողները»: Չնայած նրանք կկորցնեն Ջրամբարի և առաջարկվող ջրանցքների տարածքում հողագործությունից ստացվող եկամուտը, որը կազմում է ընդհանուր եկամտի 37 %-ը (11 %-+26 %), այնուամենայնիվ, նրանք ոչ-ազդակիր տարածքից ստացվող հողագործական, ինչպես նաև ոչ-գյուղատնտեսական և անասնապահական եկամուտ ունեն:

Նկար 5-2-3.2 Տարեկան համախառն եկամուտը

3) Ոչ-հողագործական եկամուտ

Բացառությամբ մեկ տնային տնտեսության, ՇՄՏՏ-ներն ունեն ոչ-հողագործական եկամուտ և նրանց հիմնական եկամտի աղբյուրը աշխատավարձն է: Մեծ մաս են կազմում նաև թոշակը, արտագնա աշխատանքից ստացվող եկամուտը և անասնապահությունը: Բոլոր երեք խմբերի համար դիտվում է նույն միտումը: Այնուամենայնիվ, ինչպես ներկայացված է աղյուսակ 5-2-3.18-ում, «1. Միայն Ջրամբարի ավազանի տարածքի հողագործների» դեպքում ամենամեծ մասն է կազմում ոչ թե աշխատավարձը, այլ թոշակը:

Աղյուսակ 5-2-3.18 Ոչ-հողագործական եկամուտ

Եկամտի տեսակը	Ընդամենը (n=32)	1. Միայն Ջրամբարի ավազանի տարածքի հողագործներ (n=11)	2. Միայն առաջարկվող ջրանցքների տարածքի հողագործներ (n=15)	3. Միաժամանակ երկու տարածներում էլ հող մշակողներ (n=6)
Չկա	1	1	0	0
Եկամուտ արտագնա աշխատանքից	4	0	4	0
Աշխատավարձ	12	2	6	4
Թոշակ	9	3	4	2
Անասնապահություն	3	2	1	0
Աղքատության նպաստ	2	2	0	0
Այլ (թոշակ և աշխատավարձ)	1	1	0	0
Ընդամենը	32	11	15	6

Աղբյուր. ՃՄՀԳ հետազոտական խումբ, 2016թ. մարտից ապրիլ

4) Ծրագրի ազդակիր տարածքի մակերեսն ու միջին հողագործական եկամուտը

Ինչպես ներկայացված է աղյուսակ 5-2-3.19-ում, Ջրամբարի տարածքում մշակվող մեկ տնային տնտեսությանը բաժին ընկնող հողամասի միջին մակերեսը 1.89 հա է, իսկ տնային տնտեսությունների այդ գործունեությունից ստացվող միջին հողագործական եկամուտը կազմում է 272,200 դրամ: Մյուս կողմից, ջրանցքների տարածքում մշակվող մեկ տնային տնտեսությանը բաժին ընկնող հողամասի միջին մակերեսը 0.25 հա է, իսկ տնային տնտեսությունների այդ գործունեությունից ստացվող միջին հողագործական եկամուտը՝ 973,700 դրամ: Համեմատելով «Ջրամբարի ավազանի տարածքի» և «Ջրանցքների տարածքի» հողագործական եկամտաբերությունը, տեսնում ենք, որ առաջինի դեպքում այն ավելի ցածր է, քան երկրորդի դեպքում:

Աղյուսակ 5-2-3.19 Աղբակիր մշակվող հողամասերի միջին չափը և հողագործական եկամուտը

Կետ		Ընդամենը (n=32)	1. Միայն Ջրամբարի ավազանի տարածքի հողագործներ (n=11)	2. Միայն առաջարկվող ջրանցքների տարածքի հողագործներ (n=15)	3. Միաժամանակ երկու տարածներում էլ հող մշակողներ (n=6)
Ջրամբարի ավազանի տարածքում	Հողամասի չափը (հա)	1.89	1.46	0.00	8.47**
	Հողագործական եկամուտը (դրամ)	272,200	527,100	0	528,000
Ջրանցքների տարածքում	Հողամասի չափը (հա)	0.25	0.00	0.30	0.65
	Հողագործական եկամուտը (դրամ)	973,700	0	1,586,000	1,280,000

Աղբյուր. ՃՄՀԳ հետազոտական խումբ, 2016թ. մարտից ապրիլ

Նշում. * Որպես շեղում, տվյալներից հեռացվել է մեկ տնային տնտեսություն, որը մյուս տնային տնտեսությունների համեմատ ունի շատ ավելի մեծ հողագործական եկամուտ:

** Ներառվել է այն տնային տնտեսությունը, որը Ջրամբարի տարածքում ունի 35 հա անմշակ հող:

(3) ԾՍՏՏ-ների ապրուստի պայմանները

1) Հողագործությամբ զբաղվելու տևողությունը

ԾՍՏՏ-ները միջինում 18.5 տարի զբաղվում են հողագործությամբ: «1. Միայն Ջրամբարի ավազանի տարածքի հողագործների» 55%-ը հողագործությամբ զբաղվում է ավելի քան 16 տարի՝ սկսելով հողագործությունը անկախության տարիների: Մյուս կողմից, հողագործների 45%-ը հողագործությամբ զբաղվում է 10 տարուց պակաս: «2. Միայն ջրանցքների տարածքի հողագործները» հողագործությամբ են զբաղվում ավելի քան 6 տարի: Ավելին, նրանց 80%-ը հողամասերն օգտագործում է ավելի քան 16 տարի: «3. Միաժամանակ երկու տարածքում էլ հող մշակողների» դեպքում հստակ միտում չկա (տես աղյուսակ 5-2-3.20-ը):

Աղյուսակ 5-2-3.20 Հողագործությամբ զբաղվելու տևողությունը (տարիներ)

Կետ	Ընդամենը (n=32)	1. Միայն Ջրամբարի ավազանի տարածքի հողագործներ (n=11)	2. Միայն առաջարկվող ջրանցքների տարածքի հողագործներ (n=15)	3. Միաժամանակ երկու տարածքում էլ հող մշակողներ (n=6)
Բոլոր ԾՍՏՏ-ների միջինը	18.5	14.9	22.6	14
1~5	4	3	-	1
6~10	5	2	2	1
11~15	-	-	-	-
16~20	4	2	1	1
21~25	13	4	8	1
<25	3	-	3	-
Տվյալ չկա	3	-	1	2

Աղբյուր. ՃՄՀԳ հետազոտական խումբ, 2016թ. մարտից ապրիլ

2) Հողօգտագործման օրինականությունը

Աղյուսակ 5-2-3.21-ում ներկայացված է ԾՍՏՏ-ների հողօգտագործման օրինականությունը: Ջրամբարի ավազանի տարածքում կա «1. Միայն Ջրամբարի ավազանի տարածքի հողագործներ» կետին համապատասխանող 11 ԾՍՏՏ և «3. Միաժամանակ երկու տարածքում էլ հող մշակող» կետին համապատասխանող 3 ԾՍՏՏ: Բացի այդ, կա «2. Միայն ջրանցքների տարածքի հողագործները» կետին համապատասխանող 6 ԾՍՏՏ: Հետևաբար, կա 20 ԾՍՏՏ, որոնք Ծրագրի ազդակիր տարածքում հողագործությամբ են զբաղվում առանց սեփականության իրավունքի:

Աղյուսակ 5-2-3.21 Հողօգտագործման օրինականությունը

Կետ	1. Միայն Ջրամբարի ավազանի տարածքի հողագործներ (n=11)	2. Միայն առաջարկվող ջրանցքների տարածքի հողագործներ (n=15)	3. Միաժամանակ երկու տարածքում էլ հող մշակողներ (n=6)
1. Ջրամբարի ավազանի տարածքում	11	-	6
Օրինական	-	-	3
Ապօրինի	11	-	3
2. Ջրանցքների տարածքում	-	15	6
Օրինական	-	9	6
Ապօրինի	-	6	-

Աղբյուր. ՃՄՀԳ հետազոտական խումբ, 2016թ. մարտից ապրիլ

Նշում. «3. Միաժամանակ երկու տարածքում էլ հող մշակողների» ընդհանուր թիվը 12 է, քանի որ 6 ԾՍՏՏ երկու տարածքում էլ հողագործությամբ են զբաղվում:

(4) Այլ

1) Ծրագրի սպասվող ազդեցությունները

Ինչպես ներկայացված է աղյուսակ 5-2-3.22-ում, 25 ԾԱԱ (78%) ակնկալում է, որ շինարարության ժամանակ կավելանան աշխատատեղերը: Հատկապես, այդպիսի ակնկալիք ունեն «1. Միայն Ջրամբարի ավազանի տարածքի հողագործները»:

Աղյուսակ 5-2-3-3.22 Ծրագրի սպասվող ազդեցությունները

Գետ	Ընդամենը (n=32)	1. Միայն Ջրամբարի ավազանի տարածքի հողագործներ (n=11)	2. Միայն առաջարկվող ջրանցքների տարածքի հողագործներ (n=15)	3. Միաժամանակ երկու տարածներում էլ հող մշակողներ (n=6)
1) համայնքում ջրի որակը կվատանա	6	4	1	1
2) Ոչինչ	1	0	1	0
3) Շինարարության ժամանակ կավելանան աշխատատեղերը	25	10	11	4
7) Այլ (գրոսաշրջության զարգացում և այլն)	7	4	2	1

Աղբյուր. ՃՄՀԳ հետազոտական խումբ, 2016թ. մարտից ապրիլ Նշում. այս հարցին տրվել են բազմաթիվ պատասխաններ:

2) Ծրագրից ակնկալվող օգուտը

Ինչպես ներկայացված է աղյուսակ 5-2-3.23-ում, ԾԱԱ-երի մեծ մասն ակնկալում է, որ համայնքում կայուն ջրի հասանելիությունը նախկինի համեմատ ավելի լավ կլինի: Բացի այդ, ԾԱԱ-երն ակնկալում են, որ Ջրամբարի շրջակա տարածքում արդյունաբերությունը կզարգանա:

Աղյուսակ 5-2-3.23 Ծրագրի ակնկալվող օգուտը

Գետ	Ընդամենը (n=32)	1. Միայն Ջրամբարի ավազանի տարածքի հողագործներ (n=11)	2. Միայն առաջարկվող ջրանցքների տարածքի հողագործներ (n=15)	3. Միաժամանակ երկու տարածներում էլ հող մշակողներ (n=6)
1) Համայնքում կայուն ջրագրագործում	15	6	4	5
2) Ոռոգման ջրի պակասի հարցի լուծում	15	7	6	2
3) Ոռոգման համակարգի բարելավում	9	5	2	2
4) Արդյունաբերության խթանում	11	7	2	2
5) Ջրի սակագնի նվազում	6	3	3	0
6) Չկա	6	1	4	1
7) Այլ (գրոսաշրջության զարգացում և այլն)	4	2	1	1

Աղբյուր. ՃՄՀԳ հետազոտական խումբ, 2016թ. մարտից ապրիլ Նշում. այս հարցին տրվել են բազմաթիվ պատասխաններ:

3) Ծրագրի վերաբերյալ մտահոգությունները

Ինչպես ներկայացված է աղյուսակ 5-2-3.24-ում, ԾԱԱ-երի մեծ մասը մտահոգություն ունի Ջրամբարի ամրության ու սեյսմակայունության վերաբերյալ: Բացի այդ, Ծրագրի ազդակիր տարածքում հողագործությամբ զբաղվողները մտահոգություն ունեն, թե արդյո՞ք հողի կորստի համար փոխհատուցում տրամադրվելու է, թե՞ ոչ:

Աղյուսակ 5-2-3.24 Ծրագրի վերաբերյալ մտահոգությունները

Կետ	Ընդամենը (n=32)	1. Միայն Ջրամբարի ավազանի տարածքի հողագործներ (n=11)	2. Միայն առաջարկվող ջրանցքների տարածքի հողագործներ (n=15)	3. Միաժամանակ երկու տարածներում էլ հող մշակողներ (n=6)
1) Անվտանգության/սեյսմա կայունության ռիսկեր	17	6	7	4
2) Հողի կորստի հետ կապված ֆինանսական վնասը	13	5	5	3
3) Փոխհատուցման տրամադրումը	15	5	7	3
4) Ջրի սակագնի ավելացումը	1	1	0	0
5) Այլ	1	0	0	1

Աղբյուր. ՃՄՀԳ հետազոտական խումբ, 2016թ. մարտից ապրիլ Նշում. այս հարցին տրվել են բազմաթիվ պատասխաններ:

4) Ծրագրի վերաբերյալ տեղեկացվածությունը

Ինչպես ներկայացված է աղյուսակ 5-2-3.25-ում, ԾԱԱ-երից 24-ը (75 %) տեղյակ են, որ Ծրագրի վերականգնման դեպքում պետք է դադարեցնեն հողագործությունը Ջրամբարի ավազանի տարածքում:

Աղյուսակ 5-2-3.25 Ծրագրի վերաբերյալ տեղեկացվածությունը

Կետ	Ընդամենը (n=32)	1. Միայն Ջրամբարի ավազանի տարածքի հողագործներ (n=11)	2. Միայն առաջարկվող ջրանցքների տարածքի հողագործներ (n=15)	3. Միաժամանակ երկու տարածներում էլ հող մշակողներ (n=6)
Արդեն տեղյակ է	24	8	11	5
Տեղյակ չէ	8	3	4	1

Աղբյուր. ՃՄՀԳ հետազոտական խումբ, 2016թ. մարտից ապրիլ

5-2-3-4 Սոցիալական և մշակութային առանձնահատկություններ

(1) Եղվարդի ջրամբարի ավազանի տարածքի հողամասերի սեփականության անցումը

1) Խորհրդային ժամանակաշրջանում

Խորհրդային ժամանակաշրջանում բոլոր հողամասերը պատկանում էին պետությանը: Եղվարդի գյուղատնտեսական նշանակության հողամասերում, ներառյալ Եղվարդի ջրամբարի տարածքը, մինչև Եղվարդի ջրամբարի կառուցման ծրագիրը (1970-ականներ) իրականացվում էր հավաքական գյուղատնտեսություն, որը կոչվում էր «կոլխոզ» (տես աջ կողմի նկար (1)-ը): Այդ հողամասերում իրականացվում էր խաղողագործություն և գյուղատնտեսները ստանում էին ֆիքսված ամսական աշխատավարձ: Գյուղատնտեսներն աշխատանքներն իրականացնում էին հերթափոխության սկզբունքով:

Եղվարդի ջրամբարի տարածքում հողագործությունը դադարեցվեց 1980-ականներին, պայմանավորված Եղվարդի ջրամբարի կառուցմամբ (տես աջ կողմի նկար (2)-ը): Մյուս կողմից, գյուղատնտեսները հողագործությունը շարունակեցին Ջրամբարի ավազանի տարածքից դուրս: Այնուամենայնիվ, գյուղատնտեսների աշխատավարձը չփոխվեց, քանզի այն պետք է հաստատուն լիներ: Դա է պատճառը, որ գյուղատնտեսներին լուրջ վնաս չհասցվեց:

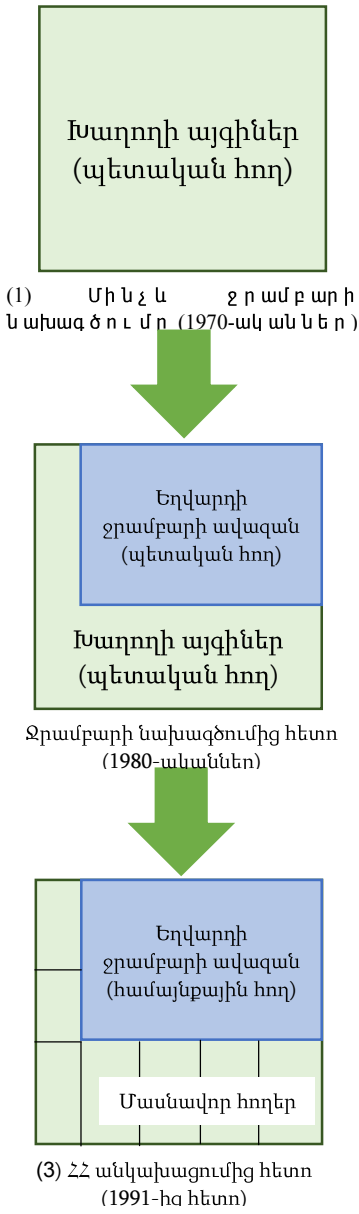
Խորհրդային Միության կառավարությունը 1984թ.-ին դադարեցրեց Եղվարդի ջրամբարի շինարարությունը՝ ֆինանսական խնդիրների պատճառով:

2) ՀՀ անկախացումից հետո

1991թ.-ին Հայաստանն անկախացավ Խորհրդային Միությունից: Հայաստանի անկախացումից հետո Եղվարդի ջրամբարից դուրս գտնվող հողամասերը մասնավորեցվեցին (տես աջ կողմի նկար (3)-ը): Մասնավորեցման ժամանակ մինչև 3 անդամ ունեցող տնային տնտեսությունները ստացան միջինում 0.5 հա հողամաս, իսկ 4 և ավելի անդամ ունեցող տնային տնտեսությունները՝ 1.0 հա և ավելի: Մյուս կողմից, Ջրամբարի տարածքը դարձավ համայնքային:

Քանի որ Ջրամբարի շինարարությունը դադարի վիճակում էր նաև անկախացումից հետո, իսկ Ջրամբարի ավազանի տարածքի հողերը բերրի են, շրջակա տարածքի ժողովուրդը վերսկսեցին հողագործությունը այդ տարածքում: Իրականում նրանք այդ տարածքում հողագործությամբ զբաղվելու օրինական իրավունք չունեն: Այնուամենայնիվ, Ջրամբարի տարածքում հողագործություն իրականացնելու հարցում Եղվարդի քաղաքապետարանը բանավոր թույլատվություն է տվել նրանց, քանի որ հստակ չէ, թե Ջրամբարի շինարարությունը վերսկսելու է, թե ոչ:

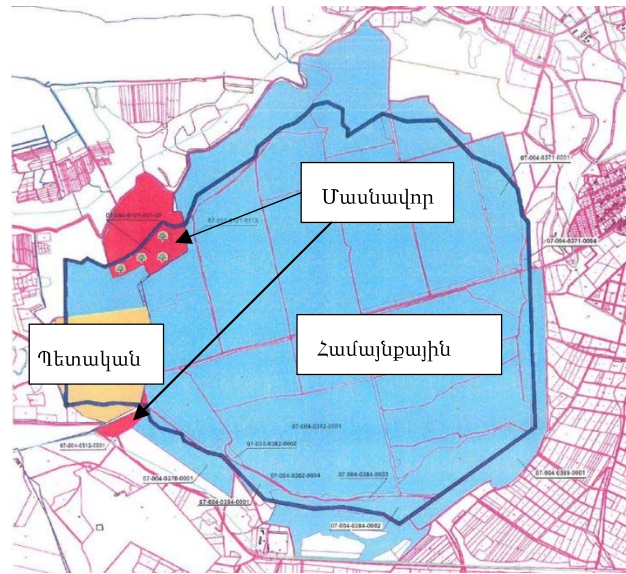
Ըստ Եղվարդի քաղաքապետարանի, 2015թ.-ի հունիսի դրությամբ ջրամբարի տարածքի

հողերը մշակել է մոտավորապես 30~40 գյուղատնտես:

3) Հողագործության ներկայիս վիճակը

2016թ. ապրիլի դրությամբ Ջրամբարի ավազանի տարածքի հողամասերի սեփականությունը դասակարգվում է ըստ 3 կատեգորիաների. ա) պետական, բ) համայնքային և գ) մասնավոր: Հիմնականում հողամասերը համայնքային են (տես նկար 5-3-3.3-ը), սակայն կա նաև չորս մասնավոր հողամաս, որոնք համայնքների կողմից վաճառվել են անհատներին՝ աճուրդի միջոցով:

Նկար 5-2-3.3 Ջրամբարի ավազանի տարածքում հողամասերի ներկայիս սեփականության վիճակը

Ջրամբարի ավազանի տարածքի հողագործները հաճախ են փոփոխվել, քանի որ նրանցից ոմանք դադարել են հողագործությամբ զբաղվել կամ հողամասերը փոխանցել կամ տվել են վարձով այլ հողագործների:

(2) Ջրամբարի ավազանի տարածքի հողագործների նույնականացումը

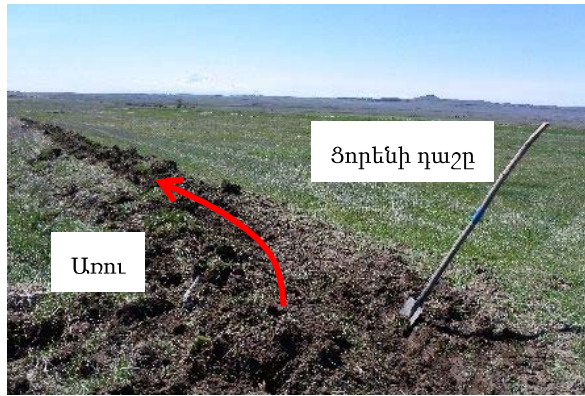
Եղվարդի քաղաքապետարանը, Նոր Երզնկայի գյուղապետարանը և Եղվարդ ՋՕԸ-ն տեղեկատվություն չունեն Ջրամբարի ավազանի տարածքի հողագործների վերաբերյալ: Բացի այդ, Ջրամբարի տարածքի հողագործների միջև կապը լավ չէ, քանի որ նրանք դաշտ ամեն օր չեն գնում: Դա նշանակում է, որ Ջրամբարի ավազանի տարածքի փաստացի հողագործների և նրանց քանակի վերաբերյալ տվյալներ/տեղեկատվություն չկա: Այդ պատճառով, Ջրամբարի տարածքի մշակվող հողամասերի քանակը պարզելու համար ՃՄՀԳ հետազոտական խմբի կողմից իրականացվել է դաշտային հետազոտություն: Արդյունքում, 2016թ. ապրիլի դրությամբ, նույնականացվել է ընդհանուր 80 հա մակերեսով 53 հողամաս: Կարելի ենթադրել, որ կա առավելագույնը 53 հողագործ, եթե յուրաքանչյուր հողագործ մշակում է մեկ հողամաս: Հետազոտության ընթացքում նույնականացվել է 14 հողագործ, որոնք Ջրամբարի ավազանի տարածքի հողերը մշակում ապօրինաբար:

Ծրագրի շրջանակներում անցկացված հանրային լսումների և սեմինարների վերաբերյալ իրականացվել է ծանուցում առնչվող համայնքների և ՋՕԸ-ների հայտարարությունների ցուցանակի վրա, կայքէջերում և թերթերում: Դրա նպատակն է ծրագրի վերաբերյալ առնչվող անձանց իրազեկվածության բարձրացումը:

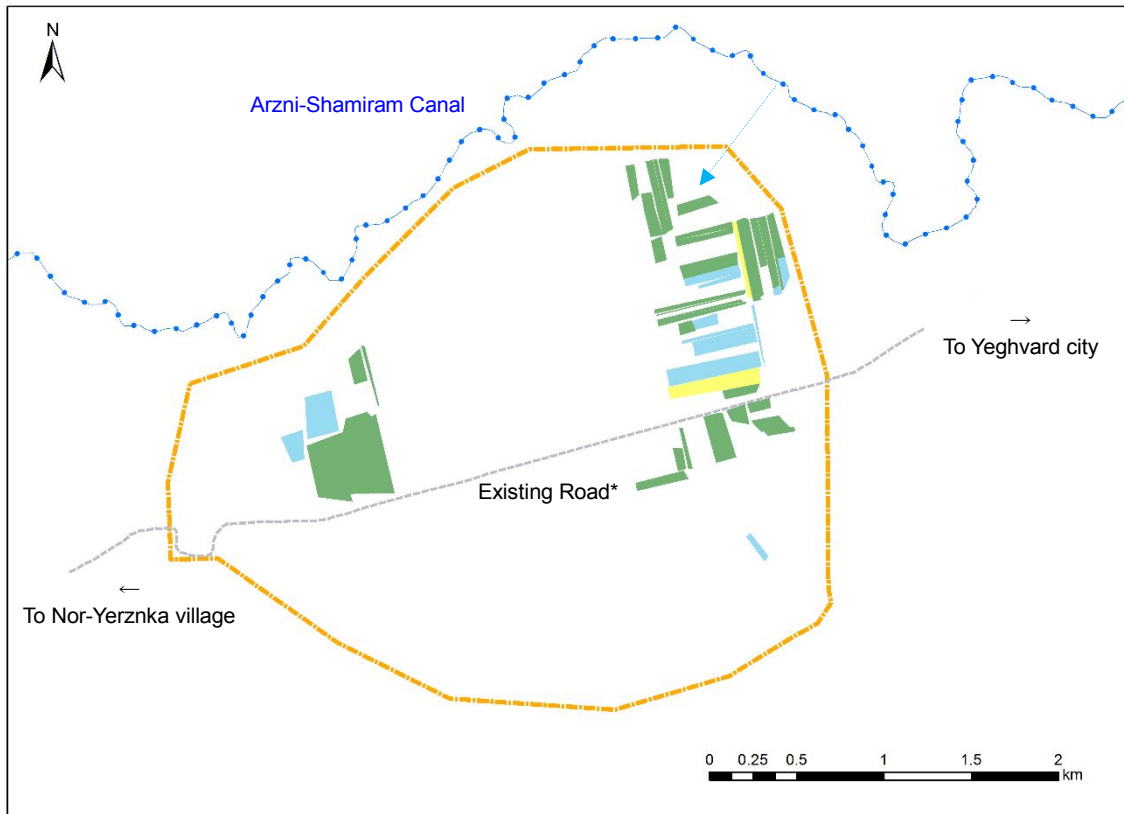
(3) Ներկայիս իրավիճակը Ջրամբարի ավազանի տարածքում

Հիմնականում հողամասերը գտնվում են այն մասերում, որտեղ կա ջրային ռեսուրսների հասանելիություն: Մասնավորապես, մշակվող հողամասերի մեծ մասը գտնվում է Ջրամբարի հյուսիս-արևելյան հատվածում, որը մոտ է Արգնի-Շամիրամ ջրանցքին: Մյուս կողմից, Ջրամբարի ավազանի կենտրոնական հատվածում կա ընդամենը մի քանի մշակվող հողամաս, քանի որ այդ հատվածի բերրի հողաշերտը հանվել է խորհրդային տարիներին: Նույն ժամանակաշրջանում, դեպի խաղողի այգիներ ջրամատակարարման համար Ջրամբարի ավազանի ամբողջ տարածքում փորվել են առուններ: Ներկայումս հողագործներն օգտագործում են առկա առունները կամ ինքնուրույն փորում են նորերը (տես նկար 5-2-3.4-ը):

Ինչպես ներկայացված է վերոնշյալ կետ (2)-ում, մշակվում է ընդհանուր 80 հա մակերեսով 53 հողամաս (տես նկար 5-2-3.5-ում): Ջրամբարի ավազանի արևմտյան մասում կա մեկ տնային տնտեսությանը պատկանող 17 հա մակերեսով մեծ հողամաս: Ջրամբարի ավազանի մնացած 52 հողամասերի միջին մակերեսը 1.2 հա է:

Նկար 5-2-3.4 Առկա առուն և ցորենի դաշտը

Նկար 5-2-3.5 Ջրամբարի ավազանի տարածքում մշակվող հողամասեր

Crops	Plots	ha
Barley, Wheat	36	54
Alfalfa, Sainfoin	15	20
Plowed lands	2	5
Total	53	79

*Խորհրդային տարիներին այս տարածքը հատկացվել է Եղվարդի ջրամբարի կառուցման համար:

(4) Ջրամբարի ավազանի տարածքում մշակվող մշակաբույսերը

Ջրամբարի տարածքում հիմնական մշակվող մշակաբույսերն են ցորենը, գարին, առվույտը, կորնգանը: Ցորենի և գարու մշակահողերը կազմում են ջրամբարի ավազանի տարածքի բոլոր գյուղատնտեսական հողերի մոտ 70%-ը: Առվույտը և կորնգանը բազմամյա մշակաբույսեր են, որոնք բերք են տալիս 4-6 տարի, մինչդեռ ցորենը և գարին բերք են տալիս միայն մեկ տարի: Այդ մշակաբույսերից ստացվող շահույթը շատ քիչ է և

կազմում է բանջարեղենից և մրգից ստացվող շահույթի միայն 5%-20%: Ցածր շահույթ ապահովող մշակաբույսերի՝ այս տարածքում մշակման պատճառները հետևյալն են՝ 1) Եղվարդի քաղաքապետարանը հրահանգել է հողագործներին չտնկել բազմամյա մշակաբույսեր, ինչպիսիք են մրգատու ծառերը, պայմանավորված Եղվարդի ջրամբարի շինարարության վերսկսմամբ, և 2) ջրամբարում ջրային ռեսուրսները բավարար չեն:

5-2-3-5 Խոցելի անձինք

Հայաստանում աղբատների համար գործում է սոցիալական ապահովության ծրագիր, մասնավորապես՝ «Ընտանեկան նպաստի համակարգ (ԸՆՀ)»: Ըստ սոցիալ-տնտեսական ուսումնասիրության, կա երկու տնային տնտեսություն, որոնք ստանում են ԸՆՀ: Նրանք իրենց ընտանիքներին կերակրելու համար Ջրամբարի ավազանի տարածքում մշակում էին համապատասխանաբար 1 հա և 0.6 հա հողատարածք, իսկ ջրամբարի տարածքից դուրս իրենց պատկանող հողամաս չունեն: Եթե Ծրագիրը սկսվի, նրանք կկորցնեն առօրյա սնունդ հայթայթելու իրենց միջոցները: Այսպիսով, առաջարկվում է նրանց աշխատանքի ընդունել շինարարական աշխատանքների ժամանակ: Բացի նրանցից կան նաև տարեցների, ինչպես նաև հաշմանդամների կողմից գլխավորվող տնային տնտեսություններ, որոնք ստանում են անաշխատունակության նպաստ: Կան նաև կանանց կողմից գլխավորվող տնային տնտեսություններ: Նշված կատեգորիաները նույնպես համարվում են խոցելի, որոնց նույնպես կտրվի առաջնահերթություն՝ Ծրագրի շրջանակներում իրականացվելիք շինարարական աշխատանքներում ներգրավելու համար: Ավելին, նրանց կտրամադրվի նաև նպաստ, ինչպես արվել է ԱԶԲ ծրագրի շրջանակներում իրականացված շինարարության ժամանակ: Մյուս կողմից, ազդակիր տարածքում չկան ազգային փոքրամասնություններ: Հետևաբար, կարիք չկա դիտարկել նրանց հարցը:

5-2-4 Փոխհատուցման միջոցառումներ

5-2-4-1 Կորստի փոխհատուցում

(1) Փոխհատուցման բովանդակությունը

Ծրագրի շրջանակներում, ճիշտ է, չի պահանջվում ֆիզիկական վերաբնակեցում, բայց անհրաժեշտ է հողամասերի օտարում: Իրականացնող գործակալության (ՕԲԳ/ՁՏՊԿ) հետ հանդիպումների արդյունքում նախագծվել է փոխհատուցման շրջանակը: Բացի այդ, ինչպես ներկայացված է «5-2-10 հանրային լուսմներ» բաժնում, փոխհատուցման շրջանակը ներկայացվել է ԾԱԱ-երին հանրային սեմինարների ժամանակ, որը հիմնականում ընդունելի է եղել մասնակիցների կողմից: Մանրամասն բովանդակությունը ներկայացված է ստորև:

1) Հողամասերի կորուստ

Հողամասի կորստի դիմաց փոխհատուցում կտրվի սեփականության իրավունք ունեցող ԾԱԱ-երին: Ծրագրի ազդակիր տարածքում հստակեցվել է հողի երեք կատեգորիա, մասնավորապես՝ «գյուղատնտեսական», «բնակելի» և «արդյունաբերական?» Ելնելով այդ կատեգորիաներից, ՀՀ կառավարության կողմից լիցենզավորված գնահատողը գնահատում է դրանց շուկայական արժեքները: Ավելին, շուկայական արժեքը սահմանվում է՝ հիմնվելով հասանելիության և արտադրողականության վրա: Այս շուկայական արժեքը պետք է լինի այնքան, որ ԾԱԱ-ն կարողանա գնել համարժեք հողամաս: Շուկայական և պաշտոնական արժեքների միջև համեմատություն անելուց հետո (տես աղյուսակ 5-2-4.1)՝ ընդունվել է ավելի բարձր, այսինքն՝ շուկայական արժեքը:

⁷ Շենքերը չեն քանդվի, այնուամենայնիվ, Ծրագրի իրականացումից տարածքը կտուժի:

Աղյուսակ 5-2-4.1 Պաշտոնական և շուկայական արժեքների համեմատություն

	Պաշտոնական արժեք (դրամ/մ ²)	Շուկայական գին (դրամ/մ ²)
Գյուղատնտեսական (բերքի մշակման)	36.5-118.5	460
Գյուղատնտեսական (Արոտավայրի)	6.75	460
Մրգատու այգի	43.5-180	880
Բնակելի տարածք	2,940	3,800-8,700

Աղբյուր 1. Հողերի պաշտոնական արժեք՝ Անշարժ գույքի կադաստրի պետական կոմիտե,
2. Հողերի շուկայական արժեք՝ ՃՄՀԳ Հետազոտական Խումբ, 2016թ. (գնահատված լիցենզավորված գնահատողի կողմից)

Փոխհատուցման գումար է համարվում շուկայական արժեք + 15%: Այն կարող է համարվել համարժեք փախհատուցման գումար:

Ծրագրի ազդակիր տարածքում կան մի քանի անօրինական հողօգտագործողներ, սակայն ոչ բոլոր անօրինական հողօգտագործողներն են հստակեցվել Ջրամբարի ավագանի տարածքում: Բացի այդ, քանի որ անօրինական հողօգտագործողները տարեցտարի փոխվում են, դժվար է փոխհատուցել ջրամբարի ավագանում հողագործությամբ զբաղվող իրական ՄԱԱ-երին:

Ըստ ԾԻԳ-ի անդամի՝ AFD-ի կողմից ֆինանսավորվող Վեդիի ծրագրի շրջանակներում անօրինական հողօգտագործողներին փոխհատուցում տրամադրելու կարիք չի եղել, քանի որ ՄԱԱ-երին նախապես հայտարարվել է, որ ծրագրի իրականացումից հետո նրանք չեն կարողանա օգտվել ազդակիր տարածքի հողամասերից, և ՄԱԱ-երը ի սկզբանե հասկացել են, որ տարածքը Վեդիի ծրագրի համար է: Մյուս կողմից, ԱԶԲ-ի կողմից ֆինանսավորվող ճանապարհաշինարարական ծրագրի շրջանակներում տրամադրվել է փոխհատուցում անօրինական հողօգտագործողներին, քանի որ ծրագրի տարածքը չի որոշվել վաղ փուլում և անօրինական ՄԱԱ-երը տեղյակ չեն եղել Ծրագրի մասին:

Եղվարդի ջրամբարի ծրագրի դեպքում, չնայած այն դադարեցվել է Խորհրդային Միության ժամանակաշրջանում, Եղվարդի քաղաքապետարանը հրահանգել է անօրինական հողօգտագործողներին չմշակել բազմամյա մշակաբույսեր: Ավելին, հայտնի է, որ պետական և համայնքային հողամասերում հողագործությունը, ընդհանուր առմամբ, անօրինական է: Սոցիալ-տնտեսական ուսումնասիրության արդյունքում Ջրամբարի տարածքում անօրինական հողագործությամբ զբաղվողների 76%-ն արդեն իմացել է, որ Ծրագրի վերսկսվելուն պես պետք է դադարեցվի հողամասերի մշակումը Ջրամբարի տարածքում: Այդ պատճառով դժվար չի լինի ձեռք բերել համաձայնություն ՄԱԱ-երի հետ: Չնայած Ծրագրի շրջանակներում փոխհատուցում չի տրամադրվի Ջրամբարի ավագանի տարածքի անօրինական հողօգտագործողներին, սակայն, առաջարկվում է շինարարության փուլում վերջիններիս առաջնահերթություն տալ աշխատանքի ընդունելիս:

Ինչպես և Ջրամբարի ավագանի տարածքի անօրինական հողօգտագործողները, առաջարկվող ջրանցքների երկայնքով ձգվող տարածքում ծառեր մշակող անօրինական հողօգտագործողները ևս համայնքային հողերը մշակելու իրավունք և թույլտվություն չունեն: Հետևաբար, Ծրագրի ազդակիր տարածքի համար նրանք փոխհատուցում չեն ստանա:

2) Մշակաբույսերի կորուստ

Բազմամյա մշակաբույսերի կորստի փոխհատուցում կտրամադրվի այն ՄԱԱ-երին, ովքեր ունեն սեփականության իրավունք: Միամյա մշակաբույսերի դեպքում մշակողը կարող է

դադարեցնել հողամասի մշակումը՝ հիմնվելով շինարարության գրաֆիկի վերաբերյալ հայտարարության վրա: Հետևաբար, ԾԱԱ-երին փոխհատուցում չի տրամադրվի միամյա մշակաբույսերի կորստի համար:

Գումարը հաշվարկվում է ակնկալվող բերքի համար՝ բերքի շուկայական արժեքով: Բազմամյա մշակաբույսերի կորստի համար փոխհատուցում կտրամադրվի իրավական կարգավիճակ ունեցող ԾԱԱ-երին անկախ նրանից, թե հողամասը կրում է մշտական, թե ժամանակավոր ազդեցություն: Մյուս կողմից, բերքի փոխհատուցում չի տրամադրվի անօրինական հողօգտագործողներին: Ոռոգման ջրանցքների շինարարության տարածքում չկան անօրինական հողօգտագործողներին պատկանող մշակաբույսեր, բայց կան նմանատիպ մշակաբույսեր Ջրամբարի ավազանի տարածքում: Այնուամենայնիվ, ըստ սոցիալ-տնտեսական ուսումնասիրության, նրանք մշակել են ոչ շահութաբեր մշակաբույսեր, ինչպիսիք են ցորենը և գարին:

Ավելին, եթե նրանք Ջրամբարի ավազանում մշակում են միամյա մշակաբույսեր, ապա դրանք չեն տուժի Ծրագրի արդյունքում, քանի որ շինարարության վերաբերյալ ծանուցումը կտրամադրվի շինարարության մեկնարկից մեկ տարի առաջ: Ինչ վերաբերում է բազմամյա մշակաբույսերին, ապա դրանք կտուժեն Ծրագրի իրականացման արդյունքում, չնայած, ըստ Եղվարդի քաղաքապետարանի պաշտոնյայի, նրանք հրահանգել են ԾԱԱ-երին չմշակել բազմամյա մշակաբույսեր Ջրամբարի տարածքում՝ հաշվի առնելով շինարարության վերսկսումը: Ոմանք հետևել են հրահանգին, ոմանք՝ ոչ: Այսպիսով, առաջարկվում է չփոխհատուցել մշակաբույսերի կորստի համար՝ օրինական և անօրինական հողօգտագործողների միջև կոնֆլիկտներից խուսափելու համար:

3) Ծառերի կորուստ

Բոլոր ԾԱԱ-երին կտրամադրվի փոխհատուցում այն ծառերի կորստի համար, որոնք կտուժեն Ջրամբարի և/կամ ոռոգման ջրանցքների շինարարությունից: Ծառի կորուստը ենթակա է փոխհատուցման անկախ նրանից, թե հողամասը կրում է մշտական, թե ժամանակավոր ազդեցություն:

Չնայած Ջրամբարի տարածքում չկան անօրինական ԾԱԱ-երին պատկանող ծառեր, ոռոգման ջրանցքների տարածքում կան անօրինական հողօգտագործողներին պատկանող մրգատու այգիներ: Ծառերի շահութաբերությունն ավելի բարձր է, քան մշակաբույսերինը, և ծառերի կորստից առաջացող ազդեցությունն ավելի զգալի է: Հետևաբար, անկախ իրավական կարգավիճակից, բոլոր ԾԱԱ-երը պետք է փոխհատուցվեն:

4) Կենսամիջոցների կորուստ

Քանի որ ՀՀ օրենսդրությամբ չի կանոնակարգվում անօրինական հողօգտագործողներին փոխհատուցելու կարգը, Ծրագրի արդյունքում անօրինական հողօգտագործողները կկորցնեն իրենց կենսամիջոցների մի մասը: Հետևաբար առաջարկվում է Ծրագրի շրջանակներում իրականացվելիք շինարարական աշխատանքների ժամանակ աշխատանքի ընդունման նախապատվությունը տալ անօրինական հողօգտագործողներին: Սանրամասն մեթոդաբանությունը քննարկվում է Բաժին 5-2-4-2-ում:

5) Հատուկ ուշադրություն խոցելի մարդկանց

ԸՆՀ, անաշխատունակության նպաստ ստացող ԾԱԱ-երը կամ կանանց կամ ծերերի կողմից գլխավորվող ընտանիքի անդամները Ծրագրի շրջանակներում համարվում են խոցելի անձ: Ըստ ԱԶԲ ծրագրի խոցելի անձինք կարող են ստանալ նպաստ՝ 6 ամսվա նվազագույն աշխատավարձի չափով, և ունենալ շինարարական աշխատանքների ժամանակ աշխատանքի ընդունվելու առաջնահերթություն: Այս ծրագրում առաջարկվում

է նույն մոտեցումը:

6) Հողամասի ժամանակավոր կորուստ

Չնայած խողովակաշարերի և պահեստների համար կպահանջվի հողամասերի ժամանակավոր ձեռքբերում, սակայն Հայաստանում գոյություն չունի հողամասի ժամանակավոր կորստի վերաբերյալ կոնկրետ օրենսդրական ակտ: Քանի որ հիմնականում հողամասի ժամանակավոր կորստի փոխհատուցման գումարները որոշվում են մինչև փոխհատուցման պայմանագիր կնքելը՝ հողամասի սեփականատերերի հետ բանակցությունների հիման վրա, ապա առնվազն ՏՏՉ փուլում այդ գումարն անհնար է ֆիքսել: Այդ պատճառով, առաջարկվում է հողամասի ժամանակավոր կորստի համար կիրառել նույն փոխհատուցման գումարը, ինչ մշտական կորստի դեպքում: Դա նշանակում է, որ առաջարկվում է փոխհատուցել հողամասի շուկայական արժեքը կամ կադաստրային արժեքը (դրանցից ավելի մեծը) 15%-ով գերազանցող գումար:

(2) Վերջնաժամկետ

Չնայած այս ՏՏՉ փուլում վերջնաժամկետը դեռևս չի հստակեցվել, այն պետք է հաստատվի ՄՆ փուլում՝ նախքան մարդահամարի վերջնական ուսումնասիրության իրականացումը: Բացի այդ շինարարության մեկնարկից առնվազն մեկ տարի առաջ պետք է հայտարարել ԾԱԱ-երին՝ չմշակել Ծրագրի ազդակիր տարածքի հողամասերը հաջորդ տարի բերք ստանալու համար: Առաջարկվում է նման հայտարարություն անել հնարավորինս շուտ՝ վարկային համաձայնագիր ստորագրելուց հետո:

5-2-4-2 Կենսամիջոցների վերականգնման մեթոդներ

Ինչպես նշեցինք Բաժին 5-2-4-1 (1)-ում (կետ 4) և 5)), խոցելի անձինք և անօրինական հողօգտագործողները կկորցնեն իրենց կենսամիջոցների մի մասը: Հետևաբար, անհրաժեշտ է օժանդակություն տրամադրել նրանց: Առաջարկվում է Ծրագրի շրջանակներում իրականացվելիք շինարարության փուլում աշխատանքի ընդունելիս նրանց տալ առաջնահերթություն:

Ըստ սոցիալ-տնտեսական ուսումնասիրության արդյունքների “1. Միայն ջրամբարի տարածքի” 11 ԾԱՏՏ ունի միջինը 1.46 հա հողամաս (տես աղյուսակ 5-2-3.19): ԸՆՀ ստացող երկու տնային տնտեսություն համապատասխանում են այս կատեգորիային: Երբ սկսվի Ջրամբարի շինարարությունը, այդ ԾԱՏՏ-ները կկորցնեն Ջրամբարի տարածքում հողամասերի մշակումից ստացվող իրենց եկամուտը: Բացի այդ, իրենց մնացող հողատարածքները կլինեն 1.0հա-ից փոքր, ավելի ճիշտ՝ 0.28 հա, ինչպես ցույց է տրված աղյուսակ 5-2-4.2-ում:

Աղյուսակ 5-2-4.2 Ջրամբարի ավազանի տարածքում ԾԱՏՏ կողմից մշակվող հողատարածքների միջին չափսը

Կետ	Ընդամենը (n=31)	1. Մշակողները միայն ջրամբարի ավազանի տարածքում (n=11)	2. Մշակողները առաջարկվող ջրանցքի տարածքում (n=15)	3. Մշակողները երկու տարածքում (n=6)
Ջրամբարի ավազանի տարածքում	1.89	1.46	-	8.47**
Ջրանցքի տարածքում	0.25	-	0.30	0.65
Ծրագրի ազդակիր տարածքից դուրս	0.58	0.28	0.15	2.52

Աղբյուր՝ ՃՄՀԳ Հետազոտական խումբ, 2016թ. մարտ-ապրիլ
 Նշումներ* Մեկ տնային տնտեսություն, որը՝ այլ տնային տնտեսությունների հետ համեմատած, հողագործությունից ստանում է ահեղի գումարի եկամուտ, բացառվել է որպես շեղում

** Մեկ տնային տնտեսություն, որը ջրամբարի ավազանի տարածքում ունի 35 հա նամշակ հող, ներառվել է:

Մյուս կողմից, աղյուսակ 5-2-4.3-ում ցույց է տրված, որ Հայաստանում հողագործների մեծ մասն ունի փոքր չափի հողամասեր, որոնք 1.0 հա-ից փոքր են: Կոտայքի մարզում⁸, տնային տնտեսությունների 46.3%-ը մշակում է 1.0հա-ից փոքր հողամասեր: Այսինքն՝ իրենց մնացած հողամասերի չափերը մոտենում են Կոտայքի մարզի ընդհանուր միտումին:

Աղյուսակ 5-2-4.3 Մշակահողերի չափերն ըստ մարզերի

Մարզ	1.0 հա-ից փոքր		1.0հա-5.0 հա		5.0 հա-ից ավել		Ընդամենը
	Տնային տնտեսությունների թիվը (1,000SS)	Մասնաբաժինը (%)	Տնային տնտեսությունների թիվը (1,000SS)	Մասնաբաժինը (%)	Տնային տնտեսությունների թիվը (1,000SS)	Մասնաբաժինը (%)	Տնային տնտեսությունների թիվը (1,000SS)
Երևան	5.4	79.4	1.4	20.6	0.0	0.0	6.8
Արագածոտն	17.2	46.4	17.9	48.2	2.0	5.4	37.1
Արարատ	21.4	43.2	25.3	51.1	2.8	5.7	49.5
Արմավիր	23.3	46.3	24.3	48.3	2.7	5.4	50.3
Գեղարքունիկ	21.4	46.4	22.3	48.4	2.4	5.2	46.1
Լոռի	15.0	47.0	15.1	47.3	1.8	5.6	31.9
Կոտայք	17.4	46.3	18.2	48.4	2.0	5.3	37.6
Շիրակ	13.0	46.3	13.6	48.4	1.5	5.3	28.1
Սյունիք	5.9	46.5	6.1	48.0	0.7	5.5	12.7
Վայոց Ձոր	5.1	46.4	5.3	48.2	0.6	5.5	11.0
Տավուշ	11.4	46.5	11.8	48.2	1.3	5.3	24.5
Ընդամենը	156.5	46.6	161.3	48.1	17.8	5.3	335.6

Աղբյուր՝ ՀՄՀԳ հաշվետվություն, 2008թ. (Ելակետային տվյալները ՀՀ գյուղատնտեսության նախարարությունից)

Եթե ԾԱԱ-երը որոշեն շարունակել հողագործությունը Ծրագրի իրականացումից հետո, նրանք պետք է գնեն նոր հողամասեր, քանի որ Ջրամբարի տարածքից դուրս նրանց հողամասերը շատ փոքր են: Այս պահի դրությամբ, Ջրամբարի տարածքում հողամասերի միջին մակերեսը կազմում է 1.46հա, ինչպես ցույց է տրված աղյուսակ 5-4-2.2-ում: Պետք է նշել, որ Ջրամբարի ավազանի տարածքի մշակաբույսերն են ցորենը, գարին, առվույտը և այլն, որոնք քիչ շահութաբեր են: Միավոր տարածքից ստացվող շահույթը կազմում է բանջարեղենից և մրգատու ծառերից ստացվող շահույթի 5-20%, ինչպես ցույց է տրված աղյուսակ 5-2-4.4-ում: Դա նշանակում է, որ Ջրամբարի տարածքում 1.46հա-ից ստացվող շահույթը ներկայումս ցածր է: Հետևաբար, եթե ԾԱԱ-երը կարողանան գնել 1.0հա նոր հողամաս և մշակեն բանջարեղեն ու միրգ, դա կարող է կոմպենսացնել ջրամբարի տարածքում հողամասի կորուստը, և 1.0հա նոր հողը կարող է համարվել բավարար:

Աղյուսակ 5-2-4.4 Շահույթն ըստ մշակաբույսի

Մշակաբույս	Մաքուր շահույթ (դրամ/հա/տարի)
Ցորեն	96,520
Գարի	102,900
Լոլիկ	2,009,000
Վարունգ	2,777,000
Սմբուկ	2,625,000
Քաղցր պղպեղ	2,645,000
Կաղամբ	3,125,000
Սոխ	2,152,000
Ձմերուկ	2,310,000
Կարտոֆիլ	1,263,000
Առվույտ (1-ին տարի)	Δ 81,528
Առվույտ (բերքատվության 2-րդ տարուց հետո)	494,000
Առվույտ (7 տարի բերքատվության)	411,782

⁸ Եղվարդ քաղաքն ու Նոր Երզնկա գյուղը գտնվում են ՀՀ Կոտայքի մարզում

Մշակաբույս	Մաքուր շահույթ (դրամ/հա/տարի)
Խաղող (հասուն ծառ)	514,000
Ծիրան	803,000
Խնձոր	951,000

Աղբյուր՝ ՃՄՀԳ Հետազոտական Խումբ (հիմնվելով ԳՆ տրամադրած տվյալների վրա)

Բացի մեկ տնային տնտեսությունից⁹, բոլոր ԾԱԱ-երը ցանկանում են շարունակել գյուղատնտեսական գործունեությունը Ծրագրի իրականացումից հետո: Եթե Ծրագրի շրջանակներում աշխատանքի ընդունվեն խոցելի անձինք և անօրինական հողօգտագործողները, ապա ենթադրվում է, որ նրանք կարող են ստանալ ամսական 216,573 դրամ (տես աղյուսակ 5-2-4.5):

Աղյուսակ 5-2-4.5 Աշխատողների միջին ամսական անվանական աշխատավարձը (ՀՀ դրամ)

Մարզ	Համակցված աշխատանք	Պայմանագրով կամ քաղաքացիական իրավունքի համաձայնագրով աշխատող	
		Ներառյալ եկամտահարկը	Առանց եկամտահարկի*
Ընդամենը	135,764	127,858	95,894
Գյուղատնտեսություն, անտառային տնտեսություն, ձկնորսություն	81,250	-	-
Հանքագործական արդյունաբերություն և բացահանքերի շահագործում	219,700	119,897	89,923
Մշակման արդյունաբերություն	167,548	172,941	129,706
Էլեկտրականության, գազի, գոլորշու և լավօրակ օդի մատակարարում	1,902,754	171,906	128,930
Ջրամատակարարում, կոյուղի, թափոնների կառավարում և վերամշակում	151,400	141,051	105,788
Շինարարություն	339,439	216,573	162,430
Մեծածախ և մանրածախ առևտուր, ավտոմեքենաների և մոտոցիկլների վերանորոգում	184,689	158,223	118,667
Փոխադրումներ և պահեստային տնտեսություն	217,433	174,794	131,096
Կացության և հանրային սննդի կազմակերպում	134,309	87,866	65,900
Տեղեկատվություն և կապ	147,888	131,587	98,690
Ֆինանսական և ապահովագրական գործունեություն	420,211	130,809	98,107
Անշարժ գույքի հետ կապված գործունեություն	394,076	120,498	90,374
Մասնագիտական, գիտական և տեխնիկական գործունեություն	89,391	93,360	70,020
Վարչարարական և օժանդակ գործունեություն	143,403	48,964	36,723
Պետական կառավարում և պաշտպանություն, պարտադիր սոցիալական ապահովություն	95,361	108,638	81,479
Կրթություն	99,367	99,007	74,255
Առողջապահություն և բնակչության սոցիալական սպասարկում	120,332	169,020	126,765
Մշակույթ, զվարճություններ, հանգիստ	141,601	135,275	101,456
Սպասարկման այլ ծառայություններ	166,669	115,340	86,505

Աղբյուր՝ ՀՀ Ազգային վիճակագրական ծառայություն, “ՀՀ սոցիալ-տնտեսական իրավիճակը, 2016թ. հունվար-փետրվար”

Նշումներ՝ Եկամտային հարկը կազմում է մոտ 25%:

Ենթադրվում է, որ շինարարության փուլի տևողությունը կլինի չորս տարի: Հետևաբար, շինարարությունից ստացվող եկամտի գումարը հետևյալն է.

$$162,430 \text{ դրամ/ամիս} * 12 \text{ ամիս} * 4 \text{ տարի} = \underline{7,796,640 \text{ դրամ}} \text{ — (1)}$$

Ոչ ազդակիր տարածքում “միայն ջրամբարի ավազանի տարածքում մշակողների” հողագործությունից ստացվող միջին եկամուտը հաշվարկվում է՝ 1,622,900 դրամ/SS/տարի, ինչպես ցույց է տրված աղյուսակ 5-2-3.15-ում: Հետևաբար, ամբողջ

⁹ Այս հարցին տնային տնտեսությունը պատասխանել է “չեմ կարող պատասխանել”:

Ժամանակահատվածում գյուղատնտեսությունից ստացվող եկամտի գումարը կազմում է՝

$$1,622,900 \text{ դրամ/SS/տարի} * 4 \text{ տարի} = \underline{\underline{6,491,600 \text{ դրամ}}} \text{ — (2)}$$

Գյուղատնտեսական նշանակության հողամասի շուկայական արժեքը, որն ընդունվում է այս ՎԳՊ-ում, հետևյալն է՝ 4,600,000 դրամ/հա – (3).

Մեփականության գրանցման արժեքը կազմում է 23,500 դրամ¹⁰ — (4)

Աղյուսակ 5-2-4.6-ում ցույց է տրվում մեկ շնչի հաշվով միջին ամսական սպառողական ծախսը, որը կազմում է 34,742 դրամ:

Աղյուսակ 5-2-4.6 Մեկ շնչի հաշվով միջին ամսական սպառողական ծախսեր (ՀՀ դրամ)

	2010	2011	2012	2013	2014	Միջին
Սննդային ապրանքներ	16,125	18,552	18,500	19,146	20,283	18,521
Ոչ սննդային ապրանքներ	4,439	5,022	6,159	6,568	7,442	5,926
Ծառայություններ	8,082	9,011	10,262	11,073	13,045	10,295
Ըդամներ	28,646	32,585	34,921	36,787	40,770	34,742

Աղբյուր՝ ՀՀ Ազգային վիճակագրական ծառայություն, “Հայաստանի վիճակագրական տարեգիրք, 2015թ.”

Մեկ շնչի հաշվով միջին ամսական սպառողական ծախսը հետևյալն է՝

$$34,742 \text{ դրամ/ամիս/շունչ} * 12 \text{ ամիս} = \underline{\underline{416,904 \text{ դրամ/տարի/շունչ}}}$$

Ծրագրի ազդակիր տարածքում ԾԱՏՏ անդամների միջին թիվը 5.59 մարդ է (տես աղյուսակ 3-3.2): Այդ դեպքում չորս տարվա համար մեկ տնային տնտեսության միջինը կազմում է՝

$$416,904 \text{ դրամ/տարի/շունչ} * 4 \text{ տարի} * 5.59 \text{ մարդ} = \underline{\underline{9,321,973 \text{ դրամ/տարի/տնային տնտեսություն}}} \text{ — (5)}$$

Աղյուսակ 4-2.7-ում ցույց է տրված տնային տնտեսության հաշվապահական հաշվեկշիռը գյուղատնտեսական նշանակության նոր հողամաս գնելու դեպքում: Եթե ԾԱԱ-երը չորս տարի աշխատեն Ծրագրի շրջանակներում, եկամուտը կարող է ծածկել նրանց կենսամիջոցները, ներառյալ գյուղատնտեսական նշանակության նոր հողամասի գնումը: Բացի այդ, ենթադրվում է, որ գյուղատնտեսական նշանակության նոր հողամաս գնելուց հետո մնացած եկամուտը կկազմի 342,767 դրամ: Ըստ սոցիալ-տնտեսական ուսումնասիրության, այս գումարը կազմում է բոլոր ԾԱԱ-երի համախառն միջին եկամտի մոտ 15 %-ը: Այսպիսով, կեսամիջոցների վերականգնմանն ուղղված այս մեթոդը հարմար է:

Աղյուսակ 5-2-4.7 Տնային տնտեսության ենթադրվող հաշվեկշիռը (4 տարվա համար)

Կետ	ՀՀ դրամ
1. Եկամուտներ	
Շինարարություն (1)	7,796,640
Գյուղատնտեսությունից ազդակիր տարածքում (2)	6,491,600
Ենթարնդամներ (1)~(2)	14,288,240
2. Ծախսեր	
Նոր հողատարածք (3)	Δ4,600,000
Մեփականության գրանցման վճար (4)	Δ23,500
Ծախսեր (5)	Δ9,321,973
Ենթարնդամներ (3)~(5)	Δ13,945,473
Ընդամենը	342,767

¹⁰ Մանրամասները նշվում են հաջորդիվ:

Պետք է նշել, որ ցանկացած հողագործ կարող է ինքնուրույն գտնել նոր հողամաս՝ միջնորդների, ծանոթների կամ համացանցի միջոցով, և դա նրանց դժվարություն չի պատճառի: Այնուամենայնիվ, եթե այդ մարդիկ նոր հողամասի ձեռքբերման համար խորհուրդ հարցնեն, ապա ԾԻԳ/ՋՏՊԿ-ն կարող է տրամադրել անհրաժեշտ տեղեկատվությունը՝ համագործակցելով համայնքների կամ անշարժ գույքի կադաստրի պետական կոմիտեի տարածքային մասնաճյուղերի հետ, որոնք ունեն տեղեկատվություն նոր հողամասերի վերաբերյալ:

Ըստ սոցիալ-տնտեսական ուսումնասիրության արդյունքների, ազդակիր հողագործներից շատերը ցանկանում են շարունակել զբաղվել հողագործությամբ: Այդ պատճառով, շինարարության փուլում նրանց աշխատանքի ընդունելու առաջնահերթություն տալը խելամիտ է, քանի որ այն հնարավորություն կտա նրանց գնել նոր հողամաս:

5-2-4-3 Վերաբնակեցման վայրեր

Անհրաժեշտ չէ նախապատրաստել վերաբնակեցման վայրեր, քանի որ Ծրագրի շրջանակներում վերաբնակեցում չի նախատեսվում:

5-2-4-4 Փոխհատուցման շրջանակը

Հաշվի առնելով ՃՄՀԳ ուղեցույցն ու ՀՀ օրենսդրությունը՝ պատրաստվել է Ծրագրի փոխհատուցման շրջանակը, որը ներկայացված է աղյուսակ 5-2-4.8-ում:

Աղյուսակ 5-2-4.8 Փոխհատուցման շրջանակը

Կորստի տեսակը	Փոխհատուցվող անձինք (շահառուները)	Փոխհատուցումը	Իրականացման ենթակա հարցեր	Պատասխանատու կազմակերպություն
1. Հողամասի կորուստ				
Հողամասի կորուստ	Հողամասի օրինական սեփականատեր	Դրամային փոխհատուցում. շուկայական արժեք (կամ կադաստրային արժեք, դրանցից ավելի բարձրը) + 15%	1) Անշարժ գույքի կադաստրի պետական կոմիտեի կողմից հողի սեփականատերերի նույնականացում 2) Գնահատում և արժեքի որոշում՝ լիցենզավորված գնահատողների կողմից 3) Վճարման ընթացակարգի ներկայացում և բանակցության իրականացում Ծրագրի ազդակիր անձանց (ՄԱԱ) հետ 4) Օրենքին համապատասխան դրամային փոխհատուցման վճարում	ԾԻԳ/ՋՏՊԿ
2. Եկամտի աղբյուրի կորուստ				
2.1 Մշակաբույսի կորուստ ¹¹	Հողամասի օրինական սեփականատեր	Բազմամյա մշակաբույսերի սպասվող բերքի համար դրամային փոխհատուցում շուկայական արժեքով	1) Անշարժ գույքի կադաստրի պետական կոմիտեի կողմից հողի սեփականատերերի նույնականացում 2) Գնահատում և արժեքի որոշում՝ լիցենզավորված գնահատողների կողմից 3) Վճարման ընթացակարգի ներկայացում և բանակցության իրականացում Ծրագրի ազդակիր անձանց (ՄԱԱ) հետ 4) Օրենքին համապատասխան դրամային փոխհատուցման վճարում	ԾԻԳ/ՋՏՊԿ

¹¹ Միամյա մշակաբույսերի համար փոխհատուցում չի պահանջվում, քանի որ նախատեսվում է վարկային համաձայնագիր կնքելուց հետո հնարավորինս շուտ ծանուցել ՄԱԱ-երին շինարարության մեկնարկի ժամանակի և հողագործության դադարեցման վերաբերյալ:

Կորստի տեսակը	Փոխհատուցվող անձինք (շահառուները)	Փոխհատուցումը	Բրականացման ենթակա հարցեր	Պատասխանատու կազմակերպություն
2.2 Ծառի կորուստ	Բոլոր ԾԱԱ-երը, անկախ իրավական կարգավիճակից	Դրամային փոխհատուցում՝ հիմք ընդունելով ծառերի տեսակը, տարիքը և արտադրական արժեքը	1) Անշարժ գույքի կադստրի պետական կոմիտեի կողմից հողի սեփականատերերի նույնականացում 2) Գնահատում և արժեքի որոշում՝ լիցենզավորված գնահատողների կողմից 3) Վճարման ընթացակարգի ներկայացում և բանակցության իրականացում Ծրագրի ազդակիր անձանց (ԾԱԱ) հետ 4) Օրենքին համապատասխան դրամային փոխհատուցման վճարում	ԾԻԳ/ՋՏՊԿ
3. Ապրուստի միջոցի կորուստ				
Ապրուստի միջոցի կորուստ (գյուղատնտեսություն)	Ապօրինի հողօգտագործողներ	Աշխատանքի ընդունման առաջնահերթություն՝ Ծրագրին առնչվող աշխատանքներում	1) Անշարժ գույքի կադստրի պետական կոմիտեի կողմից հողի սեփականատերերի նույնականացում 2) ԾԻԳ/ՋՏՊԿ-ն պետք է հորդորի կապալառուին, որպեսզի այն աշխատանքի ընդունելիս առաջնահերթություն տա նույնականացված հողագործներին 3) Կապալառուի կողմից աշխատանքի ընդունում	ԾԻԳ/ՋՏՊԿ, ՋՕԸ, առնչվող համայնքներ
4. Հատուկ ուշադրություն				
Խոցելի անձինք*	1) Աղքատության նպաստ և հաշմանդամության նպաստ ստացող բոլոր ԾԱՏ, կամ 2) ԾԱՏ, որի գլուխը կին է կամ տարեց մարդ	1. Նպաստ՝ 6 ամսվա նվազագույն աշխատավարձի չափով ¹² 2. Աշխատանքի ընդունման առաջնահերթություն՝ Ծրագրին առնչվող աշխատանքներում	5) Համայնքների կողմից խոցելի անձանց նույնականացում 6) Վճարման ընթացակարգի ներկայացում և բանակցության իրականացում ԾԱԱ հետ 7) Օրենսդրությանը համապատասխան նպաստների վճարում 8) ԾԻԳ/ՋՏՊԿ-ն պետք է հորդորի կապալառուին, որպեսզի այն աշխատանքի ընդունելիս առաջնահերթություն տա նույնականացված խոցելի բնակչությանը 9) Կապալառուի կողմից աշխատանքի ընդունում	ԾԻԳ/ՋՏՊԿ, առնչվող համայնքներ
5. Այլ				
Հողամասի ժամանակավոր կորուստ	Հողամասի օրինական սեփականատեր	1. Հողամասի համար. դրամային փոխհատուցում. շուկայական արժեք (կամ կադաստրային արժեք, դրանցից ավելի բարձրը) + 15% 2. Մշակաբույսի համար. սպասվող բերքի համար դրամային փոխհատուցում շուկայական արժեքով	1) Անշարժ գույքի կադստրի պետական կոմիտեի կողմից հողի սեփականատերերի նույնականացում 2) Գնահատում և արժեքի որոշում՝ լիցենզավորված գնահատողների կողմից 3) Վճարման ընթացակարգի ներկայացում և բանակցության իրականացում Ծրագրի ազդակիր անձանց (ԾԱԱ) հետ 4) Օրենքին համապատասխան դրամային փոխհատուցման վճարում	ԾԻԳ/ՋՏՊԿ

¹² Կարգավորվում է նվազագույն ամսական աշխատավարձի մասին ՀՀ օրենքով: 2016թ. ապրիլի դրությամբ այն կազմում է 55,000 դրամ:

Կորստի տեսակը	Փոխհատուցվող անձինք (շահառուները)	Փոխհատուցումը	Բրականացման ենթակա հարցեր	Պատասխանատու կազմակերպություն
		3. Ծառի համար, դրամային փոխհատուցում շուկայական արժեքով հիմք ընդունելով ծառերի տեսակը, տարիքը և արտադրական արժեքը		

Նշում. խոցելի անձանց կատեգորիաները կվերանայվեն ՄՆ փուլում՝ ՀՀ աշխատանքի և սոցիալական հարցերի նախարարության հետ միասին:

5-2-5 Բողոքների լուծման մեխանիզմ

Առաջարկվող փոխհատուցման շրջանակի վերաբերյալ դժգոհությունների լուծման համար անհրաժեշտ է ստեղծել բողոքների լուծման մեխանիզմ, քանի որ ՀՀ օրենսդրությունում այդպիսի մեխանիզմի վերաբերյալ դրույթ չկա: Միջազգային դոնորների (ինչպիսիք են ՀԲ-ն և ԱԶԲ-ն) կողմից ՀՀ-ում արդեն իրականացվել են որոշ ծրագրեր, որոնցից յուրաքանչյուրի համար առաջարկվել է բողոքների լուծման նոր մեխանիզմ, ինչպես օրինակ՝ բողոքների լուծման հանձնաժողովի ստեղծումը: Սակայն, այդպիսի հանձնաժողովներն արդյունավետ չեն գործել, քանի որ դրանք բավարար չափով հասանելի չեն եղել ԾԱԱ-երի համար: Մյուս կողմից, չնայած ԾԱԱ-երի համար ամենահասանելի կազմակերպությունները համայնքապետարաններն ու ԶՕԸ-ներն են, սակայն դրանք հողամասերի օտարմանն առնչվող հարցերի լուծման գործառույթ չունեն: Հետևաբար, այս կազմակերպությունների շրջանակներում բողոքների լուծման նոր հանձնաժողով ձևավորելը պրակտիկ չէ և Ծրագրի համար առաջարկվում է օգտագործել առկա համակարգը:

Ամենապրակտիկն այն կլինի, որ բողոքները կարգավորի ԾԻԳ-ը, քանի որ ԾԻԳ կան շրջակա միջավայրի և սոցիալական հարցերով (ներառյալ վերաբնակեցման և հողամասերի օտարման հարցերով) մասնագետներ: Այդ մասնագետները կարող են ԾԱԱ-երից բողոք ստանալ և լուծում տալ: Այնուամենայնիվ, ԾԻԳ-ը այդքան էլ հասանելի չէ ԾԱԱ-երի համար, քանի որ Ծրագրի ազդակիր տարածքին մոտ ԾԻԳ-ի դաշտային գրասենյակ չկա: Մյուս կողմից, հաշվի առնելով այն, որ համայնքապետարաններն ու ԶՕԸ-ներն ամենահասանելին են ԾԱԱ-երի համար, դրանք կարող են հանգույցի դեր ունենալ ԾԻԳ-ի աշխատակազմի և ԾԱԱ-երի միջև: Հետևաբար, առաջարկվում է Ծրագրի բողոքների լուծման մեխանիզմում բացի ԾԻԳ-ից ներգրավել նաև նրանց: Բացի այդ, ԾԱԱ-երը կարող են բողոք ներկայացնել դատարան, քանի որ սովորաբար Հայաստանի բնակչությանը հայտնի է դատարան դիմելու կարգը: Պետք է նշել, որ, եթե անմիջապես բողոք ներկայացվի դատարան, ապա հարցի կարգավորումը ժամանակատար չի լինի, սակայն, պետական տուրք վճարելու անհրաժեշտություն կառաջանա: Մյուս կողմից, եթե հարցը քննարկվում է համայնքապետարանների, ԶՕԸ-ների և/կամ ԾԻԳ-ի հետ, ապա վճարի կարիք չկա, սակայն հարցի կարգավորումը կարող է ժամանակատար լինել:

Հաշվի առնելով անհրաժեշտ ծախսը, ժամանակը և հասանելիությունը, Ծրագրի շրջանակներում կարելի է կիրառել բողոքների լուծման մեխանիզմի երեք տարբերակ, ինչպես ներկայացված է նկար 5-2-5.1-ում: ԾԱԱ-երը բողոք ներկայացնելիս կընտրեն իրենց համար ավելի հարմար և մատչելի տարբերակը: Սկզբունքորեն, իրականացնող գործակալությունն (ԾԻԳ/ԶՏՊԿ-ն) ու ԾԱԱ-երը հանդիպումների (ներառյալ հանրային սեմինարները) ժամանակ արդեն ընդունել են բողոքների լուծման առաջարկված

համակարգը: Բացի այդ, վերջնական հանրային լուսմների ժամանակ այդ տեղեկատվությունը կրկին կհայտարարվի մասնակիցներին:

(1) Տարբերակ 1

ԾԱԱ-երը կարող են իրենց բողոքը ներկայացնել համայնքապետարան կամ ԶՕԸ, որը նրանց համար ամենամատչելի տարբերակն է: Բողոքը ստանալուց հետո 7 աշխատանքային օրվա ընթացքում համայնքապետարանը կամ ԶՕԸ-ն պետք է այն ներկայացնի ԾԻԳ:

Դիմումը ստանալուց հետո ԾԻԳ-ը պետք է պատասխանի 15 աշխատանքային օրվա ընթացքում: Եթե ԾԻԳ-ը չի կարողանում լուծել հարցը կամ ԾԱԱ-ն չի ընդունում ԾԻԳ-ի պատասխանը, ապա ԾԱԱ-ն կարող է դիմել դատարան: Եթե նրա հայցը դատարանում բավարարվում է, ապա պետական տուրքը հատուցվում է: Սակայն, եթե հայցը չի բավարարվում, ապա պետական տուրքը կրում է բողոքող կողմը:

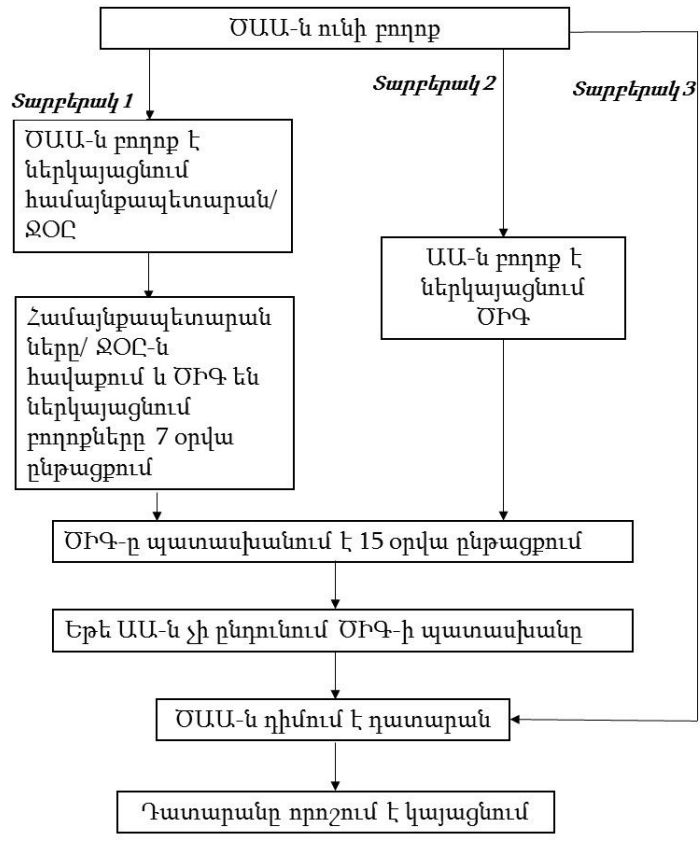
ԾԱԱ կողմից բողոք ներկայացնելուց հետո դատարանը պետք է վերանայի օտարման գործը, իրականացնի լուսմներ և որոշում կայացնի, թե արդյոք հողամասը կարող է օտարվել, թե ոչ: Բացի այդ, դատարանը պետք է որոշում կայացնի, թե որքան է արդար փոխհատուցման գումարը: Ծրագիրն ու ԾԱԱ-ն պետք է ենթարկվեն դատարանի որոշմանը:

(2) Տարբերակ 2

ԾԱԱ-երը կարող են անմիջապես բողոք ներկայացնել ԾԻԳ: ԾԻԳ-ի կողմից բողոքների լուծման պրոցեսը նույնն է, ինչ տարբերակ 1-ում: Եթե ԾԱԱ-ն չի ընդունում ԾԻԳ-ի պատասխանը, ապա նա կարող է դիմել դատարան: Դատարանի կողմից բողոքների լուծման պրոցեսը նույնն է, ինչ տարբերակ 1-ում:

(3) Տարբերակ 3

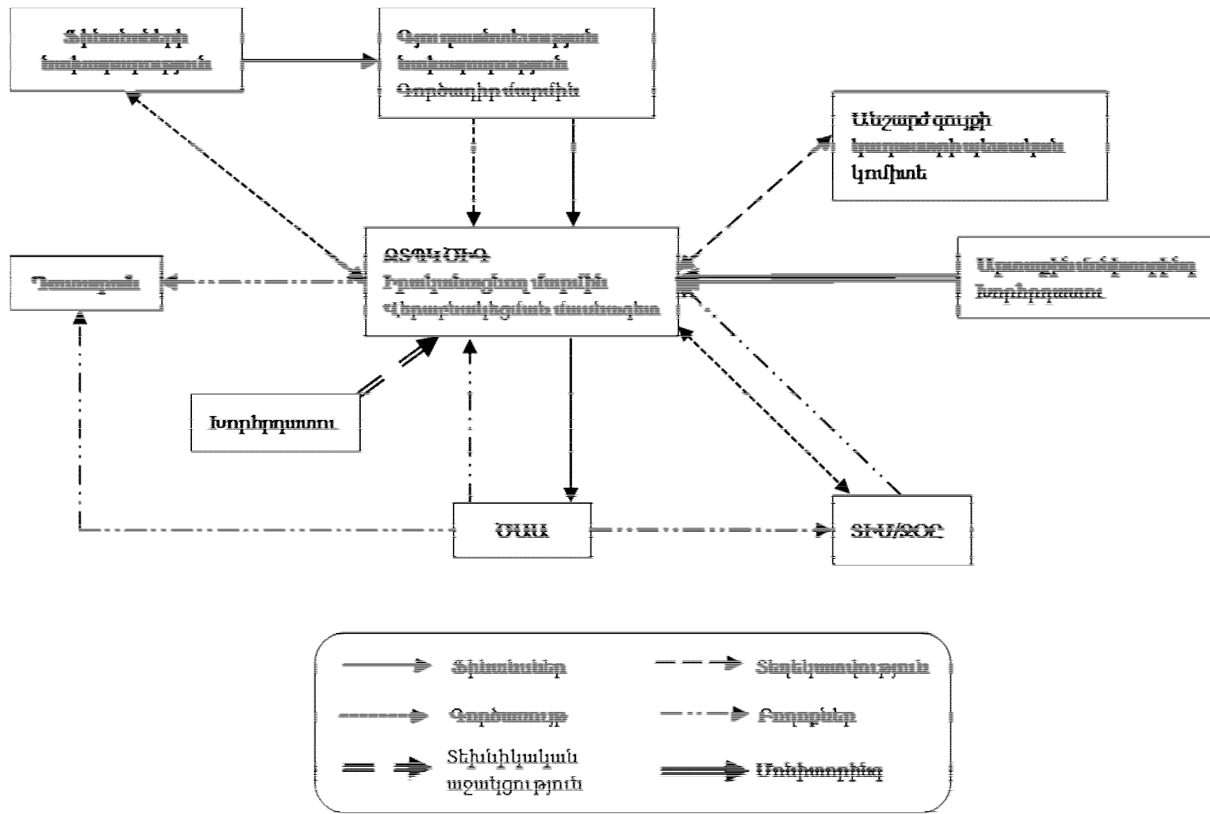
ԾԱԱ-երը կարող են անմիջապես բողոք ներկայացնել դատարան: Դատարան բողոք ներկայացնելուց հետո դատարանի կողմից բողոքների լուծման պրոցեսը նույնն է, ինչ տարբերակ 1-ում:

Նկար 5-2-5.1 Բողոքների լուծման մեխանիզմ

5-2-6 Իրականացման կառուցվածք

Նկար 5-2-6.1-ում ներկայացված է Ծրագրի ՎԳՊ-ի իրականացման կառուցվածքը:

Նկար 5-2-6.1. Իրականացման կառուցվածքը

(1) Գյուղատնտեսության նախարարություն (ԳՆ)

ԳՆ-ն հանդիսանում է Ծրագրի գործադիր մարմինը: Այն իրականացնում է Ծրագրի ընդհանուր գործառույթները, ներառյալ առնչվող կազմակերպությունների հետ համակարգումը:

(2) ՉՏՊԿ ԾԻԳ

ՉՏՊԿ ԾԻԳ-ը Ծրագրի առաջարկվող ՎԳՊ-ի իրականացման համար պատասխանատու կազմակերպությունն է: Մասնավորապես, ԾԻԳ-ը պետք է պատասխանատու լինի վերջնական ՎԳՊ-ի պատրաստման, դրա իրականացման և առնչվող կազմակերպությունների հետ համակարգման համար: ԾԱԱ-երին ուղղված փոխհատուցման և աջակցության առաջարկվող ծախսերի հիման վրա ԾԻԳ-ը բյուջեի հատկացման հայտ կներկայացնի Կառավարություն: ՎԳՊ-ի պլանավորման և իրականացման ընդհանուր կառավարման համար պատասխանատու է ԾԻԳ-ի սոցիալական հարցերով մասնագետը:

(3) Տեղական կազմակերպություններ

Նախատեսվում է, որ ԾԱԱ-երի նույնականացման և փոխհատուցումների վճարման հարցում ԾԻԳ-ին կաջակցեն Եղվարդի, Նոր Երզնկայի և Աշտարակի համայնքապետարանները, ինչպես նաև Եղվարդ ՋՕԸ-ն ու Աշտարակ ՋՕԸ-ն: Անհրաժեշտության դեպքում այդ կազմակերպությունները պետք խորհուրդներ տան

ԾԱԱ-երին՝ ծագած հարցերը լուծելու համար: Եթե տեղական ինքնակառավարման մարմինները/ԶՕԸ-ները չեն կարողանում ինքնուրույն լուծել այդ հարցերը, ապա նրանք դրա մասին պետք է զեկուցեն ԾԻԳ-ին:

(4) Խորհրդատուներ

ՄՆ փուլում խորհրդատուն պետք է թարմացնի և վերջնական տեսքի բերի այս ՎԳՊ-ն, ինչպես նաև ՎԳՊ-ի իրականացման հարցում տեխնիկական աջակցություն ցուցաբերի ԾԻԳ-ին՝ հիմք ընդունելով մարդահամարի, գույքագրման և սոցիալ-տնտեսական հետազոտության արդյունքները:

(5) Արտաքին մոնիտորինգի խորհրդատու

ՄՆ ավարտից հետո արտաքին մոնիտորինգի խորհրդատուի կողմից ԾԱԱ-երի ներկայացուցչին ուղղված հարցազրույցի միջոցով անհրաժեշտ է ճշտել փոխհատուցումների վճարման առաջընթացն ու ԾԱԱ-երի կենսապայմանները:

(6) Այլ առնչվող կազմակերպություններ

1) Ֆինանսների նախարարություն (ՖՆ)

ՀՀ կառավարության կողմից վերջնական ՎԳՊ-ի հաստատումից հետո ՖՆ կողմից ԾԻԳ-ին կհատկացվի ՎԳՊ-ի իրականացման համար անհրաժեշտ բյուջե:

2) Անշարժ գույքի կադաստրի պետական կոմիտե

ԾԱԱ-երի նույնականացման համար անշարժ գույքի կադաստրի պետական կոմիտեի կողմից կտրամադրվի կադաստրային քարտեզ:

3) Դատարան

Ըստ ՀՀ օրենսդրության, յուրաքանչյուր ԾԱԱ կարող է հայց ներկայացնել դատարան: Դատարանը պետք է ուսումնասիրի գործը և որոշում կայացնի հողամասի օտարման ու փոխհատուցման վերաբերյալ:

4) ԾԱԱ

Մոնիտորինգի համակարգին պետք է մասնակցի ԾԱԱ-երի ներկայացուցիչ: Ավելի կոնկրետ, խորհրդատուի կողմից հարցազրույցի իրականացման ժամանակ ԾԱԱ-երի ներկայացուցչի կողմից կտրամադրվի տեղեկատվություն ԾԱԱ-երին փոխհատուցումների վճարման, նրանց կենսապայմանների և այլնի վերաբերյալ:

5-2-7 Իրականացման գրաֆիկը

Չնայած իրականացման գրաֆիկն այս պահի դրությամբ հաստատված չէ, Ծրագիրը կմեկնարկի ՀՀ կառավարության և Ճապոնիայի կառավարության միջև վարկային համաձայնագիր ստորագրելուց հետո: Նախապատրաստման և շինարարության ընթացքում անհրաժեշտ կլինի հետևել մի քանի քայլերի: Վարկային համաձայնագրից հետո ՎԳՊ-ի առաջարկվող իրականացման գրաֆիկը ցույց է տրված նկար 5-2-7.1-ում:

Գործունեություն/ամիս		ՄՆ փուլ (14 ամիս)														Շինարարություն (4 տարի)
		Կառույցների նախագծում							ՎԳՊ պատրաստում							
		1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12	13	14	
Ծրագրի վարկային համաձայնագիր	x															
Կառույցների նախագծում		x	x	x	x	x	x	x	x	x	x	x	x	x	x	
Վերջնաժամկետ									x							
Վերջնական մարդահամար									x	x						
Վերջնական մարդահամարի արդյունքների հրապարակում											x					
Փոխհատուցման համաձայնագիր												x				
Փոխհատուցում													x			
Հողամասերի օտարում														x		
Մոնիտորինգ և բողոքների լուծում																

Նկար 5-2-7-1. Իրականացման գրաֆիկ

5-2-8 Արժեքը և ֆինանսական ռեսուրսները

Այս գլխում ներկայացվում է փոխհատուցման հաշվարկային արժեքը: Փոխհատուցման ծախսն իր վրա կվերցնի ՀՀ կառավարությունը: Աղյուսակ 5-2-8.1-ում նշվում է փոխհատուցման արժեքը մասնավոր հողի կորստի համար: Փոխհատուցման արժեքի հաշվարկի համար կիրառվում է շուկայական գին + 15%-ը: Ծրագրի շրջանակներում լիցենզավորված գնահատողի կողմից հաշվարկվել է շուկայական հետևյալ արժեքը.

Աղյուսակ 5-2-8.1. Արժեքի հաշվարկ մասնավոր հողի կորստի համար

Համայնք	Հողօգտագործման նպատակ	Ազդակիր տարածք (մ ²) (1)	Շուկայական արժեք (դրամ/մ ²) (2)	Կիրառվող արժեք (դրամ/մ ²) (3)=(2)*115%	Փոխհատուցման արժեք (դրամ) (4)=(1)*(3)
Եղվարդ	Մշակաբույս	100,496.59	460	529	53,162,696
Նոր Երզնկա	Մշակաբույս	14,588.27	440	506	7,381,665
Նոր Երզնկա	Մրգատու այգի	102,773.53	880	1,012	104,006,812
Նոր Երզնկա	Արոտավայր	25,000.00	460	529	13,225,000
Նոր Երզնկա	Բնակելի տարածք	2,021.21	3,800	4,370	8,832,688
Աշտարակ	Արդյունաբերական տարածք	9,014.43	7,000	8,050	72,566,162
Աշտարակ	Բնակելի տարածք	5,370.00	8,700	10,005	53,726,850
Ընդամենը (ՀՀ դրամ)					312,901,892
<i>Ընդամենը (ԱՄՆ դոլար) 1 ԱՄՆ դոլար = 486.99 ՀՀ դրամ</i>					<i>64,253</i>

Աղբյուր՝ 1. Հողերի շուկայական արժեք. ՃՄՀԳ Հետազոտական Խումբ, 2016թ. (գնահատված է հողի լիցենզավորված գնահատողի կողմից)

2. Տարածք, որ կարող է կրել ազդեցություն. ՃՄՀԳ Հետազոտական Խումբ, 2016թ. (գնահատված է հողի լիցենզավորված գնահատողի կողմից)

Բացի այդ, Աղյուսակ 5-2-8.2-ում ներկայացված է սեփականության գրանցման վճարը:

Աղյուսակ 5-2-8.2. Սեփականության գրանցման նախահաշիվ

Համայնք	Հողօգտագործման նպատակ	Հողամասերի թիվը (1)	Սեփականության գրանցման վճար (2)	Ընդհանուր արժեք (ՀՀ դրամ) (3)=(1)*(2)
Մասնավոր հող				
Եղվարդ	Մշակաբույս	7	23,500	164,500
Նոր Երզնկա	Մշակաբույս	8	23,500	188,000
Նոր Երզնկա	Սրգատու այգի	3	23,500	70,500
Նոր Երզնկա	Արոտավայր	1	23,500	23,500
Նոր Երզնկա	Բնակելի տարածք	2	75,000	150,000
Աշտարակ	Արդյունաբերական տարածք	2	95,000	190,000
Աշտարակ	Բնակելի տարածք	2	75,000	150,000
Եղվարդ	Մշակաբույս (մասնակի)	1	3,000	3,000
Աշտարակ	Բնակելի տարածք (մասնակի)	2	26,000	52,000
Աշտարակ	Արդյունաբերական տարածք (մասնակի)	1	26,000	26,000
Համայնքային և պետական հողեր				
Եղվարդ (համայնքային)	Մշակահող	54	3,500	189,000
Եղվարդ (համայնքային)	Մշակահող (մասամբ ազդակիր)	6	3,000	18,000
Նոր Երզնկա (համայնքային)	Մշակահող	5	3,500	17,500
Նոր Երզնկա (համայնքային)	Մշակահող (մասամբ ազդակիր)	1	3,000	3,000
Նոր Երզնկա (պետական)	Բնակելի տարածք	1	2,500	2,500
Նոր Երզնկա (համայնքային)	Բնակելի տարածք	11	36,000	396,000
Աշտարակ (համայնքային)	Բնակելի տարածք	5	36,000	180,000
Աշտարակ (համայնքային)	Բնակելի տարածք (մասամբ ազդակիր)	5	26,000	130,000
Աշտարակ (պետական)	Բնակելի տարածք	1	35,000	35,000
Աշտարակ (պետական)	Բնակելի տարածք (մասամբ ազդակիր)	1	26,000	26,000
Ընդամենը (ՀՀ դրամ)				2,014,500
<i>Ընդամենը (ԱՄՆ դոլար)</i> <i>1 ԱՄՆ դոլար=486.99 ՀՀ դրամ</i>				<i>4,137</i>

Աղբյուր՝ 1. “Սեփականության իրավունքների պետական գրանցման մասին” օրենք

2. “Պետական տուրքերի մասին” օրենք

Աղյուսակ 5-2-8.3 (1), (2) և (3)-ում համապատասխանաբար ցույց են տրված ծառերի միավոր արժեքը, ազդակիր ծառերի քանակը, արժեքը ծառի կորստի դեպքում: Քանի որ պահանջվում է 2-6 տարի, որպեսզի մրգատու ծառերը աճեն և պտուղ տան, հաշվի առնելով ծառի տեսակն ու տարիքը, միավոր արժեքը որոշվել է լիցենզավորված գնահատողի կողմից կատարված հաշվարկի հիման վրա: (տես աղյուսակ 5-2-8.3 (1)-ը):

Աղյուսակ 5-2-8.3. (1) Ցանքսի միավոր արժեքը

Ծառի տեսակ	1-ին տարի	2-րդ տարի	3-րդ տարի	4-րդ տարի	5-րդ տարի	6-րդ տարի	Բերք տալու համար պահանջվող տարիները*
Ծիրանենի	2,260	3,930	5,600	7,270	8,940	10,610	6
Տանձենի	1,760	3,210	4,660	6,110	7,560	9,010	6
Ընկուզենի	2,396	4,896	7,396	9,896	12,396	14,896	4
Սալորենի	1,760	3,210	4,660	6,110	-	-	4
Բալենի	1,260	2,710	4,160	5,610	-	-	4
Փշատենի	2,760	4,430	6,100	7,770	9,440	-	-
Պնդուկենի	2,396	4,896	7,396	9,896	12,396	14,896	6
Թթենի	2,260	3,930	5,600	7,270	-	-	4
Խնձորենի	1,260	2,710	4,160	5,610	7,060	8,510	6
Թխենի	1,600	2,137	2,674	3,211	-	-	4
Դեղձենի	1,600	2,137	2,674	-	-	-	3
Խաղողի ծառ	1,010	2,680	4,350	6,020	-	-	4

Աղբյուր՝ ՃՄՀԳ Հետազոտական Խումբ, 2016թ. (գնահատված է հողի լիցենզավորված գնահատողի կողմից)

Նշումներ՝ Բերքատվության համար պահանջվող տարիների քանակը կախված է ծառի տեսակից

Աղյուսակ 5-2-8.3. (2) Ազդակիր ծառերի թիվը

Ծառի տեսակ	1-ին տարի	2-րդ տարի	3-րդ տարի	4-րդ տարի	5-րդ տարի	6-րդ տարի
Ծիրանենի	0	6	0	0	0	65
Տանձենի	0	0	0	4	0	3,011
Ընկուզենի	0	0	2	0	0	138
Սալորենի	0	0	4	161	-	-
Բալենի	0	0	0	75	-	-
Փշատենի	0	0	0	0	1	-
Պնդուկենի	0	0	0	4	0	6
Թթենի	0	0	3	2	-	-
Խնձորենի	0	350	0	0	0	819
Թխենի	0	0	0	40	-	-
Դեղձենի	0	0	74	-	-	-
Խաղողի ծառ*	0	12	0	78	-	-

Աղբյուր՝ ՃՄՀԳ Հետազոտական Խումբ, 2016թ. (գնահատված է հողի լիցենզավորված գնահատողի կողմից)

Աղյուսակ 5-2-8.3. (3) Ծառի կորստի նախահաշիվ

Ծառի տեսակ	1-ին տարի	2-րդ տարի	3-րդ տարի	4-րդ տարի	5-րդ տարի	6-րդ տարի	Ընդամենը
Ծիրանենի	0	23,580	0	0	0	689,650	713,230
Տանձենի	0	0	0	24,440	0	27,129,110	27,153,550
Ընկուզենի	0	0	14,792	0	0	2,055,648	2,070,440
Սալորենի	0	0	18,640	983,710	-	-	1,002,350
Բալենի	0	0	0	420,750	-	-	420,750
Փշատենի	0	0	0	0	9,440	-	9,440
Պնդուկենի	0	0	0	39,584	0	89,376	128,960
Թթենի	0	0	16,800	14,540	-	-	31,340
Խնձորենի	0	948,500	0	0	0	6,969,690	7,918,190
Թխենի	0	0	0	128,440	-	-	128,440
Դեղձենի	0	0	197,876	-	-	-	197,876
Խաղողի ծառ*	0	32,160	0	469,560	-	-	501,720
Ընդամենը (ՀՀ դրամ)							40,276,286
ԱՄՆ դոլար 1 ԱՄՆ դոլար = 486.99 ՀՀ դրամ							82,705

Աղբյուր՝ ՃՄՀԳ Հետազոտական Խումբ, 2016թ. (գնահատված է հողի լիցենզավորված գնահատողի կողմից)

Մշակաբույսի կորստի արժեքը ցույց է տրված Աղյուսակ 5-2-8.4-ում:

Աղյուսակ 5-2-8.4. Մշակաբույսի կորստի նախահաշիվ

	Տարածք (մ²) (1)	Արտադրանք (կգ/մ²) (2)	Միավոր արժեք (դրամ/կգ)* (3)	Փոխհատուցման արժեք (դրամ) (4)=(1)*(2)*(3)
Առվույտ	25,700	0.73	53	994,333
Ընդամենը (ՀՀ դրամ)				994,333
<i>ԱՄՆ դոլար</i> <i>1 ԱՄՆ դոլար = 486.99 ՀՀ դրամ</i>				<i>2,042</i>

Աղբյուր՝ ՃՄՀԳ Հետազոտական Խումբ, 2016թ. (գնահատված է հողի լիցենզավորված գնահատողի կողմից)

2. Միավոր արժեք՝ Հողագործի՝ գյուղատնտեսական արտադրանքների ծախսերը 2010-2014թթ. համար ըստ ՀՀ վիճակագրության ազգային ծառայության

Եթե առնչվող բոլոր համայնքները համաձայնվեն Ծրագրի համար կամավոր տրամադրել համայնքային սեփականություն հանդիսացող հողամասերը (ներառյալ՝ Ջրամբարի ավազանը), ապա նրանց փոխհատուցելու անհրաժեշտություն չի լինի: Մյուս կողմից, եթե համայնքները չհամաձայնվեն առաջարկի հետ, անհրաժեշտ կլինի տրամադրել փոխհատուցում համայնքային հողամասերի կորստի համար (Ջրամբարի տարածքը և առաջարկվող Ջրթող ջրանցք 3-ի տարածքը): Համայնքների դեպքում փոխհատուցման գումարը կարող է հաշվարկվել այնպես, ինչպես ցույց է տրված աղյուսակ 5-2-8.5-ում:

Աղյուսակ 5-2-8.5. Համայնքային հողի կորստի նախահաշիվ

Համայնք	Հողօգտագործման նպատակ	Ազդակիր տարածք (հա) (1)	Միավոր արժեք (դրամ/մ²) (2)	Կիրառվող արժեք (դրամ/մ²) (3)=(2)*115%	Փոխհատուցման արժեք (դրամ) (4)=(1)*(3)*10,000
Եղվարդ	Գյուղատնտեսական (մշակաբույս)	705.66	460	529	3,732,941,400
Նոր Երզնկա	Գյուղատնտեսական (մրգատու այգի)	27.88	880	1,012	282,145,600
	Բնակելի տարածք	3.47	3,800	4,370	151,639,000
Աշտարակ	Բնակելի տարածք	1.92	8,700	10,005	192,096,000
Ընդամենը (ՀՀ դրամ)		738.93			4,358,822,000
<i>Ընդամենը (ԱՄՆ դոլար)</i> <i>1 ԱՄՆ դոլար = 486.99 ՀՀ դրամ</i>					<i>8,950,537</i>

Անհրաժեշտ է հատուկ ուշադրություն դարձնել խոցելի անձանց, ովքեր համարվում են ԾԱԱ: Աղյուսակ 5-2-8.6-ում ցույց է տրված 32 ԾԱՏՏ-ների մեջ խոցելի անձանց քանակն ու տոկոսը, ովքեր հանդիսանում են սոցիալ-տնտեսական ուսումնասիրության թիրախ:

Աղյուսակ 5-2-8.6. Խոցելի ԾԱՏՏ-ների քանակն ու տոկոսը, ովքեր հանդիսանում են սոցիալ-տնտեսական ուսումնասիրությունների թիրախ

Կետ	Տնային տնտեսությունների քանակը	Մասնաբաժինը ընդհանուր ԾԱՏՏ-երում (%)
1) “Աղքատության նպաստ” ստացող տնային տնտեսություն	2	6.25
2) “Անաշխատունակության նպաստ” ստավող տնային տնտեսություն	3	9.38

Կետ	Տնային տնտեսությունների քանակը	Մասնաբաժինը ընդհանուր ԾԱՏՏ-երում (%)
3) Կանանց կողմից գլխավորվող	3	9.38
4) Տարեցների կողմից գլխավորվող	3	9.38

Աղբյուր՝ ՃՄՀԳ Հետազոտական Խումբ, 2016թ. մարտ-ապրիլ

Ջրամբարի տարածքում հողագործությամբ զբաղվողների փաստացի քանակն անհայտ է, սակայն, այն կարող է համարվել 53 տնային տնտեսություն՝ հաշվի առնելով, որ այնտեղ կա առավելագույնը 53 հողամաս: Հետևաբար, ԾԱՏՏ-ների ընդհանուր քանակը կարող է համարվել 75 (=53+22¹³):

Աղյուսակ 5-2-8.7-ում ցույց է տրված Ծրագրի ազդակիր տարածքում հավանական խոցելի ԾԱՏՏ-ների հաշվարկի արդյունքները՝ օգտագործելով սոցիալ-տնտեսական ուսումնասիրության արդյունքները:

Աղյուսակ 5-2-8.7. Ծրագրի ազդակիր տարածքում հավանական խոցելի ԾԱՏՏ-երը

Կետ	ԾԱՏՏ-երի թիվը (1)	Մասնաբաժինը ընդհանուր ԾԱՏՏ-երում (%) (2)	Խոցելի ԾԱՏՏ-երը ջրամբարի ավազանի տարածքում (3)=(1)*(2)
1) “Աղքատության նպաստ” ստացող տնային տնտեսություն	75	6.25	4.68
2) “Անաշխատունակության նպաստ” ստավող տնային տնտեսություն	75	9.38	7.04
3) Տարեցների կողմից գլխավորվող	75	9.38	7.04
4) Կանանց կողմից գլխավորվող	75	9.38	7.04
Ընդամենը			Մոտ 26

Աղբյուր՝ ՃՄՀԳ Հետազոտական Խումբ, 2016թ. մարտ-ապրիլ

Խոցելի անձանց հաշվարկը ցույց է տրված աղյուսակ 5-2-8.8-ում:

Աղյուսակ 5-2-8.8. Խոցելի անձանց տրամադրվող նպաստ

Կետ	Տնային տնտեսությունների թիվը	Միավոր արժեք (դրամ/ամիս)	Վճարման ժամանակահատված	Ընդամենը (ՀՀ դրամ)
Խոցելի անձանց տրամադրվող նպաստ	26 ՏՏ-եր	55,000*	6 ամիս	8,580,000

Աղբյուր՝ “Ամսական նվազագույն աշխատավարձի մասին” օրենք

Նշումներ՝ *Քանի որ ԱԶԲ խոցելի անձանց վճարել է 6 ամսվա ամսական նվազագույն աշխատավարձը, Այս Ծրագրում նույնպես կընդունվի նույն մեթոդաբանությունը:

Ելնելով վերոնշյալ նախահաշվից՝ փոխհատուցման ընդհանուր արժեքը ներկայացված է աղյուսակ 5-2-8.9-ում:

Աղյուսակ 5-2-8.9. (1) Ծրագրի շրջանակներում փոխհատուցման ընդհանուր արժեքը (բացառությամբ համայնքային հողամասերի կորուստի)

Կետ	Փոխհատուցման արժեք (ՀՀ դրամ)
Մասնավոր հողամասի կորուստ	312,901,873
Սեփականության գրանցում	2,014,500
Ծառերի կորուստ	40,276,286
Մշակաբույսերի կորուստ	994,333
Խոցելի անձանց տրամադրվող նպաստ	8,580,000

¹³ Գոյություն ունի 15 ԾԱՏՏ օրինական կարգավիճակով և 7 ԾԱՏՏ, որոնք զբաղվել են հողի մշակմամբ ջրանցքի տարածքում անօրինական ձևով:

Կետ	Փոխհատուցման արժեք (ՀՀ դրամ)
Ընդամենը (1)	364,766,992
Չնախատեսված* (2)=(1)*0.20	72,953,398
Ընդհանուր գումար (դրամ) (3)=(1)+(2)	437,720,390
<i>Ընդհանուր գումար (ԱՄՆ դոլար) 1 ԱՄՆ դոլար = 486.99 ՀՀ դրամ</i>	898,828

Աղյուսակ 5-2-8.9. (2) Ծրագրի շրջանակներում փոխհատուցման ընդհանուր արժեքը (ներառյալ համայնքային հողերի կորստը)

Կետ	Փոխհատուցման արժեք (ՀՀ դրամ)
Մասնավոր հողամասի կորուստ	312,901,873
Սեփականության գրանցում	2,014,500
Ծառերի կորուստ	40,276,286
Մշակարույսերի կորուստ	994,333
Խոցելի անձանց տրամադրվող նպաստ	8,580,000
Համայնքային հողի կորուստ	4,358,822,000
Ընդամենը (1)	4,723,588,992
Չնախատեսված* (2)=(1)*0.20	944,717,798
Ընդհանուր գումար (դրամ) (3)=(1)+(2)	5,668,306,790
<i>Ընդհանուր գումար (ԱՄՆ դոլար) 1 ԱՄՆ դոլար = 486.99 ՀՀ դրամ</i>	11,639,473

Նշումներ՝ Ելնելով Կայուն քաղաքաշինության ներդրումային ծրագրի (Տրանշ 2) վերաբնակեցման գործողությունների պլանից՝ (ԱԶԲ, 2015թ.) Ծրագրի շրջանակներում փոխհատուցման չնախատեսված գումարը սահմանվում է 20%:

5-2-9 Մոնիտորինգի կառուցվածք և մոնիտորինգի ձև

ՎԳՊ իրականացման համար պահանջվում է ներքին և արտաքին մոնիտորինգ տարբեր կազմակերպությունների կողմից, ինրպես ցույց է տրված ստորև.

(1) Ներքին մոնիտորինգ

Ներքին մոնիտորինգն իրականացվում է ԾԻԳ-ի և մասնավոր խորհրդատուների կողմից ՎԳՊ իրականացնելու համար: Ներքին մոնիտորինգի գործընթացում կարող են առաջարկվել հետևյալ ցուցիչները.

- Ծրագրի հետ կապված բողոքող մարդկանց քանակը և չբավարարված բողոքների թիվը;
- Փոխհատուցման վճարման ընթացքը;
- Վճարման պատշաճ կատարումը; և
- ԾԱԱ-երի կենցաղային պայմանների փոփոխությունը

(2) Արտաքին մոնիտորինգ

Արտաքին մոնիտորինգի նպատակն է օբյեկտիվորեն ուսումնասիրել ԾԱԱ-երի վրա ազդեցությունը: Արտաքին մոնիտորինգն իրականացվում է ԾԻԳ/ՋՏՊԿ կողմից վարձված մասնավոր խորհրդատուների կողմից, ովքեր անկախ են ներքին մոնիտորինգից, հաստատելու համար՝ արդյոք փոխհատուցումը, բողոքների բավարարումը կատարվել է պատշաճ ձևով՝ համաձայն ՎԳՊ-ի:

(3) Մոնիտորինգի ձևը

Մոնիտորինգի միջոցով անհրաժեշտ է հաստատել՝ արդյոք առաջարկվող ՎԳՊ իրականացվել է ըստ պլանավորվածի: Պետք է ստուգվեն վճարման, բողոքների բավարարման և վեճերի լուծման հարցերը: Փոխհատուցման և շինարարության փուլում ԾԻԳ/ՉՏՊԿ կողմից մոնիտորինգ կիրականացվի ամեն ամիս՝ համագործակցելով մասնավոր խորհրդատուների հետ: Խորհրդատուները պետք է ԾԻԳ/ՉՏՊԿ-ին տրամադրեն տեխնիկական խորհրդատվություն, իսկ արդյունքները պետք է ներառվեն մոնիտորինգի հաշվետվության մեջ: Շինարարության ավարտից հետո, այսինքն՝ շահագործման փուլում, ԾԻԳ/ՉՏՊԿ պետք է երկու տարի անցկացնի ԾԱՏՏ-երի կենցաղային պայմանների մոնիտորինգ՝ կիրառելով աղյուսակ 5-2-9.1-ում բերվող ձևը:

Աղյուսակ 5-2-9.1 Մոնիտորինգի ձևաչափի նմուշ

Հանրային խորհրդատվություն

Հ/Հ	Ամսաթիվ	Վայր	Խորհրդատվության/հիմնական մեկնաբանությունների և պատասխանների բովանդակությունը
1			
2			

Վերաբնակեցման գործողություններ	Նախատեսվող ընդամենը	Միավոր	Ընթացքը քանակով			Ընթացքը %-ով		Փոխհատուցման նախատեսվող օրը	Պատասխանատու կազմակերպություն
			Եռամսյակի ընթացքում	Մինչև վերջին եռամսյակը	Մինչև եռամսյակը	Մինչև վերջին եռամսյակը	Մինչև եռամսյակը		
ՎԳՊ պատրաստում									ԾԻԳ/ՉՏՊԿ
Խորհրդատուների վարձում		մարդ-ամիս							
Մարդահամարի իրականացում (ներառյալ սոցիալ-տնտեսական ուսումնասիրությունը)									
ՎԳՊ հաստատում			Հաստատման ամսաթիվ.						
ԾԱՏՏ-երի ցուցակի վերջնականացում		ԾԱՏՏ-երի քանակը							
Փոխհատուցման վճարման ընթացքը		ԾԱՏՏ-երի քանակը							
Հողակտոր 1		ԾԱՏՏ-երի քանակը							
Հողակտոր 2		ԾԱՏՏ-երի քանակը							
Հողակտոր 3		ԾԱՏՏ-երի քանակը							
Հողակտոր 4		ԾԱՏՏ-երի քանակը							
Հողի ձեռքբերման ընթացքը (բոլոր Հողակտորները)		հա							
Հողակտոր 1		հա							
Հողակտոր 2		հա							
Հողակտոր 3		հա							
Հողակտոր 4		հա							
Սեփականության փոխարինման		ԾԱՏՏ-երի քանակը							

Վերաբնակեցման գործողություններ	Նախատեսվող ընդամենը	Միավոր	Ընթացքը քանակով			Ընթացքը %-ով		Փոխհատուցման նախատեսվող օրը	Պատասխանատու կազմակերպություն
			Եռամսյակի ընթացքում	Մինչև վերջին եռամսյակը	Մինչև եռամսյակը	Մինչև վերջին եռամսյակը	Մինչև եռամսյակը		
ընթացքը									
Հողակտոր 1		ԾՍՏՏ-երի քանակը							
Հողակտոր 2		ԾՍՏՏ-երի քանակը							
Հողակտոր 3		ԾՍՏՏ-երի քանակը							
Հողակտոր 4		հա							
Մարդկանց վերաբնակեցման ընթացքը (բոլոր Հողակտորները)		ԾՍՏՏ-երի քանակը							
Հողակտոր 1		ԾՍՏՏ-երի քանակը							
Հողակտոր 2		ԾՍՏՏ-երի քանակը							
Հողակտոր 3		ԾՍՏՏ-երի քանակը							
Հողակտոր 4		հա							

5-2-10 Հանրային լուսմներ

Որոշվել է ՇՄՍԱԳ-ի և ՎԳՊ-ի վերաբերյալ անցկացնել մի շարք հանրային լուսմներ: Հանրային լուսմների անցկացման վայր են ընտրվել Եղվարդի և Նոր Երզնկայի համայնքապետարանները, քանի որ Ծրագրի կողմից ամենամեծ ազդեցությունը կրում են այդ համայնքները:

Ըստ շրջակա միջավայրի վրա ազդեցության գնահատման և փորձաքննության մասին ՀՀ օրենքի, հանրային լուսմներն իրականացվում են երկու փուլով: Առաջին հանրային լուսմներն իրականացվում են մինչև շրջակա միջավայրի վրա ազդեցության գնահատման հետազոտությունը սկսելը (շրջանակի որոշման փուլ): Այս փուլում ներկայացվում են ծրագրի ակնարկն ու շրջակա միջավայրի վրա կանխատեսվող ազդեցությունները: Բացի այդ, մինչև ՇՄՍԱԳ հաշվետվության նախագծի ներկայացումը, իրականացվում են երկրորդ հանրային լուսմները՝ շրջակա միջավայրի վրա ազդեցության գնահատման արդյունքները ներկայացնելու և մասնակիցներից դիտողություններ ստանալու նպատակով: Միաժամանակ, անհրաժեշտ է նաև մասնակիցներից դիտողություններ ու առաջարկություններ ստանալ սոցիալ-տնտեսական հետազոտության արդյունքների և փոխհատուցման քաղաքականության վերաբերյալ:

5-2-10-1 Հանրային լուսմների կազմակերպումը

(1) Շրջակա միջավայրի վրա ազդեցության նախնական գնահատման վերաբերյալ հանրային լուսմների ծանուցում

Հայաստանի Հանրապետությունը 2002թ.-ից համարվում է Օրհուսի կոնվենցիայի անդամ երկիր, որը կարգավորում է շրջակա միջավայրի վերաբերյալ տեղեկատվության մատչելիությունը: Հայաստանի Հանրապետության յուրաքանչյուր մարզում կա Օրհուս կենտրոն, որոնք հիմնադրվել են Եվրոպայում Անվտանգության և Համագործակցության Կազմակերպության (այսուհետ՝ ԵԱՀԿ) կողմից: Դրանց ընդհանուր թիվը 15 է: Այդ կենտրոնների հիմնադրմանը ներգրավված են եղել տարածքային կառավարման և արտակարգ իրավիճակների նախարարությունն ու բնապահպանության

նախարարությունը: Հայաստանի պետական մարմինների (մասնավորապես՝ ՋՏՊԿ-ի) աջակցության ներքո, Օրհուս կենտրոնը նպաստել է տեղեկատվության հասանելիությանը և հանրության ներգրավվածությանը: Իրականում, ՋՏՊԿ-ն է խնդրել Եղվարդ քաղաքի Օրհուս կենտրոնին՝ աջակցել առաջին հանրային լուսմների կազմակերպման հարցում: Աշխատանքներն ընթացել են ՋՏՊԿ-ի, Հետազոտական խմբի և Եղվարդ քաղաքի Օրհուս կենտրոնի համագործակցությամբ:

Համաձայն շրջակա միջավայրի վրա ազդեցության գնահատման և փորձաքննության մասին ՀՀ օրենքի, հանրային լուսմների վերաբերյալ ծանուցումը պետք է իրականացվի լուսմներից առնվազն յոթ աշխատանքային օր առաջ: 2015թ.-ի հոկտեմբերի 8-ին թերթում (տես Հավելված K-12-ը) հրապարակվել է 2015թ. հոկտեմբերի 20-ի հանրային լուսմների ծանուցման տեքստը: Աղյուսակ 5-2-10.1-ում ներկայացված է 2015թ.-ի հոկտեմբերի 20-ին կազմակերպված առաջին հանրային լուսմների ծանուցման տեքստը: Նույն տեքստը հրապարակվել է նաև ՋՏՊԿ-ի և Օրհուս կենտրոնի կայքէջերում:

Աղյուսակ 5-2-10.1 Օրագրի ընդհանուր նկարագրի վերաբերյալ հանրային լուսմների ծանուցման բովանդակությունը

2015 թվականի հոկտեմբերի 20-ին ժ. 15:00-18:00 Եղվարդի քաղաքապետարանի նիստերի դահլիճում (հասցե՝ ք. Եղվարդ, Երևանյան 1) տեղի կունենա հանրային լուսմ (քննարկում) «Եղվարդի ոռոգման համակարգի բարելավման նախագծի շրջակա միջավայրի ազդեցության նախնական գնահատման հայտ» փաստաթղթի վերաբերյալ:	
Ձեռնարկող	ՀՀ ԳՆ Ջրային տնտեսության պետական կոմիտե
Նախատեսվող գործունեության իրականացման վայրը	Եղվարդ, Երևանյան 1, քաղաքապետարանի նիստերի դահլիճ
Շրջակա միջավայրի բաղադրիչների վրա հնարավոր ազդեցություն	Հնարավոր է որոշակի ազդեցություն շրջակա միջավայրի բաղադրիչների վրա
Փաստաթղթին ծանոթանալու եղանակները, վայրերը, օրը, ժամը	Փաստաթուղթը տեղակայված է Ջրային տնտեսության պետական կոմիտեի (ք. Երևան, Վարդանանց փակուղի 13 Ա) էլ. կայքում՝ www.scwe.am , Եղվարդի քաղաքապետարանի (ք. Եղվարդ, Երևանյան 1) էլ. կայքում՝ info@yeghvard.am , Եղվարդի Օրհուս կենտրոնի (ք. Եղվարդ, Երևանյան 1) էլ. կայքում, ինչպես նաև կարող են ծանոթանալ նշված հասցեներում սույն հայտարարության հրապարակման օրվանից ամեն օր ժ. 14:00-18:00 մինչև դիտողություններ ու առաջարկություններ ներկայացնելու ժամկետի ավարտը:
Դիտողություններ և առաջարկություններ ներկայացնելու ժամկետը	7 աշխատանքային օր՝ հաշված այս ծանուցման հրապարակման օրվանից
Քննարկումների պատասխանատու	Եղվարդի քաղաքապետարան
Քննարկումների պատասխանատուի էլ. փոստի հասցեն և հեռախոսահամարը	Էլ. փոստ՝ info@yegvard.am , հեռ.(0224) 2-11-10

(2) Շրջակա միջավայրի վրա ազդեցության նախնական գնահատման վերաբերյալ հանրային լուսմների ծանուցում

2016թ.-ի սեպտեմբերի 28-ին թերթում (տես Հավելված K-22-ը) հրապարակվել է ՇՄՍԱԳ հաշվետվության նախագծի վերաբերյալ հանրային լուսմների ծանուցման տեքստը: Աղյուսակ 5-2-10.2-ում ներկայացված է 2016թ.-ի հոկտեմբերի 10-ին Եղվարդ և Նոր Երզնկա համայնքներում կազմակերպված հանրային լուսմների ծանուցման տեքստը: Նույն տեքստը հրապարակվել է նաև ՋՏՊԿ-ի կայքէջում:

Աղյուսակ 5-2-10.2 ՇՄՍԱԳ հաշվետվության նախագծի վերաբերյալ հանրային լուսմների ծանուցման բովանդակությունը

2016 թվականի հոկտեմբերի 10-ին ժ. 11:00-ին Եղվարդի քաղաքապետարանի նիստերի դահլիճում և ժամը 14:00-ին Նոր Երզնկայի համայնքապետարանում տեղի կունենան հանրային լուսմներ (քննարկումներ) «Եղվարդի ոռոգման համակարգի բարելավման ծրագրի» շրջակա միջավայրի վրա ազդեցության գնահատման հաշվետվության վերաբերյալ:	
Ձեռնարկող	ՀՀ ԳՆ Ջրային տնտեսության պետական կոմիտե
Շրջակա միջավայրի բաղադրիչների վրա հնարավոր ազդեցություն	Հնարավոր է որոշակի ազդեցություն շրջակա միջավայրի բաղադրիչների վրա
Փաստաթղթերին ծանոթանալու եղանակները, վայրը, օրը, ժամը	Փաստաթղթերը տեղակայված են ՀՀ ԳՆ ջրային տնտեսության պետական կոմիտեի (ք. Երևան, Վարդանանց փակուղի 13Ա) էլ.կայքում՝ www.scws.am և Եղվարդի Օրհուս կենտրոնի (ք. Եղվարդ, Երևանյան 1) էլ.կայքում՝ www.aarhus.am : Փաստաթղթերին կարող են ծանոթանալ նաև նշված հասցեներում սույն հայտարարության հրապարակման օրվանից ամեն օր ժամը՝ 14:00-18:00 մինչև

	դիտողություններ և առաջարկություններ ներկայացնելու ժամկետի ավարտը:
Դիտողություններ և առաջարկություններ ներկայացնելու ժամկետը	Յոթ աշխատանքային օր՝ ծանուցման հրապարակման օրվանից
Քննարկումների պատասխանատուներ	Եղվարդի քաղաքապետարան Նոր Երզնկայի համայնքապետարան
Քննարկումների պատասխանատուների էլ. փոստը և հեռախոսահամարները	Եղվարդի քաղաքապետարան (info@yeghvard.am, հեռ. (+374224) 2-11-10) Նոր Երզնկայի համայնքապետարան (norerznka-village@mail.ru, հեռ. (+374232) 3-67-91)

5-2-10-2 ՋՏՊԿ-ի կողմից Ծրագրի ընդհանուր նկարագրի վերաբերյալ հանրային լուսմները

2015թ.-ի հոկտեմբերի 20-ին Եղվարդի քաղաքապետարանում կազմակերպվեցին առաջին հանրային լուսմները: Հանրային լուսմների ժամանակ մասնակիցներին ներկայացվել է Ծրագրի ընդհանուր նկարագիրը:

Աղյուսակ 5-2-10.3-ում ներկայացված են մասնակիցների դիտողություններն ու հարցերը: Մասնակիցները, կարծես թե, դեմ չեն Ծրագրին:

Աղյուսակ 5-2-10.3 Առաջին հանրային լուսմների ժամանակ հնչած դիտողությունները, հարցերը և պատասխանները

(2015թ. հոկտեմբերի 20)

Հ/Հ	Ելույթ ունեցող	Հարց/դիտողություն	Պատասխանող	Պատասխան
1.	Վաղարշապատ ՋՕԸ տնօրեն	Ինչպե՞ս է բաշխված նախագծի շահառու տարածաշրջանը Ջրօգտագործման Ընկերությունների միջև, այսինքն, շահառու տարածաշրջանի սպասարկող 4 ՋՕԸ-րից որը ինչքան տարածք է սպասարկելու:	ԾԻԳ հիդրոտեխնիկական ինժեներ	Նշեց, որ ուսումնասիրությունները դեռ չեն ավարտվել, բայց սպասարկվող տարածքների մոտավոր չափերը հայտնի են: Ամենամեծ տարածքները ընկնում են "Խոյ" և "Վաղարշապատ" ՋՕԸ-ի կողմից սպասարկվող տարածաշրջաններին:
2.	Եղվարդ ՋՕԸ տնօրեն	Ինչպե՞ս են ընթանում Եղվարդի ջրամբարի հատակի ջրաթափանցելիության որոշման նպատակով իրականացվող երակաբանական ուսումնասիրության աշխատանքները և հայտնի՞ են արդյոք դրանց արդյունքները:	Հետազոտական խմբի ղեկավար	Հետազոտությունները սկսվել են հունիս ամսից: Իրականացվել է ստորերկրյա ջրերի մոնիթորինգ և երկրաբանական հետազոտություն: Դրանց արդյունքները ցույց են տալիս, որ ջրաթափանցելիության գործակիցը մեծ է, այսինքն ջուրը հեշտ կթափանցի առկա շերտի միջով, հետևաբար լրացուցիչ ջրակայուն շերտի տեղադրման անհրաժեշտություն է առաջանալու: Հետազոտության արդյունքում որոշում կկայացվի այդ ջրակայուն նյութի և ծածկման եղանակի վերաբերյալ: Նախագծի իրականացման բյուջեն մեծապես կախված է այդ տեղադրվող ջրակայուն շերտից:
3.	Աշտարակի քաղաքապետ	Որքա՞ն է Եղվարդի ոռոգման համակարգի բարելավման ծրագրի մոտավոր բյուջեն և նախատեսվո՞ւմ է արդյոք ջրամբարի մոտակայքում հանգստի գոտու ստեղծում:	ԾԻԳ հիդրոտեխնիկական ինժեներ	Ինչպես նշեց պրն. Ցումուրյան նախագծի բյուջեն կապված է ջրակայուն ծածկույթի նյութից և եղանակից, որոնց ընտրությունից հետո նոր հնարավոր կլինի հաշվարկել ծախսերը: Ինչ վերաբերվում է ջրամբարի շրջակայքում հանգստի գոտու ստեղծմանը, ապա այն տվյալ նախագծի առարկան չէ և հետազոտական խմբի կողմից չի դիտարկվում:
4.	Աշտարակ ՋՕԸ	Նշված 27 համայնքների	ԾԻԳ	Նոր ջրանցքներ չեն կառուցվելու: Ջուրը

Գլուխ 5, ՎՀ

Հ/Հ	Ելույթ ունեցող	Հարց/դիտողություն	Պատասխանող	Պատասխան
	տնօրեն	մի մասը գտնվում է Եղվարդի ջրամբարից բարձր: Բնչպե՞ս է կատարվելու դրանց ոռոգումը: Նախատեսվա՞ծ է արդյոք կառուցել նոր ոռոգման ջրանցքներ:	հիդրոտեխնիկական ինժեներ	Եղվարդի ջրամբարից լցվելու է Արզնի-Շամիրամ ջրանցք ու Քասախ գետ և գործող համակարգող ուղղվելու է դեպի շահառու համայնքներ:
5.	ԾԻԳ սոցիոլոգ	Բնչպիսի՞ն է ջրամբարի տարածքի հողերի կարգավիճակը և սեփականությունը:	«Էյ-Թի-Էմ-Էս սոլյուշնս» ՍՊԸ սոցիոլոգ	Նշեց, որ Եղվարդի ոռոգման համակարգի բարելավման նախագծի տեխնիկա-տնտեսական հիմնավորման շրջանակներում նաև հողերի օտարման և փոխհատուցումների տրամադրման հարցերն են քննարկվում: Այս պահին ուսումնասիրությունները շարունակվում են, այսինքն վերջնական արդյունքները դեռևս հայտնի չեն, սակայն որոշակի պարզաբանումներ կտրամադրվեն: Մասնավորապես, բուն ջրամբարի տարածքը գտնվում է Եղվարդ և Նոր Երզնկա համայնքների սեփականություն հանդիսացող հողերի վրա: Այսինքն, ջրամբարի կառուցման հետ կապված հողերի լայնածավալ օտարում չի սպասվում: Հողերի օտարման խնդիրներ կարող են առաջանալ ջրամբարը սնող և արտահոսող ջրանցքների երկայնքով, սակայն դրանց ուղիները վերջնականորեն սահմանված չեն: Շուտով ավելի մանրամասն տեղեկատվություն կներկայացվի պատվիրատուին:
6.	Աշտարակի քաղաքապետ	Գոյություն ունի՞ արդյոք հողաշերտի տեղափոխման խնդիր, թե՞ այն ամբողջությամբ արդեն տեղափոխվել է: Եթե կա, ապա պետք է մտածել նաև դրա մասին:	ԾԻԳ հիդրոտեխնիկական ինժեներ	Մեծ մասը տեղափոխվել է Աշտարակ՝ այգիներ հիմնելու նպատակով: Տարածքում բուսահող շատ քիչ է մնացել:
7.	Եղվարդի փոխքաղաքապետ	Որքանով որ տեղեկացված եմ ճապոնական ընկերությունը հիմնականում իրականացնում է տեխնիկական ուսումնասիրություններ: Հնարավո՞ր է իմանալ, թե ինչպիսի ազդեցություն կունենա Նախագծի իրականացումը շրջակա միջավայրի վրա:	ՀՄՀԳ հետազոտական խմբի բնապահպան	Եղվարդի ոռոգման համակարգի բարելավման նախագծի շրջակա միջավայրի վրա ազդեցության գնահատման աշխատանքներն ընթացքի մեջ են, մասնավորապես գնահատվում է տարածքի Էկո-համակարգերի, այդ թվում Հրազդան և Քասախ գետերի ձկնաշխարհի վրա նախագծի ազդեցությունը, ինչպես նաև շահառու տարաշրջանում թունաքիմիկատների՝ պեստիցիդների օգտագործման պատճառով ջրի և հողի աղտոտվածությունը:

Հ/Հ	Ելույթ ունեցող	Հարց/դիտողություն	Պատասխանող	Պատասխան
8.	Վաղարշապատ ԶՕԸ տնօրեն	Եթե Քասախ գետով անցնող ջուրը լցվի Եղվարդի ջրամբար, կարո՞ղ է այնպիսի դեպք լինի, որ "Խոյ" և "Վաղարշապատ" ԶՕԸ-րի կողմից սպասարկվող տարածքների ոռոգումը մնա այս ջրամբարի հույսին	ԾԻԳ հիդրոտեխնիկական ինժեներ	Քասախ գետը ջրամբար ջուր չի մատակարարելու և ջրամբարը լցվելու է միայն ավելցուկային ջրերի հաշվին: Նա ավելացրեց նաև, որ Եղվարդի ջրամբարի կառուցման ընթացքում Հանրապետությունը ունենալու է 90 մլն. մ ³ ծավալով ջուր, որից օգտվելու են շահառու տարածաշրջանի ԶՕԸ-րը (Խոյ, Վաղարշապատ, Եղվարդ և Աշտարակ): Այդ ջուրը պահեստավորվելու է ջրամբարում ոչ ոռոգման սեզոնին՝ հիմնականում գարնան հեղեղների ժամանակ:
9.	ՋՏՊԿ նախագահի տեղակալ	Ինչպիսի՞ սոցիալական և բնապահպանական ռիսկային խնդիրներ կան ջրամբարների կառուցման ժամանակ և որքանո՞վ են դրանք բնորոշ Եղվարդի ջրամբարի համար:	ՃՄՀԳ հետազոտական խմբի բնապահպան	Սոցիալական ամենանշանակալի խնդիրը այն է, որ ջրանցքների կառուցման ժամանակ հողերի օտարման և հատուցումների տրամադրման խնդիր կառաջանա: Ջրամբարի տարածքի հողերը մասնավոր չեն, սակայն այնտեղ որոշ գյուղացիներ հող են մշակում, հետևաբար, ջրամբարի կառուցման արդյունքում նրանք ստիպված կլինեն լքել այդ հողերը: Ինչ վերաբերում է բնապահպանական ազդեցությանը, ապա ջրամբարի կառուցման ժամանակ նախատեսվում է լայնածավալ շինարարություն, օտգագործվելու են տարբեր տեսակի տեխնիկական և տրանսպորտային միջոցներ, և հետևաբար, կլինեն որոշակի մթնոլորտային արտանետումներ: Քանի որ, ջրամբարը լցվելու է Հրազդան գետի ջրով, որը հետագայում թափվելու է Քասախ գետ, ապա հնարավոր է Հրազդան և Քասախ գետերի Էկո-համակարգերը խառնվեն: Ընդհանրապես, նախագծերի իրականացման ընթացքում անհնար է խուսափել բնապահպանական ազդեցություններից, սակայն մեր նպատակն է նվազագույնի հասցնել դրանք:
10.	Եղվարդի բնակիչ	Քանի՞ տարի կպահանջվի Եղվարդի ջրամբարի կառուցման համար:	ԾԻԳ հիդրոտեխնիկական ինժեներ	2016 թվականի մայիսին կավարտվեն Եղվարդի ոռոգման համակարգի բարելավման նախագծի տեխնիկատնտեսական հիմնավորման աշխատանքները: Եվս մեկից մեկ ու կես տարի կպահանջվի դրա համաձայնեցման համար: Որից հետո 4-5 տարի կպահանջվի արդեն ջրամբարի կառուցման համար:
11.	Եղվարդի բնակիչ	Կա՞ն արդյոք նախնական հաշվարկներ, թե որքան է լինելու կառուցվող ջրամբարի խորությունը լցված վիճակում և աշնանը, երբ այն կլինի կիսադատարկ վիճակում:	ԾԻԳ հիդրոտեխնիկական ինժեներ	Համաձայն նախնական հաշվարկների ջրամբարի խորությունը չի գերազանցելու 15 մ, իսկ աշնանը ջրամբարում մնալու է մոտ 6 մլն. մ ³ ջուր, որի խորությունը կկազմի մոտ 1.5 մ:

Ինչպես ներկայացված է աղյուսակ 5-2-10.4-ում, մասնակիցների ընդհանուր թիվը 35 էր, որից 17-ը ՋՏՊԿ-ի, ԾԻԳ-ի, ՃՄՀԳ հետազոտական խմբի, Օրհուս կենտրոնի և ՇՄՄԱԳ ու ՎԳՊ պատրաստման խորհրդատվական կազմակերպության անդամներն էին, իսկ 18-ը՝ շահառու համայնքներից, Ծրագրին առնչվող 4 ԶՕԸ-ներից և ևս 2 ԶՕԸ-ներից:

Աղյուսակ 5-2-10.4 Առաջին հանրային լուսմների մասնակիցների ցուցակ (2015թ. հոկտեմբերի 20)

No.	Անուն Ազգանուն	Պաշտոն	Կազմակերպություն
1.	Վոլոդյա Նարիմանյան	Նախագահի տեղակալ	ՋՏՊԿ, ԳՆ
2.	Վիկտոր Մարտիրոսյան	Նախագահի խորհրդական	
3.	Խորեն Ծառուկյան	Հիդրոտեխնիկական ինժեներ	ԾԻԳ, ՋՏՊԿ, ԳՆ
4.	Մարինե Վարդանյան	Սոցիոլոգ	
5.	Մարտիրոս Նալբանդյան	Բնապահպան	ՀՄՀԳ հետազոտական խումբ
6.	Քազումիցու Ցումուրա	Խմբի ղեկավար	
7.	Ռին Կիտառ	Բնապահպան	
8.	Շոհեյ Նացուդա	Սոցիոլոգ (1)	
9.	Ալուսի Շիգա	Սոցիոլոգ (2)	
10.	Գևորգ Գևորգյան	Ասիստենտ/թարգմանիչ	
11.	Լուիզա Օհանյան	Ասիստենտ/թարգմանիչ	
12.	Քրիստինե Գորոյան	Ասիստենտ/թարգմանիչ	
13.	Ռուզաննա Մանյան	Կենտրոնի ղեկավար	
14.	Անուշ Բեյբուրյան	Համակարգող	
15.	Արտակ Տեր-Թորոսյան	Էկոլոգ	Էյ-Թի-Էմ-Էս սոլյուշնս ՄՊԸ, ՇՄՄԱԳ խորհրդատու
16.	Սուրեն Գյուլբեկյան	Սոցիոլոգ	
17.	Գ. Սահակյան	Օպերատոր	
18.	Կարեն Հարությունյան	Փոխքաղաքապետ	ք. Եղվարդ
19.	-----	Բնակիչ (գրադարանի տնօրեն)	
20.	-----	Բնակիչ (գրադարանավար)	
21.	-----	Բնակիչ (գրադարանավար)	
22.	-----	Բնակիչ	
23.	Արմեն Անտոնյան	Քաղաքապետ	ք. Աշտարակ
24.	Արմեն Սարգսյան	Համայնքի ղեկավար	Հովտամեջ համայնք
25.	Սուրեն Բաղդասարյան	Համայնքի ղեկավարի տեղակալ	Ջովունի համայնք
26.	Մեդրակ Խաչատրյան	Համայնքի ղեկավար	Քասախ համայնք
27.	Վ. Մխիթարյան	Ներկայացուցիչ	Մասունիկ համայնք
28.	Գ. Շահգեղյան	Ներկայացուցիչ	Արշալույս համայնք
29.	Ա. Մովսեսյան	Ներկայացուցիչ	Արագած համայնք
30.	Միհրան Հովհաննիսյան	Տնօրեն	Եղվարդ ՋՕԸ
31.	Սուրիկ Մեդրակյան	Տնօրեն	Վաղարշապատ ՋՕԸ
32.	Արսեն Խաչատրյան	Տնօրեն	Աշտարակ ՋՕԸ
33.	Սելյան Մարգարյան	Տնօրեն	Խոյ ՋՕԸ
34.	Հովիկ Գևորգյան	Տնօրեն	Փարպի ՋՕԸ*
35.	Արմեն Կարապետյան	Տնօրեն	Նաիրի ՋՕԸ*

Նշումներ. 1. Փարպի ՋՕԸ-ն ու Նաիրի ՋՕԸ-ն Ծրագրի շահառու և ազդակիր տարածքներից դուս են:
 2. Հայաստանում համայնքն ընդգրկում է մեկ կամ մի քանի բնակավայր: Եղվարդն ու Աշտարակը քաղաքներ են և յուրաքանչյուրն ունի մեկ համայնք: Եղվարդ քաղաքը երբեմն կոչվում է Եղվարդ համայնք: Հայանքի ղեկավարը կոչվում է «համայնքապետ», իսկ քաղաքինը՝ «քաղաքապետ»:

5-2-10-3 Ծրագրի վերաբերյալ սեմինար Նոր Երզնկա համայնքում

Հաշվի առնելով այն, որ հանրային լուսմներին մասնակցել են համայնքների շատ քիչ բնակիչներ, 2015թ. նոյեմբերի 5-ին Նոր Երզնկա համայնքում կազմակերպվեց սեմինար տեղի բնակիչների մասնակցությունը խթանելու նպատակով:

Նոր Երզնկա համայնքը գտնվում է Եղվարդի ջրամբարից արևմուտք: Համայնքի մի մասը կարող է ազդեցություն կրել Ծրագրի արդյունքում: Քանի որ հանրային լուսմներին կանանց մասնակցությունը ցածր էր, սեմինարի կազմակերպման ժամանակ փորձ է արվել խթանել կանանց մասնակցությունը՝ զենդերային հավասարակշռություն ապահովելու նպատակով: Մյուս կողմից, պետք է նշել, որ Նոր Երզնկա համայնքի ղեկավարը կին է:

Սեմինարի ժամանակ ՋՏՊԿ ԾԻԳ-ի Ծրագրի համակարգող Խորեն Ծառուկյանի կողմից ներկայացվեց Ծրագրի ընդհանուր նկարագիրն ու սպասվող ազդեցությունները օգտագործելով հանրային լուսմների ժամանակ օգտագործված զեկուցման նյութերը: Ավելին, մասնակիցներին քարտեզի տեսքով ներկայացվեց նաև համայնքի ազդակիր

հատվածը: Քարտեզի վրա ներկայացվեցին Ջրթող ջրանցք 2-ի երկու ծրագծերը: 1) մրգատու այգու և բնակելի տարածքով անցնող հյուսիսային ծրագիծը, և 2) բնական վտակով անցնող հարավային ծրագիծը¹⁴: Մասնակիցների կողմից հնչեցին որոշ դիտողություններ և հարցեր, որոնք ներկայացված են ստորև բերված աղյուսակում: Ընդհանուր առմամբ, Ծրագրի վերաբերյալ առարկություն չեղավ, սակայն, բարձրացվեցին ուսումնասիրման ենթակա որոշ հարցեր:

Աղյուսակ 5-2-10.5 Նոր Երզնկա համայնքում անցկացված սեփնարի ժամանակ հնչած դիտողությունները, հարցերը և պատասխանները (2015թ. նոյեմբերի 5)

No.	Ելույթ ունեցող	Հարց/դիտողություն	Պատասխան
1.	Համայնքի ղեկավար	Ջրթող ջրանցքի համար առաջարկվող հյուսիսային ծրագիծն անցնում է խաղողի այգով և այդ ծրագծի երկայնքով հողամասերի օտարումը դժվար կլինի: Մյուս կողմից, հարավային ծրագիծն անցնում է բնական վտակով, որը քիչ ազդեցություն կունենա բնակիչների վրա: Համայնքը կողմ է հարավային ծրագծի ընտրությանը:	-
2.	Բնակիչ	Ես մտահոգված եմ Ջրամբարի սեյսմակայունության վերաբերյալ:	Ճապոնիան բազմաթիվ բնական աղետների փորձունի և ճապոնացի ինժեներների նախագիծը հուսալի է: Հետազոտության ընթացքում նախատեսվում է իրականացնել սեյսմակայունության ուսումնասիրում: (Խորեն Ծառուկյան, ՕԻԳ)
3.	Բնակիչ	Մտահոգություն կա նաև Ջրամբարից ջրի արտահոսքի պատճառով համայնքին սպառնացող ազդեցության վերաբերյալ:	Ջրամբարի կառուցումից հետո նախատեսվում է Ջրամբարի շարունակական սպասարկում իրականացնել և միջոցներ ձեռնարկել խնդիրների առաջացման դեպքում: Սա ջրամբարաշինարարության առաջին ծրագիրը չէ: Ձեր հնչեցրած հարցն արդեն ուսումնասիրվել է մինչ այս իրականացված ջրամբարաշինարարության այլ ծրագրերում: Անհանգստանալու կարիք չկա: Նախատեսվում է կառուցել ապահով ջրամբար: (Խորեն Ծառուկյան, ՕԻԳ)
4.	Բնակիչ	Ո՞րն է Արզնի-Շամիրամ ջրանցքից ջրառի պատճառը: Նախատեսում եք արդյոք օգտագործել ջրանցքի ոռոգման ջուրը:	Նախատեսվում է օգտագործել Հրազդան գետի ազատ ջրերը և Արզնի-Շամիրամ ջրանցքի միջոցով այն պահեստավորել Եղվարդի ջրամբարում: (Խորեն Ծառուկյան, ՕԻԳ)
5.	Բնակիչ	Կարծում եմ, որ ազատ ջրերը ընդամենը մեկ միլիոն խորանարդ մետր են կազմում:	Ներկայիս հաշվարկների համաձայն, ազատ ջրերը կազմում են 90 միլիոն տոննա: Ջրերը պահեստավորվելու են 2-3 ամսվա ընթացքում: (Խորեն Ծառուկյան, ՕԻԳ)
6.	Համայնքի ղեկավար	Ոռոգման համար Նոր Երզնկա համայնքն օգտվում է Ապարանի ջրանցքից և Արզնի-Շամիրամ ջրանցքից: Կարո՞ղ է արդյոք Նոր Երզնկա համայնքն օգտվել Եղվարդի ջրամբարում պահեստավորված ջրից:	Ծրագրի արդյունքում նախատեսվում է Ջրամբարում պահեստավորված ջուրը ուղղել դեպի Քասախ գետ՝ Արարատյան դաշտում ոռոգում իրականացնելու համար: Շահառու համայնքներն են Քասախը, Զովունին, Պոռչյանը և այլն: (Խորեն Ծառուկյան, ՕԻԳ)
7.	Բնակիչ	Նախատեսվում է արդյոք Ջրամբարի ջուրն օգտագործել Արարատյան դաշտում ոռոգում իրականացնելու համար:	Քասախ գետի միջոցով ջուրը տեղափոխվելու է Արարատյան դաշտ: (Խորեն Ծառուկյան, ՕԻԳ)
8.	Բնակիչ	Գետի ջուրն օգտագործելու դեպքում մոտ 20% կորուստ կունենանք:	Սովորաբար գետի ջրի կորուստ կա անգամ բնական պայմաններում: Մակայն, Քասախ գետ ուղղման ենթակա ազատ ջրերը հնարավոր է օգտագործել առանց կորստի: (Խորեն Ծառուկյան, ՕԻԳ)
9.	Բնակիչ	Ազդակիր տարածքում կան ճանապարհներ: Ինչպիսի՞ փոփոխության կենթարկվեն ճանապարհները շինարարության արդյունքում:	Խողովակները գետնի տակ թաղելուց հետո ճանապարհները կբերվեն սկզբնական վիճակի: (Խորեն Ծառուկյան, ՕԻԳ)
10.	Բնակիչ	Կարծում եմ, որ Ջրամբարի ծավալը նախկինի համեմատ փոքրացել է:	Սկզբնական նախագծում Ջրամբարի ծավալը 230 մլն. մ ³ էր, իսկ ներկայիս նախագծով՝ 90 մլն. մ ³ : (Խորեն Ծառուկյան, ՕԻԳ)

¹⁴ Վերջիվերջո, որպես Ծրագրի բաղադրիչ չառաջարկվեց հյուսիսային ծրագիծը

Գլուխ 5, ՎՀ

No.	Ելույթ ունեցող	Հարց/դիտողություն	Պատասխան
11.	Համայնքի ղեկավար	Ինչպե՞ս եք գնահատելու փոխհատուցման արժեքը: Հիմք է ընդունվելու շուկայական արժեքը, թե՞ կադաստրայինը:	Հողամասերի գնահատումն ու փոխհատուցումն իրականացվելու են օրենսդրությանը համապատասխան: (Արտակ Տեր-Թորոսյան, Էյ-թի-Էմ-Էս սոլյուշնս ՍՊԸ) Ջրամբարի ավազանի հողամասերը պետական և համայնքային են: Հետևաբար, Ջրամբարի տարածքի հողամասերի կորստի փոխհատուցման հարցը մեծ խնդիր չէ: Ինչ վերաբերում է հողամասերի ժամանակավոր օգտագործմանը, կտրամադրվի փոխհատուցում շինարարության ընթացքում կորստի համար: (Խորեն Ծառուկյան, ԾԻԳ)
12.	Բնակիչ	Ջրամբարում ջրի ճնշումը որտե՞ղ է ավել բարձր:	Նոր Երզնկա համայնքի կողմում ճնշումը համեմատաբար ավելի բարձր է: (Խորեն Ծառուկյան, ԾԻԳ)
13.	Բնակիչ	Որքա՞ն է Ջրամբարի խորությունը 90 մ/ն. մ՞ծ ծավալի դեպքում:	Խորությունը մոտ 15-16մ է: Քանի որ Ջրամբարի մակերեսը մեծ է, խորությունը շատ մեծ չէ: Պետք է նշել, որ Խորհրդային տարիներին սեյսմակայունության նորմերը խիստ չեն եղել: Ներկայումս նորմաներն ավելի խիստ են: Այս պահին ակադեմիայի հետ միասին ուսումնասիրվում է սեյսմակայուն նախագիծ: (Խորեն Ծառուկյան, ԾԻԳ)
14.	Բնակիչ	Ե՞րբ են սկսելու շինարարական աշխատանքները:	Ներկայումս ՏՏՀ փուլն է, որի ավարտից հետո կստորագրվի վարկային համաձայնագիր (ՎՀԳ): ՎՀԳ ստորագրելուց հետո կսկսի մանրամասն նախագծման (ՄՆ) փուլը, որը կտևի 1.5 տարի: ՄՆ փուլի ավարտից հետո կսկսի շինարարության փուլը: (Խորեն Ծառուկյան, ԾԻԳ)
15.	Բնակիչ	Շինարարական աշխատանքների արդյունքում կանխատեսվո՞ւմ է արդյոք կլիմայի փոփոխություն:	Խորհուրդ եմ տալիս այդ հարցն ուղղել շրջակա միջավայրի հարցերով մասնագետի: (Խորեն Ծառուկյան, ԾԻԳ)
16.	Համայնքի ղեկավար	Նոր Երզնկա համայնքին առնչվող շրջակա միջավայրի վրա ազդեցություն կա:	Շինարարության ժամանակ օգտագործվելու է ծանր տեխնիկա, որը կարող է առաջացնել օդի աղտոտում: (Խորեն Ծառուկյան, ԾԻԳ)
17.	Բնակիչ	Ի՞նչ տեսակի նյութեր են օգտագործվելու շինարարության փուլում: Նախատեսու՞մ եք արդյոք յուր օգտագործել:	Նախատեսվում է հնարավորինս նվազեցնել շրջակա միջավայրի վրա ազդեցությունը շինարարական նյութերի կողմից: (Խորեն Ծառուկյան, ԾԻԳ)
18.	Համայնքի ղեկավար	Ծրագրի արդյունքում կարող են վտանգավոր իրավիճակներ լինել, սակայն, կարծում եմ, որ գրունտի խոնավության ավելացման շնորհիվ Նոր Երզնկա համայնքի հողերը կարող են ավելի բերրի դառնալ:	Կուսումնասիրվեն անուղղակի ազդեցությունները, ինչպիսին է թունաքիմիկատների կիրառման ավելացումը: (Խորեն Ծառուկյան, ԾԻԳ)
19.	Բնակիչ	Համայնքի համար ամենակարևոր հարցը ապահովությունն է, մասնավորապես, Ջրամբարի սեյսմակայունությունը: Շինարարության փուլում անհրաժեշտ է իրականացնել ջրաթափանցության ուսումնասիրություն:	Եթե չիրականացվի միջոցառում, ապա ամբողջ 90 մ/ն. մ՞ծ ծավալով ջուրը ներթափանցի գրունտի մեջ: Այդ պատճառով, պետք է իրականացնել որևէ միջոցառում: Այս պահին ուսումնասիրվում են հակաինֆիլտրացիոն աշխատանքները և դրանց համապատասխան Ծրագրի հիմնական արժեքը: Ջրամբարի ավազանը հիմնականում կազմված է ավազից ու կավից. և միայն Ջրամբարի ավազանի հյուսիսային հատվածի մի մասն է ապարային: (Խորեն Ծառուկյան, ԾԻԳ)
20.	Բնակիչ	Նախատեսու՞մ եք արդյոք տեղափոխել Ջրամբարի ավազանի տարածքի բերրի հողաշերտը այլ վայր:	Ջրամբարի ավազանի բերրի հողաշերտի մի մասն արդեն տեղափոխվել է Խորհրդային ժամանակաշրջանում: Անհրաժեշտության դեպքում կուսումնասիրվի նաև մինչև շինարարությունը բերրի հողաշերտի տեղափոխման հարցը: (Խորեն Ծառուկյան, ԾԻԳ)
21.	Բնակիչ	Համայնքի համար ամենակարևոր հարցը ապահովությունն է: Եթե դիտարկվի և երաշխավորվի ապահովությունը, ապա մենք կողմ կլինենք Ծրագրին:	—
22.	Բնակիչ	Ջրի արտահոսքը կարող է վնաս հասցնել ոչ միայն Նոր Երզնկա համայնքին, այլ նաև Զովունի համայնքին:	—
23.	ՃՄՀԳ հետազոտ	Կուզենայինք, որ իրենց կարծիքը հայտնեն իզական սեռի ներկայացուցիչները:	Կարծես թե բոլորը լավ են վերաբերվում Ծրագրին: Սակայն, հավանականություն կա, որ Ծրագրի

No.	Ելույթ ունեցող	Հարց/դիտողություն	Պատասխան
	կան խումբ		արդյունքում վտանգավոր իրավիճակ կառաջանա համայնքում: Այդ պատճառով, ես չեմ կարող լիովին աջակցել Ծրագրին: (Կին բնակիչ)

Մեմինարին մասնակցեցին ԾԻԳ-ի աշխատողները, Հետազոտական խմբի անդամները, շրջակա միջավայրի մասնավոր փորձագետներ (Էյ-թի-Էմ-Էս սոյուզնա ՍՊԸ), Օրհուս կենտրոնի աշխատողները, համայնքի ղեկավարը և 15 բնակիչ, ներառյալ ՋՕԸ տնօրենի տեղակալը: Մեմինարի մասնակիցների ցուցակը բերված է աղյուսակ 5-2-10.6-ում:

Աղյուսակ 5-2-10.6 Նոր Երզնկա համայնքում անցկացված սեմինարի մասնակիցների ցուցակ (2015թ. նոյեմբերի 5)

No.	Անուն Ազգանուն	Պաշտոն	Կազմակերպություն
1.	Ալինա Հարությունյան	Համայնքի ղեկավար	Նոր Երզնկա համայնք
2.	Հայկուշ Նազարյան	Համայնքապետարանի աշխատող	Նոր Երզնկա համայնք
3.	Լուիսա Տոնոյան	Համայնքապետարանի աշխատող	Նոր Երզնկա համայնք
4.	Արթուր Տոնոյան	Տնօրենի տեղակալ	Աշտարակ ՋՕԸ
5.	-----	Բնակիչ	
6.	-----	Բնակիչ	
7.	-----	Բնակիչ (մեքենավար)	
8.	-----	Բնակիչ (Մշակույթի տան տնօրեն)	
9.	-----	Բնակիչ (Դպրոցի տնօրեն)	
10.	-----	Բնակիչ (գրադարանավար)	
11.	-----	Բնակիչ	
12.	-----	Բնակիչ	
13.	-----	Բնակիչ (գյուղատնտես)	
14.	-----	Բնակիչ	
15.	-----	Բնակիչ	
16.	-----	Բնակիչ	
17.	Խորեն Ծառուկյան	Հիդրոտեխնիկական ինժեներ	ԳՆ ՋՏՊԿ ԾԻԳ
18.	Քազումիցու Ցումուրա	Խմբի ղեկավար	ՃՄՀԳ հետազոտական խումբ
19.	Այումի Շիգա	Շրջակա միջավայրի և սոցիալական նկատառումներ	ՃՄՀԳ հետազոտական խումբ
20.	Գևորգ Գևորգյան	Թարգմանիչ	ՃՄՀԳ հետազոտական խումբ
21.	Ռուզաննա Մանյան	Համակարգող	Օրհուս կենտրոն
22.	Արտակ Տեր-Թորոսյան	Տնօրեն	Էյ-թի-Էմ-Էս սոյուզնա ՍՊԸ

5-2-10-4 Ծրագրի վերաբերյալ հանրային լսումներ ԲՆ կողմից

Հիմք ընդունելով ՀՀ օրենսդրությունը, 2015թ. դեկտեմբերի 23-ին Եղվարդի քաղաքապետարանում ԲՆ կողմից կազմակերպվեցին հանրային լսումներ շրջակա միջավայրի վրա ազդեցության նախնական գնահատման հայտի վերաբերյալ: Հանրային լսումները կազմակերպվեցին ԲՆ պատասխանատվության ներքո, առաջին հանրային լսումների արդյունքների ճշգրտման նպատակով: Բացման խոսքով հանդես եկան Եղվարդի փոխքաղաքապետ Կարեն Հարությունյանն ու «Շրջակա միջավայրի վրա ազդեցության փորձաքննական կենտրոն» ՊՈԱԿ մասնագետ Ազգանուշ Դոնոյանը: ԲՆ կողմից կազմակերպված հանրային լսումների քննարկումների արդյունքները ներկայացված են ստորև:

Աղյուսակ 5-2-10.7 ԲՆ կողմից կազմակերպված հանրային լսումների ժամանակ հնչած դիտողությունները, հարցերը և պատասխանները (2015թ. դեկտեմբերի 23)

No	Ելույթ ունեցող	Հարց/դիտողություն	Պատասխան
1.	Բնակիչ	Ի՞նչ ջրերի հաշվին է սնվելու ջրամբարը և արդյո՞ք նախատեսվում է ջրամբարը լցնել Սևանա լճից: Ոռոգման հետագա խնդիրներից խուսափելու համար արդյո՞ք կա բավարար ջրի պաշար, որը կապահովի ոռոգման ժամանակահատվածում գյուղատնտեսական	Ջրամբարը լցվելու է Հրազդան գետից՝ Արզնի-Շամիրամ ջրանցքի միջոցով, գարնան ամիսներին վարարման շրջանում՝ որոգման սեզոնից առաջ: Ինչ վերաբերում է ոռոգման ջրի պաշարներին, տարեկան պետք է պահեստավորվի 90 մլն. մ ³ ջուր, որը բավականին մեծ ծավալ է

Գլուխ 5, ՎՀ

No	Ելույթ ունեցող	Հարց/դիտողություն	Պատասխան
		հողերի ոռոգումը	հողերի ոռոգման համար: (Խորեն Ծառուկյան, ԾԻԳ)
2.	Բնակիչ	Ձեր ելույթի մեջ նշվեց, որ ջրամբարի կառուցումը սոցիալական խնդիրներ է լուծելու: Աշխատատեղերի հետ կապված ինչպիսի՞ խնդիրներ է լուծելու ջրամբարի կառուցումը և արդյո՞ք ձևաբուծություն լինելու է, թե՞ ոչ:	Ներկա պահին մեր խնդիրն է իրականացնել ջրամբարի կառուցման աշխատանքները՝ հողերի ոռոգման նպատակով, իսկ ինչ վերաբերում է հանգստյան գոտուն, ապա հետագայում մի գուցե և լինի՝ ինչպես ձևաբուծություն, այնպես էլ հանգստյան գոտի, սակայն ներկայումս ծրագրով այդպիսի աշխատանքներ չեն նախատեսվում: (Խորեն Ծառուկյան, ԾԻԳ)
3.	Բնակիչ	Հնարավոր է արդյո՞ք, որ ջրամբարի շրջակայքում լինի հանգստյան գոտի:	
4.	Բնակիչ	Ի՞նչ է լինելու այն բուսահողի հետ, որը հանվելու է ջրամբարի կառուցման աշխատանքների ժամանակ: Արդյո՞ք այն հատկացվելու է տարածքում հողագործությամբ զբաղվող անձանց, թե՞ ոչ:	Բուսահողը, որը հանվելու է ջրամբարի կառուցման աշխատանքների ժամանակ, օգտագործվելու է գյուղատնտեսության մեջ: (Ա. Տեր-Թորոսյան, Էյ-թի-Էմ-Էս սոյուզնու ՍՊԸ բնապահպան): Նմանատիպ հարցադրումները՝ կապված բուսահողի և այլնի հետ, իրենց պատասխանը կզտեն շրջակա միջավայրի վրա ազդեցության գնահատման հիմնական փուլում, ընդ որում այդ հարցերի լուծման համար կարող է առաջարկվեն այլընտրանքային տարբերակներ: Ցանկացած առաջարկ և դիտողություն հաշվի է առնվելու: (Ա. Դոնոյան)
5.	Բնակիչ	Ինչպիսի՞ փոխհատուցումներ են լինելու այն հողատեփականատերերին, որոնց հողերը գտնվում են կառուցման ենթակա ջրամբարի տարածքում:	Միջազգային վարկային համաձայնագրերի շրջանակներում բացի հայկական օրենսդրության պահանջներից գործում են նաև միջազգային կարգավորումները, որոնց համաձայն, եթե հողօգտագործողը չի հանդիսանում տվյալ հողի սեփականատերը, ապա նա չի կարող ստանալ փոխհատուցում որպես հողատեփականատեր, սակայն իր միջոցներով իրականացված ներդրումները, ուղղված այդ հողատարածքի մշակմանը, փոխհատուցվելու են: (Մ. Վարդանյան, ԾԻԳ)
6.	Բնակիչ	Արդյո՞ք լինելու են շրջակա միջավայրի վրա ազդեցության գնահատման փուլում անկախ փորձագետներ:	Փորձաքննության հիմնական փուլում ներգրավվում են նաև անկախ փորձագետներ, սակայն, քանի որ սա առայժմ նախնական փուլն է, անկախ փորձագետներ չեն ներառվել: (Ա. Դոնոյան)

Աղյուսակ 5-2-10.8 ԲՆ կողմից կազմակերպված հանրային լսումների մասնակիցների ցուցակը (2015թ. դեկտեմբերի 23)

No.	Անուն Ազգանուն	Պաշտոն	Կազմակերպություն
1.	Կ. Հարությունյան	Փոխքաղաքապետ	Եղվարդ քաղաք
2.	Ա. Դոնոյան	Մասնագետ	ԲՆ “Շրջակա միջավայրի վրա ազդեցության փորձաքննական կենտրոն” ՊՈԱԿ
3.	Ն. Կարապետյան	Եղվարդի քաղաքապետարանի առաջատար մասնագետ	Եղվարդ քաղաք
4.	Ռ. Մանյան	Համակարգող	Եղվարդի Օրինու կենտրոն
5.	Մ. Վարդանյան	Սոցիոլոգ	ԳՆ ՋՏՊԿ ԾԻԳ
6.	Դ. Զաքարյան	Հիդրոլոգ	ԳՆ ՋՏՊԿ ԾԻԳ
7.	Խ. Ծառուկյան	Հիդրոտեխնիկական ինժեներ	ԳՆ ՋՏՊԿ ԾԻԳ
8.	Ա. Տեր-Թորոսյան	Տնօրեն	Էյ-թի-Էմ-Էս սոյուզնու ՍՊԸ
9.	Ա. Վարդանյան	Գլխավոր հաշվապահ	“Բարեկեցության և բնակ. ֆոնդ” գրասենյակ
10.	Ա. Ալեքսանյան	Գործավար	“Բարեկեցության և բնակ. ֆոնդ” գրասենյակ
11.	-----	Եղվարդ համայնքի բնակիչ	
12.	-----	Եղվարդ համայնքի բնակիչ	
13.	-----	Եղվարդ համայնքի բնակիչ	
14.	-----	Եղվարդ համայնքի բնակիչ	
15.	-----	Եղվարդ համայնքի բնակիչ	
16.	-----	Եղվարդ համայնքի բնակիչ	

No.	Անուն Ազգանուն	Պաշտոն	Կազմակերպություն
17.	-----	Եղվարդ համայնքի բնակիչ	
18.	-----	Եղվարդ համայնքի բնակիչ	
19.	-----	Եղվարդ համայնքի բնակիչ	
20.	-----	Եղվարդ համայնքի բնակիչ	
21.	-----	Եղվարդ համայնքի բնակիչ	
22.	-----	Եղվարդ համայնքի բնակիչ	

5-2-10-5 Սեմինար Ծրագրի կողմից շրջակա միջավայրի վրա և սոցիալական ազդեցությունների վերաբերյալ

Ա կատեգորիայի ծրագրերի դեպքում ձեռնարկողից չի պահանջվում երկու անգամից ավել հանրային լուսմներ անցկացնել: Սակայն, Ծրագրի արդյունքում կարող է հողի օտարման անհրաժեշտություն առաջանալ և մի քանի տասնյակ մարդ կարող է ենթարկվել ներգործության: Այդ պատճառով, Ծրագրի կանխատեսվող ազդեցությունները պետք է վաղ փուլում ներկայացվեն բնակչությանը՝ Ծրագրի սահուն իրականացման համար: Հիմք ընդունելով այս գաղափարը, կանխատեսվող ազդեցությունները ներկայացնելու համար 2016թ. մայիսի 31-ին կազմակերպվեցին սեմինարներ՝ մինչև ՇՄՄԱԳ հաշվետվության վերաբերյալ պաշտոնական հանրային լուսմները: Ծրագրի կողմից ամենաշատ ազդեցությունը կրում են Եղվարդ և Նոր Երզնկա համայնքները, որտեղ էլ անցկացվել են սեմինարները: Սեմինարներին հնարավորինս շատ մասնակցություն ապահովելու նպատակով սեմինարների վերաբերյալ հայտարարություն է փակցվել վերոնշյալ երկու համայնքապետարաններում և առնչվող 4 ՋՕԸ-ների գրասենյակներում (հայտարարությունների նկարները տես Հավելված 15-ում):

Սեմինարների ժամանակ, ընդհանուր առմամբ, Ծրագրի վերաբերյալ առարկություն չեղավ, իսկ մասնակիցներն ավելի շատ հետաքրքրված էին փոխհատուցման քաղաքականությանը, Ջրամբարի ավազանի բերրի հողաշերտի տեղափոխմանը, հակահիմնախնայությանը և համայնքային հողերի կամավոր տրամադրմանն առնչվող հարցերով: Պետք է նշել, որ երկու համայնքների դեկավարությունն էլ հույս ունի, որ համայնքային հողերի կամավոր տրամադրման դեպքում Կառավարության կողմից համայնքներին կցուցաբերվի աջակցություն, օրինակ՝ փոքր մասշտաբի ծրագրերի տեսքով: Նոր Երզնկա և Եղվարդ համայնքներում անցկացված սեմինարների քննարկումների բովանդակությունն ու մասնակիցների ցուցակը ներկայացված են, համապատասխանաբար, աղյուսակ 5-2-10.9-ում, աղյուսակ 5-2-10.10-ում, աղյուսակ 5-2-10.11-ում և աղյուսակ 5-2-10.12-ում:

Աղյուսակ 5-2-10.9 Շրջակա միջավայրի վրա և սոցիալական ազդեցության վերաբերյալ Նոր Երզնկա համայնքում անցկացված սեմինարի ընթացքում իրականացված քննարկումների բովանդակությունը (2016թ. մայիսի 31)

No.	Ելույթ ունեցող	Հարց/դիտողություն	Պատասխան
1.	Բնակիչ	Ի՞նչ օգուտ կունենա Նոր Երզնկա համայնքը ջրամբարից: Կարծում եմ, որ մենք ջրի օգտագործման առաջնահերթություն ունենք, սակայն, ներկայումս էլ մարդիկ ջուր չեն ստանում:	Եթե ջրի պակասի խնդիր ունեք, ապա դիմեք ԾԻԳ և ներկայացրեք Ձեր խնդիրը: Նրանք կգրանցեն Ձեր դիմումը: Այս պահին մենք ՏՏ2 փուլում ենք: Հետագա ուսումնասիրությունները կիրականացվեն հաջորդ փուլում (ՄՆ փուլում): (Խորեն Ծառուկյան, ԾԻԳ)
2.	Ալինա Հարությունյան (համայնքի ղեկավար)	Այսօր հավաքվել ենք ջրամբարին առնչվող հարցեր քննարկելու համար: Եթե ԾԻԳ-ի հետ կապված այլ հարցեր ունեք, ապա դրանք ավելի ուշ կքննարկեք:	Այսօրվա քննարկման թեման է Ծրագրի կողմից շրջակա միջավայրի վրա և սոցիալական ազդեցությունները, դրական և բացասական: (Խորեն Ծառուկյան, ԾԻԳ)
3.	Բնակիչ	Որքա՞ն է տնելու շինարարությունը:	Մոտ 4 տարի: (Խորեն Ծառուկյան, ԾԻԳ)
4.	Բնակիչ	Ի՞նչ կլինի, եթե ես չհամաձայնվեմ փոխհատուցման գումարի հետ: (*1)	Դա այսօրվա քննարկման հիմնական թեման է: Եթե չհամաձայնվեք, մենք կդիտարկենք Ձեր հողամասը շրջանցելու տարբերակը: (Խորեն Ծառուկյան, ԾԻԳ)
5.	Ալինա Հարությունյան	Համայնքով անցնող խողովակաշարի (φ1,600մմ) տեղադրման համար ի՞նչ	Մովորաբար, առաջարկվող խողովակաշարի համար պետք է ապահովել 15մ տարածք մեկ կողմից

Գլուխ 5, ՎՀ

No.	Ելույթ ունեցող	Հարց/դիտողություն	Պատասխան
	(համայնքի ղեկավար)	լայնությամբ տարածք է պետք:	(չհաշված ջրանցքը): Սակայն, ապահովության համար այս ծրագրում նախատեսել են 15մ-ից ավելի տարածք: Պետք է նշել, որ սա SS2 փուլն է և վերջնական որոշում կկայացվի ՄՆ փուլում: Ամեն ինչ արվելու է օրենսդրությանը համապատասխան: (Խորեն Ծառուկյան, ԾԻԳ)
6.	Ալինա Հարությունյան (համայնքի ղեկավար)	Նախատեսում եք արդյոք օգտագործել գոյություն ունեցող պատվարը և պատվարի հետ կապված լրացուցիչ աշխատանքներ արվելու են:	Այո: Օգտագործելով անկա պատվարը, կիրականացվեն լրացուցիչ աշխատանքներ և կունենանք բարձր որակի պատվար: Ճապոնացի մասնագետներն այդ ոլորտի մեծ փորձ ունեն: Կձեռնարկենք բոլոր միջոցները՝ պատվարի ապահովությունը երաշխավորելու համար: (Խորեն Ծառուկյան, ԾԻԳ)
7.	Բնակիչ	Ջրամբարի ավազանի տարածքում ավազային տարածքները շատ են: Իմ փորձից ելնելով, այդ տարածքներում ջուրն իսկույն ներթափանցում է գրունտի մեջ: Հետևաբար, ինֆիլտրացիայի խնդիր կառաջանա:	Մենք շատ հետազոտություններ ենք արել: Ամենադժվար հարցը հակահինֆիլտրացիոն աշխատանքներն են: Այդ հարցը լուծելու համար մենք նախատեսում ենք հակահինֆիլտրացիոն աշխատանքներ իրականացնել: (Խորեն Ծառուկյան, ԾԻԳ)
8.	Բնակիչ	Նախատեսում եք արդյոք վթարային ջրթող կառուցել:	Ոչ, խողովակաշարային ջրթող ջրանցքի միջոցով ջրթող է իրականացվելու դեպի Քասախ գետ: Եղվարդի ջրամբարի դեպքում կատաստրոֆիկ ջրթողի խնդիր չունենք, քանի որ այն գետի հունի վրա չի կառուցվելու: Գետի հունի վրա կառուցվելու դեպքում է անհրաժեշտ վթարային ջրթող: (Խորեն Ծառուկյան, ԾԻԳ)
9.	Բնակիչ	Իսկ ի՞նչ կլինի, եթե երկրաշարժ լինի:	Մենք նախատեսում ենք կազմել արտակարգ իրավիճակներում գործողությունների պլան, որում կդիտարկվեն բոլոր հարցերն ու սցենարները: (Խորեն Ծառուկյան, ԾԻԳ)
10.	Բնակիչ	Որքան է լինելու ջրամբարի խորությունը:	10-15մ (Խորեն Ծառուկյան, ԾԻԳ)
11.	Ալինա Հարությունյան (համայնքի ղեկավար)	Ինչու է բերրի հողաշերտին առնչվող բաժնում նշված միայն Եղվարդ համայնքի անունը:	Եթե Ջրամբարի տարածքում դուք էլ հողեր ունեք, ապա դա կարող ենք քննարկել: (Արտակ Տեր-Թորոսյան, Էյ-թի-Էմ-Էս սոլյուշնս ՍՊԸ) Համայնքների միջև տարբերություն չի դրվելու: Լինելու է բազմակողմ վերահսկում ոչ միայն ԳՆ ՋՏՊԿ ԾԻԳ կողմից: (Մուրեն Գյուրջինյան, Էյ-թի-Էմ-Էս սոլյուշնս ՍՊԸ)
12.	Բնակիչ	Դուք ասացիք, որ շինարարությունը կտևի 4 տարի: Հաշվի առել եք, որ այս տարածքում մայիսից մինչև հունիս ընկած ժամանակահատվածում ուժեղ քամիներ են լինում: Շինարարության հետևանքով առաջացող ամբողջ փոշին կքշվի դեպի Նոր Երզնկա համայնք: Դա ևս կարող է Ծրագրի կողմից համայնքին առնչվող շրջակա միջավայրի վրա ազդեցություն լինել:	Մենք անպայման դա հաշվի կառնենք (*) (Արտակ Տեր-Թորոսյան, Էյ-թի-Էմ-Էս սոլյուշնս ՍՊԸ)
13.	Ալինա Հարությունյան (համայնքի ղեկավար)	Ես մտահոգություն ունեմ պետությանը համայնքային հողամասերը նվիրաբերելու առնչությամբ: Եթե համայնքից հողամասերը վերցվում են, ապա պետության կողմից որոշ ներդրում պետք է կատարվի համայնքում: Մենք գումար չենք ուզում: Բավարար կլինի, եթե պետությունը համայնքում ինչ-որ փոքրամասշտաբ ծրագիր իրականացնի: Մենք բարեկարգ ոռոգման համակարգի կարիք ունենք: Խնդրում ենք սա նշել արձանագրության մեջ, քանի որ մենք բազմաթիվ հողամասերում ներդրումներ ենք կատարել և նվիրաբերել պետությանը: (*)	Օրենքը ձեր կողմն է: Ըստ օրենքի, դուք կարող եք փոխհատուցում ստանալ: (*) (Մուրեն Գյուրջինյան, Էյ-թի-Էմ-Էս սոլյուշնս ՍՊԸ) Համայնքը պետք է պաշտպանի ձեր շահերը: Դուք պետությունից կարող եք պահանջել ցանկացած աջակցություն: (Մուրեն Գյուրջինյան, Էյ-թի-Էմ-Էս սոլյուշնս ՍՊԸ) Կարծում եմ, որ սա պետք է նշել արձանագրության մեջ և հետագայում ի նկատի ունենալ: (Մարինե Վարդանյան, ԾԻԳ)

No.	Ելույթ ունեցող	Հարց/դիտողություն	Պատասխան
14.	Բնակիչ	Ձեկուցման մեջ առաջարկվում է նոր խողովակաշարի կառուցում, որն անցնելու է համայնքով: Հնարավոր է արդյոք նոր խողովակաշարը միացնել առկա խողովակաշարին, որով ջուր է մատակարարվում դեպի Աշտարակի ջրանցք:	Այո, դա նախատեսված է Ծրագրում: Եթե Ձեր հողամասը գտնվում է այդ խողովակաշարի տակ, ապա Դուք ջուր կստանաք: (Խորեն Ծառուկյան, ԾԻԳ)

- *1. Վերոնշյալ թիվ 4 հարցը բարձրացվեց մինչև փոխհատուցման քաղաքականության պարզաբանումը, իսկ այդ պարզաբանումից հետո քաղաքականության հետ կապված ամեն ինչ պարզ դարձավ ելույթ ունեցողի համար:
- *2. Հնարավոր է փոշու առաջացումը նվազեցնել շինհրապարակում ջուր ցանելով:
- *3. Հայաստանում կա նախադեպ, երբ համայնքային հողամասի կորստի դիմաց պետությունը փոխհատուցում է տրամադրել (ՎԳՊ Երևանի արևմտյան օղակաձև ճանապարհի ճանապարհային հանգույցների շինարարության համար, ԱԶԲ, 2015թ.): Այնուամենայնիվ, Ծրագրի շրջանակներում դեռ պետք է պարզվի, թե արդյոք Ծրագրին առնչվող համայնքները կամավոր կտրամադրեն համայնքային հողամասերը պետությանը, թե՞ ոչ: Այս հարցը կքննարկվի Վարկային Համաձայնագիր ստորագրելուց հետո:
- *4. Հնարավոր է Կառավարությունից պահանջել համայնքների համար փոքրամասշտաբ ծրագրերի իրականացում, սակայն, դեռ պարզ չէ, թե արդյոք Ծրագրին իրականացվելու է, թե՞ ոչ: Հետևաբար, Վարկային Համաձայնագիր ստորագրելուց հետո այս հարցը կքննարկվի համայնքների և Կառավարության միջև:

Աղյուսակ 5-2-10.10 Նոր Երզնկա համայնքում անցկացված սեմինարի մասնակիցների ցուցակ (2016թ. մայիսի 31)

No.	Անուն Ազգանուն	Պաշտոն	Կազմակերպություն
1	Ալինա Հարությունյան	Համայնքի ղեկավար	Նոր Երզնկա համայնք
2	Լուիսա Տոնոյան	Գլխավոր մասնագետ	Նոր Երզնկա համայնք
3	Յուրիկ Ռզգոյան	Գլխավոր մասնագետ	Պոռչյան համայնք
4	-----	Բնակիչ, Նոր Երզնկա համայնք	
5	-----	Բնակիչ, Նոր Երզնկա համայնք	
6	-----	Բնակիչ, Նոր Երզնկա համայնք	
7	-----	Բնակիչ, Նոր Երզնկա համայնք	
8	-----	Բնակիչ, Նոր Երզնկա համայնք	
9	-----	Բնակիչ, Նոր Երզնկա համայնք	
10	-----	Բնակիչ, Նոր Երզնկա համայնք	
11	-----	Բնակիչ, Նոր Երզնկա համայնք	
12	-----	Բնակիչ, Նոր Երզնկա համայնք	
13	-----	Բնակիչ, Նոր Երզնկա համայնք	
14	Արթուր Տոնյան	Տնօրենի տեղակալ	Աշտարակ ԶՕԸ
15	Խորեն Ծառուկյան	Հիդրոտեխնիկական ինժեներ	ԾԻԳ
16	Դավիթ Զաքարյան	Հիդրոլոգ	ԾԻԳ
17	Մարինե Վարդանյան	Մոցիոլոգ	ԾԻԳ
18	Ռուզան Խոջիկյան	Հայաստանում ծրագրերի համակարգող	ՃՄՀԳ հայաստանյան կապի գրասենյակ
20	Այումի Շիգա	Մոցիալական նկատառում	ՃՄՀԳ հետզոտական խումբ
21	Գևորգ Գևորգյան	Ասիստենտ	ՃՄՀԳ հետզոտական խումբ
22	Քրիստինե Գորոյան	Ասիստենտ	ՃՄՀԳ հետզոտական խումբ
23	Լուիզա Օհանյան	Ասիստենտ	ՃՄՀԳ հետզոտական խումբ
24	Արտակ Տեր-Թորոսյան	Շրջակա միջավայրի մասնագետ	Էյ-թի-Էմ-Էս սոլյուշնս ՍՊԸ
25	Մուրեն Գյուրջինյան	Վերաբնակեցման մասնագետ	Էյ-թի-Էմ-Էս սոլյուշնս ՍՊԸ

Աղյուսակ 5-2-10.11 Շրջակա միջավայրի վրա և սոցիալական ազդեցության վերաբերյալ Եղվարդ քաղաքում անցկացված սեմինարի ընթացքում իրականացված քննարկումների բովանդակությունը (2016թ. մայիսի 31)

No.	Ելույթ ունեցող	Հարց/դիտողություն	Պատասխան
1.	Կարեն Հարությունյան (փոխքաղաքապետ)	Ջրամբարի ավազանի տարածքում կան բազմաթիվ օձեր: Շինարարությունը սկսելուց հետո օձերը դուրս կգան Ջրամբարի տարածքից: Մենք չպետք է թողնենք, որ նրանք վնասեն մարդկանց: Ջրամբարը շրջապատված է բնակավայրերով: Ուր էլ որ օձերը գնան, մենք վտանգի ենք հանդիպելու: Խնդրում եմ այս հարցի լուծման համար միջոցառում մտածել:	Ներկա պահին մենք լուծում չունենք: Կփորձենք այս հարցի վերաբերյալ մենք կփորձենք օպտիմալ լուծում գտնել: (Արտակ Տեր-Թորոսյան, Էյ-թի-Էմ-Էս սոլյուշնս ՍՊԸ)

Գլուխ 5, ՎՀ

No.	Ելույթ ունեցող	Հարց/դիտողություն	Պատասխան
2.	Կարեն Հարությունյան (փոխքաղաքապետ)	Ներկայումս Հրազդան գետն ու Քասախ գետը միմյանց կապված չեն: Եթե Ջրամբարի միջոցով Հրազդան գետի ձկներն անցնեն Քասախ գետ, ապա երկու գետերի ձկնատեսակները կխառնվեն: Կառաջանա՞րոյոյոք Էկոլոգիական խնդիր դրա արդյունքում:	Մենք նախատեսում ենք Հրազդան գետից ջրառ իրականացնել Արզնի-Շամիրամ ջրանցքով: Հրազդան գետում, ջրառի կետին մոտ, հայտնաբերվել է 6 ձկնատեսակ, որոնցից 5-ը հայտնաբերվել է նաև Քասախ գետում: Հետևաբար, ձկնատեսակների միախառնումը մեծ խնդիր չի լինի: (Ռիե Կիտառ, ՃՄՀԳ հետազոտական խումբ)
3.	Կարեն Հարությունյան (փոխքաղաքապետ)	Ի՞նչ կլինի, եթե օտարվի միայն հողամասի մի մասը:	Եթե օտարվող հողամասի սեփականատերը կարողանա ապացուցել, որ հողամասի մնացած մասը (այն մասը, որը չի օտարվում) օտարումից հետո դառնում է անպիտան, ապա նա կարող է պահանջել փոխհատուցում ամբողջ հողամասի համար: Մեծ հողամասերի դեպքում կիրառվելու է մասնակի օտարման սկզբունքը: Փոքր հողամասերի դեպքում, մենք ընդունել ենք ամբողջ հողամասն օտարելու սկզբունքը: (Սուրեն Գյուրջինյան, Էյ-թի-Էմ-Էս սոլյուշնս ՍՊԸ)
4.	Գարուշ Միմոնյան (Քասախ համայնք)	Նաև խնդիր կա Ջրամբարի շինարարությունից առաջ և հետո շուկայական արժեքների տարբերության մեջ:	ՀՀ օրենսդրությունը հստակ սահմանում է արժեքների որոշման մեթոդաբանություն: Փոխհատուցվելու է շուկայական արժեքից 15% ավելի գումար: Հողամասի արժեքը պետք է որոշվի մինչև շինարարությունը: Ըստ օրենսդրության, հողամասի շուկայական արժեքը որոշվում է լիցենզավորված գնահատողի կողմից: Դրանից հետո ծանուցում է ուղարկվում հողամասի սեփականատիրոջը: Եթե հողամասի սեփականատերը համաձայն չի լինում գնահատված արժեքին, ապա նա կարող է դիմել դատարան: Կառավարության որոշման մեջ նշված է հողամասերը հանրային գերակա շահ ճանաչելու միջոցով օտարելու կարգը, սակայն շուկայական արժեքի վերաբերյալ դրույթ չկա: (Սուրեն Գյուրջինյան, Էյ-թի-Էմ-Էս սոլյուշնս ՍՊԸ)
5.	Կարեն Հարությունյան (փոխքաղաքապետ)	Կառավարությունը պատասխանատու չէ՞ շուկայական արժեքի որոշման հարցում:	Ոչ: Հողամասի գինը Կառավարությունը չի որոշում: Դա արվում է լիցենզավորված գնահատողների կողմից: (Սուրեն Գյուրջինյան, Էյ-թի-Էմ-Էս սոլյուշնս ՍՊԸ)
6.	Գարուշ Միմոնյան (Քասախ համայնք)	Կարո՞ղ է արդյոք բնակիչը դրամային փոխհատուցման փոխարեն պահանջել փոխհատուցում հողամասի տեսքով:	Նա կարող է բանակցել և համաձայնության գալ: Նա չի կարող այդ հարցով դիմել դատարան: Փորձը ցույց է տալիս, որ փոխհատուցման գումարը գրեթե միշտ ընդունելի է լինում հողամասերի սեփականատերերի համար: (Սուրեն Գյուրջինյան, Էյ-թի-Էմ-Էս սոլյուշնս ՍՊԸ)
7.	Գարուշ Միմոնյան (Քասախ համայնք)	Ջրամբարի շինարարությունից հետո շուկայական արժեքը կբարձրանա: Եթե փոխհատուցումը տրամադրվի մինչև շինարարությունը, ապա հողամասի արժեքը ավելի ցածր կլինի, քան շինարարությունից հետո հողամասի արժեքը:	Անկախ նրանից, թե հողամասի արժեքը կբարձրանա, թե ոչ, մենք պետք է հողամասի արժեքը գնահատելիս հետևենք օրենսդրությանը: (Սուրեն Գյուրջինյան, Էյ-թի-Էմ-Էս սոլյուշնս ՍՊԸ)
8.	Սարգիս Հովհաննիսյան (հողատեր, քաղաքապետարանի պաշտոնյա)	Ես ազդակիր տարածքում երկու հողամաս ունեմ: Հողամասերից մեկում 2 տարեկան խնձորի ծառեր են տնկված, իսկ մյուսում 8 տարեկան ծնձորի ծառեր: Ինչպիսի՞ փոխհատուցում է տրամադրվելու:	Հողամասերից մեկը (8 տարեկան ծառերը) ազդակիր տարածքից դուրս է: Ինչ վերաբերում է մյուս հողամասին, ապա Դուք փոխհատուցում կստանաք հողամասի և խնձորի ծառերի աճեցման համար կատարված ներդրումների համար: (Սուրեն Գյուրջինյան, Էյ-թի-Էմ-Էս)

No.	Ելույթ ունեցող	Հարց/դիտողություն	Պատասխան
			սույուշնս ՍՊԸ)
9.	Կարեն Հարությունյան (փոխքաղաքապետ)	Ո՞ր կազմակերպությունն է կառուցելու Ջրամբարը: Լինելու է միջազգային մրցույթ, թե՛ ներպետական:	Անկախ նրանից, կապալառուն կլինի միջզգային կազմակերպություն, թե տեղական, մենք կհորդորենք կապալառուին աշխատանքի ընդունելիս հնարավորինս առաջնահերթություն տալ տեղի բնակիչներին: Նաև կհորդորենք աշխատանքի հնարավորություն տալ տեղի կանանց, օրինակ՝ որպես խոհարար: (Մարինե Վարդանյան, ՄԻԳ)
10.	Կարեն Հարությունյան (փոխքաղաքապետ)	Թոշակատուները կարող են Ծրագրի կողմից նպաստ ստանալ: Դա նշանակում է, որ նրանք կստանան թե՛ թոշակ, և թե՛ նպաստ:	Դրա համար մենք ներկայացրել ենք լրացուցիչ չափանիշներ: Մասնավորապես, կանանց և տարեցների կողմից գլխավորվող ընտանիքները, և այն ընտանիքները, որոնցում հաշմանդամ կա: Եթե այլ առաջարկ կա, մենք պատրաստ ենք դա քննարկել: (Սուրեն Գյուրջինյան, Էյ-թի-եմ-ես սույուշնս ՍՊԸ)
11.	Կարեն Հարությունյան (փոխքաղաքապետ)	Մենք համայնքային հողամասերը պետության ենք տրամադրում, բայց դրա դիմաց ոչինչ չենք ստանում: Մենք որևէ օգուտ ենք ուզում: Օրինակ՝ կարելի է 10-15 տարով թույլ տալ անվճար օգտվել ոռոգման համակարգից:(*1)	Խորհուրդ կտամ բանակցել սոցիալական ծրագրերի իրականացման համար, օրինակ՝ դպրոցի շինարարության: (Սուրեն Գյուրջինյան, Էյ-թի-եմ-ես սույուշնս ՍՊԸ)
12	Կարեն Հարությունյան (փոխքաղաքապետ)	Նախատեսում եք արդյոք Ջրամբարում պահեստավորված ամբողջ ջուրն օգտագործել ոռոգման շրջանում:	Ոչ, պետք է լինի ջրի «մեղալ» մակարդակ: Նոր Երզնկայի հատվածում ջրի խորությունը կլինի 2-3մ, իսկ Եղվարդի հատվածում մոտ 0.5մ: (Խորեն Ծառուկյան, ՄԻԳ)
13.	Կարեն Հարությունյան (փոխքաղաքապետ)	Այդ դեպքում ճահճացում կարող է լինել:	Ոչ, չի կարող, քանի որ ջուրն անընդհատ հոսելու է: Ջուրը շարունակաբար պահեստավորվելու և հեռացվելու է ոռոգման համար: Հետևաբար, ջուրը կանգնած չի լինի և ճահճացում չի առաջանա: (Խորեն Ծառուկյան, ՄԻԳ)
14.	Կարեն Հարությունյան (փոխքաղաքապետ)	Ինչպիսի՞ հակաինֆիլտրացիոն միջոցառումներ եք նախատեսում:	Նախատեսում ենք օգտագործել բենտոնիտի գորգ և գրունտացեմենտ: Գրունտացեմենտը թույլ բետոնի նման է: Լանջերը պաշտպանվելու են ալիքներից և ինֆիլտրացիայից: (Խորեն Ծառուկյան, ՄԻԳ)
15.	Գարուշ Սիմոնյան (Քասախ համայնք)	Ծրագրի կողմից ազդեցություն կլինի՞ ստորգետնյա ջրերի վրա:	Ստորգետնյա ջրերի մակարդակը շատ խորն է՝ մոտ 120-130մ: Ջուրը ներթափանցում է գրունտի մեջ և վերջ ի վերջո դուրս գալիս Քասախ գետ: Հակաինֆիլտրացիոն աշխատանքներից հետո, Ջրամբարում պահեստավորված ջուրը գրեթե չի ներթափանցի գրունտի մեջ: Հետևաբար, Ծրագրի կողմից ստորգետնյա ջրերի վրա ազդեցություն չի կանխատեսվում: (Խորեն Ծառուկյան, ՄԻԳ)
16.	Կարեն Հարությունյան (փոխքաղաքապետ)	Ի՞նչ է արվելու Ջրամբարի ավազանի տարածքի բերրի հողաշերտը:	Մենք պետք է բերրի հողաշերտի տեղափոխման եղանակի և վայրի վերաբերյալ քննարկումներ ունենանք համայնքների հետ:(*2) (Խորեն Ծառուկյան, ՄԻԳ)
17.	Գարուշ Սիմոնյան (Քասախ համայնք)	Ի՞նչ կլինի, եթե իմ հողամասն ավելի էժան գնահատվի, քան հարևանինը:	Եթե համաձայն չեք հողամասի գնահատված արժեքի հետ, ապա ունեք բողոք ներկայացնելու տարբերակներ, և վարջապես կարող եք դիմել դատարան: (*3) (Սուրեն Գյուրջինյան, Էյ-թի-եմ-ես սույուշնս ՍՊԸ)

*1. Համայնքային սեփականություն հանդիսացող հողամասերի կամավոր տրամադրման հարցը չի կարող լուծվել ՏՏՀ

Գլուխ 5, ՎՀ

փուլում: Այդ հարցը կքննարկվի Կառավարության և առնչվող համայնքների միջև՝ վարկային համաձայնագիր ստորագրելուց հետո:

- *2. Համաձայն ՀՀ օրենսդրության, բերրի հողաշերտի խախտում առաջացնող ցանկացած ծրագրի դեպքում պետք է իրականացնել այդ հողաշերտի տեղափոխում ծրագրի տարածքից դուրս: Սակայն, նշում չկա, թե ով պետք է իրականացնի տեղափոխումը և ինչպես պետք է հողը բաշխվի շահառուների միջև:
- *3. Ծրագրի շրջանակներում բողոք ներկայացնելու համար առաջարկվում է երեք տարբերակ: Մինչև դատարան հայց ներկայացնելը հնարավոր է դիմել առնչվող համայնքապետարան և ԾԻԳ:

Աղյուսակ 5-2-10.12 Եղվարդ քաղաքում անցկացված սեմինարի մասնակիցների ցուցակ (2016թ. մայիսի 31)

No.	Անուն Ազգանուն	Պաշտոն	Կազմակերպություն
1	Կարեն Հարությունյան	Փոխքաղաքապետ	Եղվարդ քաղաք
2	Լիլիթ Հարությունյան	Պաշտոնյա	Եղվարդ քաղաք
3	Նարինե Կարապետյան	Պաշտոնյա	Եղվարդ քաղաք
4	Սոնա Կարապետյան	Պաշտոնյա	Եղվարդ քաղաք
5	Նարինե Հարությունյան	Պաշտոնյա	Եղվարդ քաղաք
6	-----	Բնակիչ, Քասախ համայնք	
7	-----	Եղվարդ համայնքի բնակիչ	
8	-----	Եղվարդ համայնքի բնակիչ	
9	Խորեն Ծառուկյան	Հիդրոտեխնիկական ինժեներ	ԾԻԳ
10	Մարինե Վարդանյան	Սոցիոլոգ	ԾԻԳ
11	Դավիթ Զաքարյան	Հիդրոլոգ	ԾԻԳ
12	Ռուզաննա Մանյան	Համակարգող	Օրհուս կենտրոն, Եղվարդ քաղաք
13	Անուշ Բեյբության	Համակարգող	Օրհուս կենտրոն, Եղվարդ քաղաք
14	Ալյոնի Շիգա	Սոցիալական նկատառում	ՃՄՀԳ հետզոտական խումբ
15	Ռինե Կիտառ	Շրջակա միջավայրի նկատառում	ՃՄՀԳ հետզոտական խումբ
16	Գևորգ Գևորգյան	Ասիստենտ	ՃՄՀԳ հետզոտական խումբ
17	Քրիստինե Գորոյան	Ասիստենտ	ՃՄՀԳ հետզոտական խումբ
18	Լուիզա Օհանյան	Ասիստենտ	ՃՄՀԳ հետզոտական խումբ
19	Արտակ Տեր-Թորոսյան	Շրջակա միջավայրի մասնագետ	Էյ-թի-էմ-էս սոլյուշնս ՍՊԸ
20	Սուրեն Գյուրջինյան	Վերաբնակեցման մասնագետ	Էյ-թի-էմ-էս սոլյուշնս ՍՊԸ

Քանի որ մայիսի 31-ին Եղվարդ համայնքում անցկացված սեմինարի մասնակիցների թիվը քիչ էր, կազմակերպվեց լրացուցիչ սեմինար Եղվարդ ԶՕԸ-ի գրասենյակում՝ ԾԱԱ-երից դիտողություններ ստանալու նպատակով: Սեմինար ընթացքում իրականացված քննարկումների բովանդակությունը և մասնակիցների ցուցակը ներկայացված են աղյուսակ 5-2-10.13-ում և աղյուսակ 5-2-10.14-ում:

Աղյուսակ 5-2-10.13 ՇՄՍԱԳ հաշվետվության նախագծի վերաբերյալ Եղվարդ ԶՕԸ-ում անցկացված սեմինարի ընթացքում

իրականացված քննարկումների բովանդակությունը (2016թ. հունիսի 3)

No.	Ելույթ ունեցող	Հարց/դիտողություն	Պատասխան
1.	Բնակիչ	Որքա՞ն էր Ջրամբարի նախագծային մակերեսը Խորհրդային տարիներին և որքա՞ն է ներկայումս առաջարկվողը:	Խորհրդային տարիներին այն կազմում էր մոտ 1,000 հա, իսկ ներկայումս առաջարկվող տարբերակի դեպքում մոտ 800 հա: (Սուրեն Ծառուկյան, ԾԻԳ)
2.	Բնակիչ	Ջրամբարի տարածքում միայն հացահատիկներ՞ը են մշակվում:	Մշակվում են թե՛ հացահատիկներ, և թե՛ կերային մշակաբույսեր: (Սուրեն Գյուրջինյան, Էյ-թի-էմ-էս սոլյուշնս)
3.	Բնակիչ	Որքա՞ն է Հայաստանում նվազագույն ամսական աշխատավարձը:	Ներկայումս ամսական 55,000 դրամ է: (Սուրեն Գյուրջինյան, Էյ-թի-էմ-էս սոլյուշնս)
4.	Բնակիչ	Որն է հարցի վերաբերյալ դատարան հայց ներկայացնելուց ո՞վ է վճարելու տուրքը:	Վճարելու է դատարան հայց ներկայացնող անձը: Բայց, դատը շահելու դեպքում այն կփոխհատուցվի: (Սուրեն Գյուրջինյան, Էյ-թի-էմ-էս սոլյուշնս)
5.	Բնակիչ	Համայնքային սեփականության հողամասերի համար պետությունը փոխհատուցում տրամադրելու՞ է: Բնչպիսի փոխհատուցում կարող է տրամադրվել համայնքի խոցելի անձանց (անկախ նրանից, թե նրանք Ծրագրի ուղղակի ազդակիր են, թե ոչ):	Այս հարցը պետք է լուծվի պետության և համայնքների միջև բանակցությունների միջոցով: Եթե համայնքային սեփականություն հանդիսացող հողամասերի համար պետությունը փոխհատուցում տրամադրի, ապա այն կտրամադրվի համայնքին և ոչ թե խոցելի անձանց: Սովորաբար խոցելի անձանց տրամադրվում է սոցիալական աջակցության ծրագրերի տեսքով, ինչպիսիք են դպրոցների, մշակույթի տների

No.	Ելույթ ունեցող	Հարց/դիտողություն	Պատասխան
			վերանորոգումը և այլն: Դա նշանակում է, որ պետությունն արդեն իսկ ունի այդպիսի մարդկանց ուղղված աջակցության ծրագրեր: (Սուրեն Գյուրջինյան, Էյ-թի-Էմ-Էս սոլյուշնս)
6.	Բնակիչ	Ե՞րբ պաշտոնապես կմեկնարկի Ծրագիրը:	Վարկային Համաձայնագիր ստորագրելու համար մոտ մեկ տարի բանակցություններ կընթանան ՀՀ կառավարության և Ճապոնիայի կառավարության միջև: Դրանից հետո կսկսվի ՄՆ փուլը և հետո շինարարությունը: Շինարարությունը կտևի 4-5 տարի: (Խորեն Ծառուկյան, ԾԻԳ)
7.	Բնակիչ	Ի՞նչ ի նկատի ունեք մասնակի օտարում ասելով:	Նախագծման ավարտից հետո կորոշվի օտարման ենթակա տարածքի չափը՝ գույքագրման արդյունքների հիման վրա: Օրինակ՝ եթե դուք ունեք 50 մ լայնությամբ հողամաս, որից օտարվելու է 15 մ-ը, ապա փոխհատուցման գումարը կհաշվարկվի միայն ապա 15 մ-ի համր: (Սուրեն Գյուրջինյան, Էյ-թի-Էմ-Էս սոլյուշնս)
8.	Բնակիչ	Ինչպիսի՞ ջրանցք է կառուցվելու:	Նախատեսվում է կառուցել 1,600 մ տրամագծով խողովակաշար, որը թաղվելու է 2-2.5 մ խորության վրա: (Խորեն Ծառուկյան, ԾԻԳ)
9.	Բնակիչ	Փոխհատուցումը տրամադրվելու է շուկայական արժեքի՞, թե՞ կադաստրային արժեքի հիման վրա:	Հինք կընդունվի դրանցից առավել բարձրը: Մակայն, սովորաբար շուկայական արժեքն ավելի բարձր է, քան կադաստրայինը: (Սուրեն Գյուրջինյան, Էյ-թի-Էմ-Էս սոլյուշնս)
10.	Բնակիչ	Ես ակնկալում եմ, որ շինարարությունից հետո Ջրամբարի տարածքի շուրջ զբոսաշրջությունը կգարգանա:	-
11.	Բնակիչ	Իմ սեփական հողամասը ազդեցություն կկրի ջրանցքի շինարարության արդյունքում: Այնուամենայնիվ, ես աջակցում եմ Ծրագրին, քանի որ գիտակցում եմ դրա կարևորությունը:	-

Աղյուսակ 5-2-10.14 Եղվարդ ԶՕԸ-ում անցկացված սեմինարի մասնակիցների ցուցակ (2016թ. հունիսի 3)

No.	Անուն Ազգանուն	Պաշտոն	Կազմակերպություն
1.	-----	Բնակիչ	
2.	-----	Բնակիչ	
3.	-----	Բնակիչ	
4.	-----	Բնակիչ	
5.	-----	Բնակիչ	
6.	-----	Բնակիչ	
7.	-----	Բնակիչ	
8.	-----	Բնակիչ	
9.	-----	Բնակիչ	
10.	-----	Բնակիչ	
11.	-----	Բնակիչ	
12.	-----	Բնակիչ	
13.	-----	Բնակիչ	
14.	-----	Բնակիչ	
15.	-----	Բնակիչ	
16.	Գայանե Կարապետյան	ԶՕԸ աշխատող	Եղվարդ ԶՕԸ
17.	Աիդա Հովհաննիսյան	ԶՕԸ աշխատող	Եղվարդ ԶՕԸ
18.	Սուրեն Գյուրջինյան	Վերաբնակեցման մասնագետ	Էյ-թի-Էմ-Էս սոլյուշնս ՄՊԸ
19.	Այումի Շիզա	Սոցիալական նկատառում	ՃՄՀԳ հետզոտական խումբ
20.	Ռիե Կիտաո	Շրջակա միջավայրի նկատառում	ՃՄՀԳ հետզոտական խումբ
21.	Գևորգ Գևորգյան	Ասիստենտ	ՃՄՀԳ հետզոտական խումբ
22.	Տաթևիկ Մինասյան	Ասիստենտ	ՃՄՀԳ հետզոտական խումբ
23.	Լուիզա Օհանյան	Ասիստենտ	ՃՄՀԳ հետզոտական խումբ

5-2-10-6 ՇՄՍԱԳ հաշվետվության նախագծի վերաբերյալ ՋՏՊԿ-ի կողմից կազմակերպված հանրային լսումներ

ՇՄՍԱԳ հաշվետվության նախագծի պատրաստումից հետո, ըստ «Շրջակա միջավայրի վրա ազդեցության գնահատման և փորձաքննության մասին» ՀՀ օրենքի, ՋՏՊԿ-ի կողմից կազմակերպվել են հանրային լսումներ Եղվարդ և Նոր Երզնկա համայնքներում՝ ՇՄՍԱԳ հաշվետվության նախագիծը և ՎԳՊ-ն քննարկելու նպատակով:

Ինչպես նշված է ենթակետ 10-5-ում, արդեն կազմակերպվել են մի շարք հանրային սեմինարներ՝ ուղղված Ծրագրի կողմից շրջակա միջավայրի վրա ազդեցությունները բացատրելուն: Այս հանրային լսումների ընթացքում նոր ներկայացված բովանդակությունը առաջարկվող հակահիմֆիլտրացիոն աշխատանքներն են ջրամբարում, մասնավորապես, գրունտացեմենտի երկու շերտի միջև բենտոնիտի գորգը: Մասնակիցները մտահոգություն չհայտնեցին ջրամբարի առաջարկվող կառուցվածքի վերաբերյալ: Բացի այդ, քանի որ 2016թ. մայիս և հունիս ամիսներին կազմակերպված հանրային սեմինարների շնորհիվ մասնակիցները տեղյակ էին ծրագրի ընդհանուր շրջանակի, շրջակա միջավայրի վրա կանխատեսվող ազդեցությունների, փոխհատուցման շրջանակի և այլ բաղադրիչների մասին, Ծրագրի նկատմամբ առարկություններ չեղան: Եղվարդի փոխքաղաքապետը նորից հարց բարձրացրեց թունավոր օձերի վերաբերյալ, որին ի պատասխան նշվեց, որ մանրամասն նախագծման փուլում կիրականացվի էկոլոգիական ուսումնասիրություն՝ ուղղված վտանգավոր իրավիճակների կանխարգելմանը:

Նախկինում՝ 2016թ. մայիսի 31-ին կազմակերպված հանրային լսումների ընթացքում, երկու համայնքների ղեկավարները խնդրեցին իրականացնել հողի բերրի շերտի տեղափոխում և փոքրածավալ ծրագրեր իրենց կողմից համայնքային հողերի կամավոր տրամադրման դիմաց: Այդ պատճառով, նշվեց, որ ակնկալվում է, որ Վարկային համաձայնագիր ստորագրելուց հետո երկու համայնքների ավագանիները կքննարկեն հողի բերրի շերտի պահպանման վայրի և հավասար բաշխման հարցերը, իսկ համայնքներն ու ԾԻԳ/ՋՏՊԿ-ն վերջնական որոշում կկայացնեն քննարկումների արդյունքների հիման վրա՝ ՀՀ ԲՆ հետ համգործակցությամբ: Ինչ վերաբերում է համայնքների կողմից առաջարկված փոքրամասշտաբ ծրագրերին, նշվեց, որ համայնքները կարող են որոշ ծրագրեր առաջարկել ՋՏՊԿ-ին: Ըստ ՋՏՊԿ ներկայացուցչի, այս պահին դժվար է վերջնական որոշում կայացնել, թե արդյո՞ք նման փոքրամասշտաբ ծրագրեր կարող են իրականացվել, թե՛ ոչ: Այնուամենայնիվ, ՋՏՊԿ-ն կարող է փոքրամասշտաբ ծրագրերի իրականացման վերաբերյալ համայնքների խնդրանքով դիմել Կառավարությանը այն բանից հետո, երբ Ծրագրի իրականացման վերաբերյալ պաշտոնական որոշում լինի:

Եղվարդ և Նոր Երզնկա համայնքներում կայացած քննարկումները և մասնակիցների ցուցակը ներկայացված են համապատասխանաբար աղյուսակ 5-2-10.15-ում, աղյուսակ 5-2-10.16-ում, աղյուսակ 5-2-10.17-ում և աղյուսակ 5-2-10.18-ում:

Աղյուսակ 5-2-10.15. ՇՄՍԱԳ հաշվետվության նախագծի քննարկում Եղվարդ համայնքում կայացած հանրային լսումների ընթացքում (2016թ. հոկտեմբերի 10)

No.	Անուն	Հարց և մեկնաբանություն	Պատասխան
1.	Պրն. Հարությունյան/ փոխքաղաքապետ	Ինչպե՞ս էք պատրաստվում լուծել օձերի խնդիրը: Տեղափոխման անհրաժեշտությունը մեծ է, որովհետև օձերի քանակը մեծ է: Եթե միջոցներ չձեռնարկվեն, նրանք կգնան հարևանությամբ գտնվող բնակելի տարածքներ:	Այս հարցը նաև բարձրացվել է նախկին հանրային լսումների ժամանակ: Մենք պլանավորում ենք օձերին վերաբերող հետազոտական էկոլոգիական ուսումնասիրություն իրականացնել հետազոտվածները կանխարգելելու նպատակով (Սուրեն Գյուրջիյան/Էյ-թի-Էմ-Էս սոլյուշնս)

Հայաստանի Հանրապետություն

Եղվարդի ոռոգման համակարգի բարելավման ծրագիր

No.	Անուն	Հարց և մեկնաբանություն	Պատասխան
2.	Պրն. Հարությունյան/ փոխքաղաքապետ	Կարծում եմ՝ կարիք չկա հողի բերրի բերրի շերտ տեղափոխել՝ Նոր Երզնկա համայնք, քանի որ Նոր Երզնկա համայնքը ջրամբարի սահմաններում հողի բերրի շերտ չունի:	Եթե Նոր Երզնկայի համայնքային հողերը բերրի շերտ չունեն, ապա կարիք չի լինի հող տեղափոխել: Այնուամենայնիվ, կարիք կա մանրամասն ուսումնասիրել իրավիճակը: (Մուրեն Գյուրջինյան/ Էյ-թի-էմ-էս սոլյուշնս)
3.	Պրն. Հարությունյան/ փոխքաղաքապետ	Որքա՞ն է վարկի գումարը կազմում և որքա՞ն է ջրամբարի տարողունակությունը:	Վարկի գումարը մոտ 200 միլիոն ԱՄՆ դոլար է կազմում: Ջրամբարի տարողունակությունը մոտ 90 միլիոն մ ³ է՝ 800հա մակերեսով: (Խորեն Ծառուկյան/ ԾԻԳ)
4.	Պրն. Հարությունյան/ փոխքաղաքապետ	Ես անհանգստանում եմ, որ արժեքը բարձր է և ջրի ինֆիլտրացիան ջրամբարում մեծ է: Բնչպե՞ս եք գնահատում ծրագրի իրագործելիությունը:	Արժեքի խնդիրը պետք է լուծվի կառավարությունների միջև: Ծրագիրը շատ արդյունավետ է: Այն շատ դրական ազդեցություններ ունի՝ ձևավորելով ջրերի օգտագործում, Սևանա լճի պահպանում, էներգիայի խնայողություն: Այնուամենայնիվ, այս պահին մենք չենք կարող ասել՝ արդյո՞ք Ծրագիրը կիրագործվի, թե՞ ոչ: (Խորեն Ծառուկյան/ ԾԻԳ)
5.	Պրն. Հարությունյան/ փոխքաղաքապետ	Բնչպիսի՞ն է ծրագրի հետագա ժամանակացույցը:	Հետազոտությունից հետո բանակցություններ կսկսվեն Հայաստանի և Ճապոնիայի կառավարությունների միջև: (Խորեն Ծառուկյան/ ԾԻԳ)

Աղյուսակ 5-2-10.16. Եղվարդ համայնքում կայացած հանրային լսումների մասնակիցների ցուցակ (2016թ. հոկտեմբերի 10)

No.	Անուն, ազգանուն	Պաշտոն	Կազմակերպություն
1	Կարեն Հարությունյան	Քաղաքապետի տեղակալ	Եղվարդի համայնքապետարան
2	Բենիամին Թադևոսյան	Գյուղատնտեսության բաժնի պետ	Եղվարդի համայնքապետարան
3	Վարդան Մուրադխանյան	Անձնակազմի ղեկավար	Եղվարդի համայնքապետարան
4	Լիլիթ Հարությունյան	Առաջատար մասնագետ	Եղվարդի համայնքապետարան
5	Քրիստինե Պետրոսյան	Առաջատար մասնագետ	Եղվարդի համայնքապետարան
6	Ռուզաննա Մանյան	Համակարգող	Եղվարդի Օրիուս կենտրոն
7	-----	Բնակիչ	
8	Սամվել Զաքոյան	Վարչության պետի տեղակալ	ԶՏՊԿ Ոռոգման և կոլեկտորադրենաժային համակարգերի վարչություն
9	Մարինե Վարդանյան	Սոցիալական հարցերի մասնագետ	ԾԻԳ
10	Խորեն Ծառուկյան	Ինժեներ-հիդրոտեխնիկ	ԾԻԳ
11	Թորո Նակագավա	ՀՄՀԳ հետազոտական խումբ	Սեյսմակայուն նախագծում / քաղաքացիական կառույցների նախագծում
12	Ըրի Կիտաո	ՀՄՀԳ հետազոտական խումբ	Շրջակա միջավայրի հարցերով մասնագետ
13	Այումի Շիգա	ՀՄՀԳ հետազոտական խումբ	Ծրագրի համակարգող / Սոցիալական հարցերի մասնագետ 2,3
14	Գևորգ Գևորգյան	ՀՄՀԳ հետազոտական խումբ	Օգնական / թարգմանիչ
15	Քրիստինե Գորոյան	ՀՄՀԳ հետազոտական խումբ	Օգնական / թարգմանիչ
16	Տաթևիկ Մինասյան	ՀՄՀԳ հետազոտական խումբ	Օգնական / թարգմանիչ
17	Լուիզա Օհանյան	ՀՄՀԳ հետազոտական խումբ	Օգնական / թարգմանիչ
18	Մուրեն Գյուրջինյան	Վերաբնակեցման հարցերով մասնագետ	Էյ-թի-էմ-էս սոլյուշնս
19	Արտակ-Տեր Թորոսյան	Շրջակա միջավայրի հարցերով մասնագետ	Էյ-թի-էմ-էս սոլյուշնս

Աղյուսակ 5-2-10.17. ՇՄԱԳ հաշվետվության նախագծի քննարկում Նոր Երզնկա համայնքում կայացած հանրային

լսումների քննարկում (2016թ. հոկտեմբերի 10)

No.	Անուն	Հարց և մեկնաբանություն	Պատասխան
1.	Համայնքապետարանի աշխատակից	Որքա՞ն է ջրի մեռյալ մակարդակը ջրամբարում:*	Որոշ հատվածներ կան, որտեղ ինֆիլտրացիան մեծ է, և ջրամբարի նախագծումը ներառելու է այդ խնդիրը

Գլուխ 5, ՎՀ

No.	Անուն	Հարց և մեկնաբանություն	Պատասխան
		Դուք ջրամբարում ձկնաբուծության պլաններ ունե՞ք:	նվազագույնի հասցնելը: (Սուրեն Գյուրջինյան/ Էյ-թի-Էմ-Էս սոլյուշնս) Ջրամբարում ամենաքիչը 5 միլիոն մ ³ ջուր կմնա (եբբ ջուրը ջրի ցածր մակարդակի վրա է, ջրամբարում ամբարվող ջրի քանակը 5 միլիոն մ ³ է): Ձմռանը ջրամբարում ջրի փոքր քանակ կմնա, իսկ մնացածը կօգտագործվի (Խորեն Ծառուկյան/ ԾԻԳ): Մենք ձկնաբուծության հետ կապված նման պլաններ չունենք: Ծրագիրը ուղղված է ոռոգման խթանմանը: (Խորեն Ծառուկյան/ ԾԻԳ)

Հարց և պատասխանից հետո հստակեցվեց, որ մասնակիցը ուզում էր հարցնել, թե արդյո՞ք Ծրագրի արդյունքում ջրամբարում ճահճացում տեղի կունենա, թե ոչ: Հետազոտական խումբը բացատրեց, որ ջրամբարում ջրի հոսքի շնորհիվ նման հնարավորությունը փոքր կլինի:

Աղյուսակ 5-2-10.18. Նոր Երզնկա համայնքում կայացած հանրային լսումների մասնակիցների ցուցակ (2016թ. հոկտեմբերի

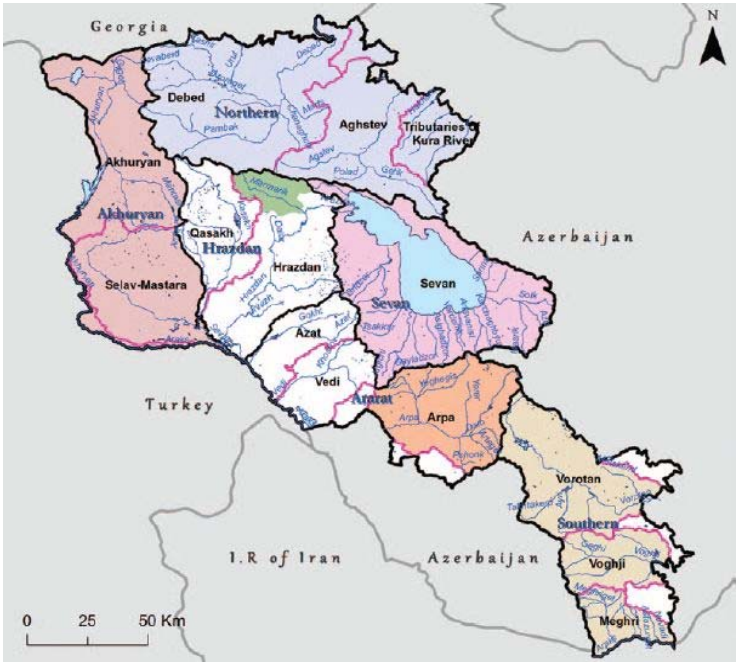
10)

No.	Անուն, ազգանուն	Պաշտոն	Կազմակերպություն
1	Վոսմ Մարդոյան	Գյուղի ավագանու անդամ	Նոր Երզնկա համայնք
2	Արթուր Տոկյան	Հսկիչ	Աշտարակ ՋՕԸ
3	-----	Բնակիչ	
4	-----	Բնակիչ	
5	-----	Բնակիչ	
6	-----	Բնակիչ	
7	-----	Բնակիչ	
8	-----	Բնակիչ	
9	-----	Բնակիչ	
10	-----	Բնակիչ	
11	-----	Բնակիչ	
12	Սամվել Զաքոյան	Վարչության պետի տեղակալ	ՋՏՊԿ / Ոռոգման և կոլեկտորադրենաժային համակարգերի վարչություն
13	Խորեն Ծառուկյան	Ինժեներ-հիդրոտեխնիկ	ԾԻԳ
14	Մարինե Վարդանյան	Մոցիալական հարցերի մասնագետ	ԾԻԳ
15	Թորոս Նակագավա	ՃՄՀԳ հետազոտական խումբ	Մեյսմակայուն նախագծում / քաղաքացիական կառույցների նախագծում
16	Բիեն Կիտառ	ՃՄՀԳ հետազոտական խումբ	Շրջակա միջավայրի հարցերով մասնագետ
17	Այումի Շիգա	ՃՄՀԳ հետազոտական խումբ	Ծրագրի համակարգող / Մոցիալական հարցերի մասնագետ 2,3
18	Գևորգ Գևորգյան	ՃՄՀԳ հետազոտական խումբ	Օգնական / թարգմանիչ
19	Քրիստինե Գորոյան	ՃՄՀԳ հետազոտական խումբ	Օգնական / թարգմանիչ
20	Տաթևիկ Մինասյան	ՃՄՀԳ հետազոտական խումբ	Օգնական / թարգմանիչ
21	Լուիզա Օհանյան	ՃՄՀԳ հետազոտական խումբ	Օգնական / թարգմանիչ
22	Սուրեն Գյուրջինյան	Վերաբնակեցման հարցերով մասնագետ	Էյ-թի-Էմ-Էս սոլյուշնս
23	Արտակ Տեր-Թորոսյան	Շրջակա միջավայրի հարցերով մասնագետ	Էյ-թի-Էմ-Էս սոլյուշնս

5-3 Կլիմայի փոփոխություններ

5-3-1 Կլիմայի փոփոխության վերաբերյալ ներկայիս տեսակետի վերանայում

Ըստ ՀՖ-ի՝ Հայաստանը, այլ հարավ-կովկասյան երկրների հետ համեմատած, կլիմայի փոփոխության նկատմամբ ավելի խոցելի երկիր է (ՀՖ 2014)¹: Կլիմայի փոփոխության ազդեցությունը կարող է նկատվել տարբեր ոլորտներում: Գյուղատնտեսության ոլորտում ընդհանուր հետագա կորուստը գնահատվում է շուրջ 75 միլիարդից 170 միլիարդ ՀՀ դրամ, ինչը համարժեք է ՀՆԱ –ի 2-5 % կորստին 2009թ.-ին: Ընդ որում, դա կլինի ավելի վատ, եթե անուղղակի վնասները (օրինակ, սննդի վերամշակման ոլորտները, արտադրական ռեսուրսների փոխանակման շուկաները) նույնպես ընդգրկվեն: Ձերմաստիճանի բարձրացումը և խոնավության գոլորշացման ակտիվացումը գրունտի մակերևույթից պահանջում է լրացուցիչ ոռոգման ջուր գյուղատնտեսական նշանակության հողատարածքների համար: Մյուս կողմից գնահատվում է, որ ջրային ռեսուրսների ոլորտում հետագա ջրի հոսքը կրճատվելու է 45-56%-ով Խրամ-Դեբեդ ավազանում (Հայաստան /Վրաստան) և 59-72%-ով Աղստև ավազանում (Հայաստան/Ադրբեջան) մինչև դարի վերջ: Գետի հոսքի նվազումը, ոռոգման ջրի աճող պահանջարկի հետ միասին, կարող է հետագայում լինել ռիսկային ոչ միայն գյուղատնտեսության, այլ նաև մյուս զգայուն ոլորտների համար, ինչպիսին է հիդրոէլեկտրաէներգիայի արտադրությունը:

Աղբյուր՝ Համաշխարհային բանկ (2014)
 Աղբյուր 5-3-1.1 Հայաստանի գետավազանների քարտեզ

ՀՀ-ն արդեն երկար ժամանակ է, ինչ համագործակցում է միջազգային կլիմայի շրջանակում: Հայաստանի Հանրապետությունը Կլիմայի փոփոխության մասին ՄԱԿ-ի շրջանակային կոնվենցիան (UNFCCC) վավերացրել է 1993թ. մայիսին, իսկ Կիոտոյի արձանագրությունը՝ 2002թ. դեկտեմբերին ու իր կարգավիճակին համապատասխան կանոնավոր կատարում է Կոնվենցիայի Հավելված I-ում չընդգրկված երկրների համար սահմանված պարտավորությունները: Համաձայն ՀՀ կառավարության որոշման՝ ԲՆ-ն ճանաչվել է լիազոր պետական մարմին (ԼՊՄ) Կիոտոյի արձանագրության Մաքուր զարգացման մեխանիզմի (ՄՁՄ) համար: Գլխավոր գործառնություններից մեկը Կիոտոյի արձանագրության համապատասխանության հաստատումն է, ինչպես նաև՝ արդյունավետ մասնակցության ապահովումը միջազգային ՄՁՄ գործընթացներում: 2010թ.-ին Հայաստանի Հանրապետությունը հայտարարություն է ներկայացրել Կոնվենցիայի քարտուղարություն՝ Կոպենհագենյան համաձայնագրին միանալու համար: Այս հայտարարությունը ներկայացնում է Հայաստանի Հանրապետության դիրքորոշումը Կիոտոյի արձանագրություն և ջերմոցային գազերի (ՋԳ) արտանետումների սահմանափակումը: 2015թ. սեպտեմբերին ՀՀ-ն հաստատել է ազգային մակարդակով

¹ WB (2014) “Towards Integrated Water Resource Management: Revised”

սահմանված նախատեսվող ներդրումները (INDC)՝ համաձայն UNFCCC-ի: Ըստ այդմ, կլիմայի փոփոխության մեղմացման գործողությունները հակադարձելի չպետք է լինեն սոցիալական և տնտեսական միտումներին, այլ պետք է նպաստեն ՀՀ սոցիալ-տնտեսական զարգացմանը: Աղապտացիայի գործողությունները, մյուս կողմից, դեռևս չեն հաստատվել, բայց նշվել է, որ դրանց հաստատումն առաջնահերթ է՝ հիմնվելով կլիմայի փոփոխության ամենախոցելի ոլորտների վրա, ինչպիսիք են՝ ա. բնական էկոհամակարգերը (ջրային և ցամաքային, այդ թվում՝ անտառային էկոհամակարգերը, կենսաբազմազանությունը և հողային ծածկույթը), բ. մարդու առողջությունը, գ. ջրային ռեսուրսների կառավարումը, ե. գյուղատնտեսությունը՝ ներառյալ ձկնաբուծությունը և անտառները, զ. էներգետիկան, է. մարդկանց բնակավայրերը և ենթակառուցվածքները, և ը. տուրիզմը:

Կլիմայի փոփոխության նկատմամբ հարմարվողականության ամեն տեսակի գործունեություն հիմնվում է հետագա կանխատեսման վրա՝ որոշակի ՋԳ արտանետումների տեսքով: Հայաստանում կլիմայի փոփոխության կանխատեսումների վերաբերյալ առավել համապարփակ զեկույցները, թերևս, ԲՆ-ի կողմից կազմված ազգային հաղորդագրության փաստաթղթաշրջանառության մեջ են՝ համաձայն UNFCCC –ի հոդված 4.1 և 12.1-ի կոնվենցիայի non-Annex I-ին կողմերի ազգային հաղորդագրության ուղեցույցների: Վերջին փաստաթուղթը՝ «*Կլիմայի փոփոխության երրորդ ազգային հաղորդագրությունը (ԱՀ-3)*»», ներկայացվել է 2015թ. հետևյալ «*Կլիմայի փոփոխության առաջին ազգային հաղորդագրության (ԱՀ-1)*»», և «*Կլիմայի փոփոխության երկրորդ ազգային հաղորդագրության (ԱՀ-2)*» ժամանակ՝ ներկայացված 1998 և 2010թթ., համապատասխանաբար: Դրանք լայնորեն օգտագործվում են խոշոր միջազգային դոնոր կազմակերպությունների կողմից: Չնայած, որ դրանցից որոշում առաջարկվում է լրացուցիչ ուսումնասիրությունների հանձնաժողով, այս զեկույցները հիմնվում են կլիմայի գլոբալ մոդելի վրա, և Հայաստանի տարածքում կլիմայի տարածաշրջանային հուսալի մոդել դեռևս չկա: Այս առումով հետազոտական խումբը օգտագործել է ԱՀ-3-ի արդյունքները կլիմայի փոփոխության աղապտացիայի ռազմավարության նպատակով՝ չնայած կլիմայի գլոբալ մոդելի վերաբերյալ տվյալների սահմանափակ լինելուն: Հարկ է նշել, որ ԱՀ-3-ը կատարել է շտկումներ ԱՀ-2-ից՝ կապված կլիմայի փոփոխության սցենարի հետ: Չնայած, որ այն ցույց է տալիս նախորդ երկու զեկույցին շատ նման միտում, որոշ կանխատեսումներ ձևափոխման արդյունքում կտրուկ կերպով փոխվում են: Օրինակ, համաձայն 2100թ. RCP8.5 սցենարի (համարժեք է A2, տե՛ս աղյուսակ 5-3-1.1)՝ Հայաստանի տարածքում կանխատեսվել է տարեկան տեղումների 2.9% աճ ԱՀ-3-ում, մինչդեռ ԱՀ-2-ում գնահատվել էր 8-24% նվազեցում: Պատճառներից մեկը համահունչ լինելն է կլիմայի փոփոխության այլ սցենարների հետ՝ տրամադրված հարևան երկրների և միջազգային կազմակերպությունների կողմից: Այս տեսանկյունից ելնելով՝ պետք է նշել, որ հետագա կանխատեսումները՝ ներկայացված հետևյալ գլուխներում, կարող են ունենալ որոշակի սահմանափակումներ:

Աղյուսակ 5-3-1.1 Կլիմայի փոփոխություններով զբաղվող միջկառավարական հանձնախմբի (IPCC) կողմից առաջարկվող

սցենարները և դրանց բացատրությունները

Սցենար	Բացատրություն
SRES A2 (համարժեք RCP 8.5 սցենարին)	A2 սյուժեն և սցենարները նկարագրում են շատ տարասեռ աշխարհ : Հիմնական թեման համարվում է ապավինումը սեփական ուժերին և ինքնության պահպանումը : Բոլոր տարածաշրջաններում վերարտադրողական օրինաչափությունները զուգամիտում են, որը հանգեցնում է շարունակաբար աճի: Տնտեսական զարգացումը հիմնականում ունի տարածաշրջանային ուղվածություն, տնտեսական աճը մեկ շնչի հաշվով և տեխնոլոգիական փոփոխությունը ավելի մասնատած են ու դանդաղ, քան այլ սյուժեները:

<p>SRES B2 (համարժեք RCP 6.0 սցենարին)</p>	<p>B2 սյուժեն և սցենարները նկարագրում են աշխարհ, որում շեշտը դրվում է տնտեսական, սոցիալական և բնապահպանական կայունության տեղական լուծումների վրա: Դա աշխարհ է, որտեղ երկրագնդի բնակչությունը շարունաբար աճում է, բայց ավելի քիչ տեմպով քան A2-ի դեպքում, տնտեսական զարգացման միջին մակարդակով և ավելի բազմազան տեխնոլոգիական փոփոխությամբ քան B1 և A1 սյուժեներում: Չնայած որ սցենարը նաև վերաբերում է շրջակա միջավայրի պահպանությանն ու սոցիալական հավասարությանը, այն կենտրոնանում է տեղական և տարածաշրջանային մակարդակներում:</p>
--	--

Աղբյուր՝ IPCC (2007)²

5-3-2 Տարեկան ջերմաստիճանի և տեղումների միտումները Հայաստանում

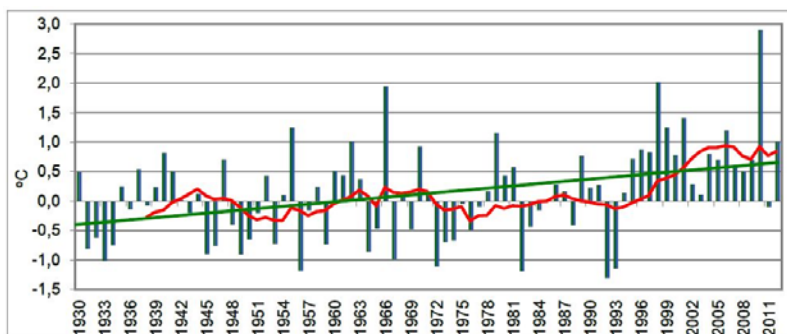
Համաձայն ԱՀ-3-ի՝ վերջին տասնամյակների ընթացքում նկատվել է ջերմաստիճանի զգալի բարձրացում: Երբ ելակետային ժամանակահատված է ընդունվում 1961-1990թթ., ապա հաջորդող տարիներին ջերմաստիճանի և տեղումների փոփոխությունը կտրուկ է լինում: Աղյուսակ 5-3-2.1-ը ցույց է տալիս ջերմաստիճանի և տեղումների փոփոխությունը 1929-2012թթ. և 1935-2012թթ. համապատասխանաբար՝ համեմատելով ելակետային ժամանակահատվածի հետ: Տարեկան միջին ջերմաստիճանը աճում է 0.4 °C 1929-1996թթ.-ին, 0.85 °C 1929-2007թթ.-ին և 1.03 °C 1935-2012թթ.-ին: Վերջին 80 տարվա ընթացքում կլիման երկրի հյուսիսարևելյան և կենտրոնական (Արարատյան հարթավայր) շրջաններում դարձել է չորային, մինչդեռ տեղումների քանակը աճել է հարավային և հյուսիսարևմտյան տարածաշրջանում, ինչպես նաև՝ Սևանա լճի ավազանի արևմտյան մասում:

Աղյուսակ 5-3-2.1. Տարեկան միջին ջերմաստիճանի և տեղումների փոփոխությունը 1929-2012թթ.՝ ելակետային ժամանակահատվածի հետ համեմատած

Ժամանակահատված	Օդի ջերմաստիճանը (°C) և փոփոխությունները՝ ելակետային ժամանակահատվածի հետ համեմատած	Ժամանակահատված	Տեղումներ, մմ (%) և փոփոխությունները՝ ելակետային ժամանակահատվածի հետ համեմատած
1961-1990 (ելակետային)	5.5	1961-1990 (ելակետային)	592
1929-1996	+0.40	1935-1996	-35(-6)
1929-2007	+0.85	1935-2007	-41(-7)
1929-2012	+1.03	1935-2012	-59(-10)

Աղբյուր՝ ԲՆ (2015)

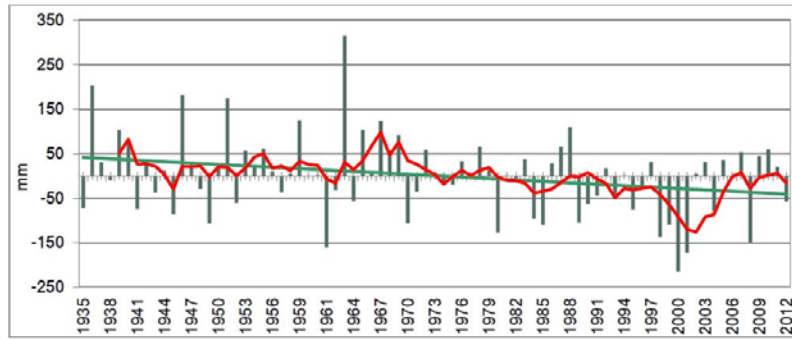
Նկար 5-3-2.1-ում և նկար 5-3-2.2-ում ներկայացվում է օդի ջերմաստիճանի և տեղումների միտումը՝ համապատասխանաբար այն պայմանով, որ 1961-1990թթ.-ը ելակետային են(=0):

Աղբյուր՝ ԲՆ (2015)

Նկար 5-3-2.1. Հայաստանում օդի տարեկան միջին ջերմաստիճանի շեղումը ելակետային տարուց

² IPCC, 2007: Summary for Policymakers. In: Climate Change 2007: The Physical Science Basis. Contribution of Working Group I to the Fourth Assessment Report of the Intergovernmental Panel on Climate Change Cambridge University Press, Cambridge, United Kingdom and New York, NY, USA.

Աղբյուր՝ ԲՆ (2015)

Նկար 5-3-2.2. Հայաստանի տարածքում տարեկան միջին տեղումների ջեղումը ելակետային տարուց

5-3-3 Կլիմայի փոփոխության կանխատեսումը Հայաստանում

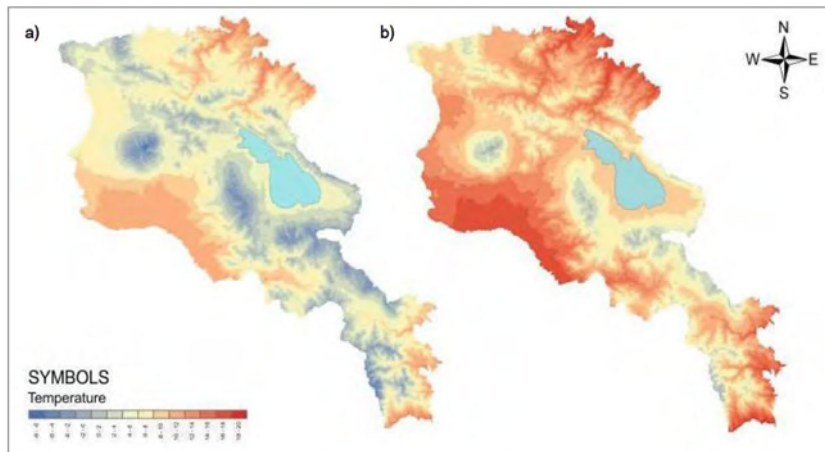
Հայաստանում կլիմայի ապագա փոփոխության և դրա էկոլոգիական ազդեցությունների կանխատեսման նպատակով կլիմայի փոփոխության երրորդ ազգային հաղորդագրությունը (ԱՀ-3) ընդունել է CCSM4 մոդելը՝ համաձայն կլիմայի փոփոխություններով զբաղվող միջկառավարական հանձնախմբի (IPCC), առաջարկվել է RCP 6.0 (համարժեք SRES B2 սցենարին) և RCP 8.5 (համարժեք SRES A2 սցենարին) սցենարները CO₂ արտանետման համար: Ըստ RCP 6.0 սցենարի՝ 2100թ.-ին CO₂ կոնցենտրացիան կազմելու է 670 մգ/լ, մինչդեռ, համաձայն RCP 8.5 սցենարի, այն լինելու է 936 մգ/լ: Ապագա փոփոխությունները կանխատեսվելու են 2011-2040 թթ., 2041-2070 թթ. և 2071-2100թթ.-ին:

Աղյուսակ 5-3-3.1 ցույց է տալիս, որ օդի ջերմաստիճանը տարվա բոլոր եղանակներին շարունակաբար բարձրանալու է: 2041թ.-ից, համաձայն RCP 8.5 սցենարի, այն կարագանա: Հաշվի առնելով, որ տարեկան ջերմաստիճանի ելակետային արժեքը 5.5 °C է և 2071-2100թթ., համաձայն RCP 8.5 սցենարի, 4.7 °C բարձրանալու է, տարեկան միջին ջերմաստիճանը 2100թ. Հայաստանում կարող է կազմել 10.2 °C (=4.7+5.5). Նկար 5-3-3.1-ում ներկայացվում են տարեկան միջին ջերմաստիճանի տարածական բաշխվածության քարտեզները 1991-1990թթ. ելակետային տարվա և 2071-2100թթ. կանխատեսումների համար՝ համաձայն RCP8.5 սցենարի(b): 2100թ.-ի դրությամբ Հայաստանի շրջանների մեծ մասում կանխատեսվում է ջերմաստիճանի բարձրացում: Կանխատեսվում է, որ 2100թ.-ին տարեկան միջին ջերմաստիճանը շահառու տարածքում հասնելու է մոտավորապես 16-20°C RCP 8.5 սցենարի համաձայն:

Աղյուսակ 5-3-3.1 Հայաստանում տարեկան և սեզոնային միջին ջերմաստիճանների կանխատեսվող փոփոխությունները

Տարվա եղանակ	1961-1990 (միջին)	Սցենարներ	2011-2040	2041-2070	2071-2100
Ձմեռ	-5.3	RCP, 6.0	1.4	2.6	3.6
		RCP, 8.5	1.7	2.8	4.4
Փարուն	4.3	RCP, 6.0	1.3	2.4	2.7
		RCP, 8.5	1.4	2.7	3.9
Ամառ	15.7	RCP, 6.0	1.9	3.0	3.8
		RCP, 8.5	2.1	4.0	6.0
Աշուն	7.2	RCP, 6.0	0.8	2.3	3.0
		RCP, 8.5	1.4	3.2	4.4
Տարի	5.5	RCP, 6.0	1.3	2.6	3.3
		RCP, 8.5	1.7	3.2	4.7

Աղբյուր՝ ԲՆ (2015)

Աղբյուր՝ ԲՆ (2015)

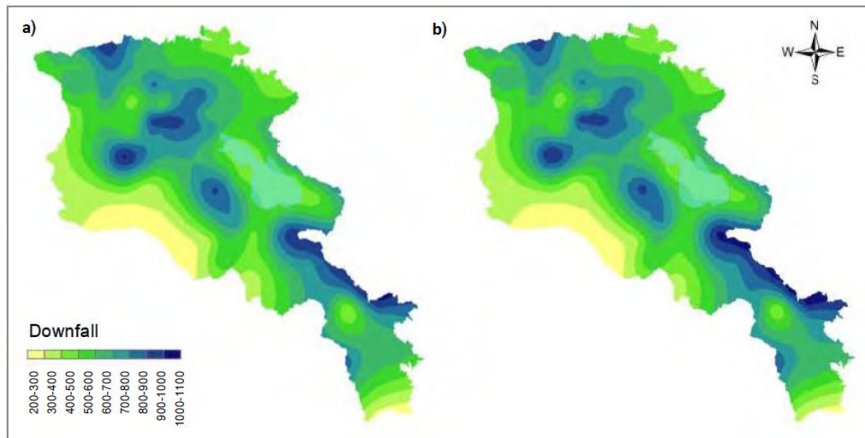
Նկար 5-3-3.1. Տարեկան միջին ջերմաստիճանի բաշխումը Հայաստանում (a) 1961-1990թթ. և (b) 2071-2100թթ., RCP 8.5

Աղյուսակ 5-3-3.2-ը ցույց է տալիս, որ տարեկան տեղումների քանակը հեռու ապագայում (2071- 2100թթ.), համաձայն RCP6.0 սցենարի, կարող է 2.9%-ով ավելանալ, մինչդեռ կարող է նաև լինել 6.2% բարձրացում՝ համաձայն RCP6.0 սցենարի: Այնուամենայնիվ, պետք է նշել, որ ապագա տեղումների կանխատեսման մեջ կան ավելի անհստակություններ, քան ջերմաստիճանի կանխատեսման մեջ: Կանխատեսվում է, որ տարեկան տեղումների բաշխումը աննշան է փոփոխվելու: Տարեկան միջին տեղումների քանակը շահառու տարածքում 1961-1990թթ.-ին 200-400 մմ է և այն 2071 – 2100թթ.-ին գրեթե չի փոփոխվելու: (Տե՛ս նկար 5-3-3.2).

Աղյուսակ 5-3-3.2 Հայաստանում տարեկան և սեզոնային տեղումների կանխատեսվող փոփոխությունները, %

Տարվա եղանակներ	1961-1990 (միջին)	Սցենարներ	2011-2040	2041-2070	2071-2100
Ձմեռ	114	RCP, 6.0	5.3	5.8	6.2
		RCP, 8.5	-5.7	16.3	2.9
Փարուն	211	RCP, 6.0	1.2	4.2	2.6
		RCP, 8.5	4.2	-8.0	2.4
Ամառ	148	RCP, 6.0	-10.1	-10.8	12.8
		RCP, 8.5	-23.0	-3.4	-13.0
Աշուն	119	RCP, 6.0	5.0	3.2	1.2
		RCP, 8.5	2.5	8.6	13.6
Տարի	592	RCP, 6.0	5.3	5.8	6.2
		RCP, 8.5	-5.7	16.3	2.9

Աղբյուր՝ ԲՆ (2015)

Աղբյուր՝ ԲՆ (2015)

Սկար 5-3-3.2 Տարեկան միջին տեղումների բաշխումը Հայաստանում (a) 1961-1990 և (b) 2071-2100թթ., RCP 8.5

5-3-4 Կանխատեսվող կլիմայի փոփոխության ազդեցությունը զգայուն հասվածներում

ա) Գյուղատնտեսություն

Գյուղատնտեսության որոշոր համարվում է կլիմայի ամենազգայուն ոլորտներից մեկը: Նույնիսկ ներկայիս պայմաններում գյուղատնտեսության ոլորտը ենթարկվում է անբարենպաստ եղանակային երևույթների ներգործությանը, ինչպիսիք են՝ երաշտ, կարկուտ, վաղ ցրտահարություն, գարնանային վարարումներ և սողանքներ: Վերջին տասնամյակների ընթացքում ծայրահեղ եղանակային դեպքերը կրում են ավելի հաճախակի և երկարատև բնույթ: Երկրի ՀՆԱ-ի մոտ 20%-ը բաժին է ընկնում գյուղատնտեսությանը, որն ապահովում է սննդամթերքի անվտանգությունը՝ ձգտելով հիմնական սննդամթերքի ներքին արտադրության 75-80%-ը: Հետևաբար, ԱՀ-3-ում նշվում է, որ գյուղատնտեսության ոլորտի ռազմավարության նպատակն է մրցունակության խրախուսումը, կայուն զարգացումը և կանխարգելիչ ադապտացիոն միջոցառումների իրականացումը:

Կլիմայի փոփոխության ազդեցությունը գյուղատնտեսության վրա ըստ ագրո-կլիմայական գոտիների, մշակաբույսերի և հողատեսակների միանման չէ.

- Ագրո-կլիմայական գոտիների փոփոխումը լեռնալանջով 100մ վերև 2030թ.-ին, և 200-400մ՝ 2100թ.-ին
- Ջերմաստիճանի բարձրացման արդյունքում բերքատվության կրճատում , անձևների կրճատում և գոլորշիացման ավելացում հողի մակերևույթից
- Պտղաբերության նվազեցում և գյուղատնտեսական հողերի վատթարացում
- Եղանակի ծայրահեղ դրսևորումների բացասական ազդեցության աճ՝ դրանց ակնկալվող հաճախականության և ինտենսիվության ավելացման պատճառով
- Ոռոգելի հողերի ընդլայնում և լրացուցիչ ռոտզման ջրի անհրաժեշտություն
- Հողերի ավելի ինտենսիվ դեգրադացիա, այդ թվում՝ բնական արոտավայրերի:

բ) Ջրային ռեսուրսներ

Ավելորդ է նշել ջրային ռեսուրսների կարևորությունը երկրի սոցիալական և տնտեսական զարգացման հարցում: Համաձայն ՀԲ-ի (2014)՝ Հայաստանն ունի ջրամատակարարման համար բավարար քանակությամբ ջուր՝ մեկ շնչի հաշվով տարեկան մոտ 3,100 մ³, որն ավելի բարձր է քան սովորաբար Ֆոլկենմարկի կողմից նշվող ջրամատակարարման քանակը՝ մեկ շնչի հաշվով տարեկան մոտ 1,700 մ³, որը երկրում ջրի հասանելիությունը

նկարագրելուց ամենահաճախ օգտագործվող ցուցանիշներից է: Դա նշանակում է, որ Հայաստանը <<միջինում>> ունի բավարար քանակությամբ ջրային ռեսուրս: Մակայն, ջրային ռեսուրսների տարածական և սեզոնային բաշխումը Հայաստանում խիստ անհավասարաչափ է: Հրազդան գետը, մասնավորապես, ունի զգալի սեզոնային տատանումներ: Սովորական տարում գետի ընդհանուր հոսքի մոտ 55%-ը սնուցվում է գարնանը՝ հալոցքային ջրերով և անձրևներով. հոսքի առավելագույն և նվազագույն հարաբերակցությունը կարող է լինել 10:1 միջակայքում (ԲՆ, 2015):

Համաձայն վերոնշյալի, եթե նույնիսկ կլիմայի փոփոխությունը այնպես չլինի, ինչպես կանխատեսվել է, անհամաչափ սեզոնային ջրամատակարարումը կայունացնելու անհրաժեշտությունը, այնուամենայնիվ, բարձր է: Մյուս կողմից, եթե կլիմայի փոփոխությունը իրականացվի այնպես, ինչպես որ կանխատեսվում էր, ջրի անկայունությունը դառնում է կարևորագույն խնդիր, քանզի ջրի սակավությունը կարող է ավելի մեծանալ: Օրինակ, Հրազդան գետի վերին հոսանքում գնահատվել է, որ, համաձայն ԱՀ-3 Ա2 սցենարի, 2040թ.-ին կարող է լինել գետի հոսքի 2-3 % կրճատում, 2014-2070թթ.-ին՝ 6-7%, և 2100թ.-ին՝ 15-20%:

գ) Սևանա լիճ

1933-1981թթ.-ին Սևանա լճի ջրի մակարդակը նվազել է 18.5մ-ով՝ ոռոգման համար չափից ավել ջրթողի և էլեկտրաէներգիայի արտադրության արդյունքում: Նորակառույց թունելի միջոցով՝ նախատեսված տարեկան մոտ 250 մլն մ³ Սևանա լիճ ջուր տեղափոխելու նպատակով՝ Արփա գետից ջրի դերիվացիայի արդյունքում, ջրի մակարդակը 1981-1990թթ. բարձրացել է 0.9մ-ով: Մակայն, 1991-2005թթ. էներգետիկ ճգնաժամի արդյունքում ջրի մակարդակը էլեկտրաէներգիայի արտադրության համար սկսեց 1.60մ-ով նվազել: 2004թ.-ին գետի ջրային ռեսուրսները համալրելու նպատակով կառուցվեց երկրորդ թունելը՝ Որոտան-Սևանը, և 2006թ.-ին լճի ջրի մակարդակը բարձրացավ 1.93մ-ով:

Պատմական փորձը ցույց է տալիս Սևանա լճի ջրի մակարդակի տատանումները՝ արտացոլելով այդ ժամանակաշրջանի սոցիալ-տնտեսական հանգամանքները: Առայժմ, ջրի մակարդակը 2003թ. ի վեր ցույց է տալիս աճողական միտում, բայց եթե կլիմայի փոփոխությունը իրականացվի այնպես, ինչպես որ կանխատեսվում է, Սևանա լճի ներհոսքը 2030թ. կարող է կրկին 53.0 մլն մ³ -ով նվազել՝ ելակետային արժեքներին համեմատ (787 մլն մ³), 2070թ.-ին՝ 114.0 մլն մ³-ով և 2,100թ.-ին՝ 192.0 մլն մ³-ով՝ համաձայն ԱՀ-3-ի (աղյուսակ 5-3-4.2): Դա նշանակում է, որ ջրի մակարդակը տարեկան կարող է նվազել մոտ 16սմ-ով: Ակնկալվում է, որ ծրագրի իրականացումից հետո Սևանա լճից մոտ 50 մլն մ³ ծավալով ոռոգման ջրի տեղափոխման կարիք այլևս չի լինի: Դա կարող է մասնակիորեն չեզոքացնել ազդեցությունը կլիմայի փոփոխության վրա:

Աղյուսակ 5-3-4.1 Դեպի Սևանա լիճ ներհոսք, Ա2 սցենար, միլիոն մ³

Փոփոխականներ	1961-1990	2030	2070	2100
Ներհոսք	787.0	734.0	673.0	595.0
Տարբերությունը 1961-1990թթ. համեմատ	-	-53.0	-114.0	-192.0

Աղբյուր՝ ԲՆ (2015)

5-3-5 Մեղմացման ռազմավարություն

Այս գլխում գնահատվում է, թե ինչ օգուտ կբերի կլիմայի փոփոխության մեղմացումը: 2015թ. սեպտեմբերի 10 –ի No.41 «ՄԱԿ-ի Կլիմայի փոփոխության մասին» շրջանակային կոնվենցիայի (ԿՓՇԿ) ներքո Հայաստանի Հանրապետության «Ազգային մակարդակով սահմանված նախատեսվող գործողությունները» (INDC) հաստատելու մասին» արձանագրության մեջ նշվում է, որ Հայաստանի Հանրապետության կողմից ընդհանուր

ներդրումը համաձայն INDC-ի՝ հավասար է 633 մլն տոննա ածխածնի երկօքսիդի համարժեք (189 տոննա մեկ շնչի հաշվով \times 3.35 մլն մարդ) 2015-2050 թթ.-ին տարեկան միջին 5,4 տոննա մեկ շնչի հաշվով: 2010թ.-ին Հայաստանում ընդհանուր ջերմոցային գազերի արտանետումների թիվը կազմել է 7,463.6 գիգա գրամ (Gg) CO_{2eq}: CO₂ արտանետումների մեծ մասը գեներացվում է էներգետիկայի ոլորտում, որը կազմում է 5,008.6 Gg CO_{2eq} կամ 2010թ. ընդհանուր արտանետումների 67.1% -ը:

Ծրագրում ակնկալվում է, որ առկա խորքային հորերն ու պոմպակայանները փոխարինվելու են ինքնահոս ոռոգման համակարգով: Դրանց շահագործման դադարեցումը կարող է նվազեցնել ջերմոցային գազերի արտանետումների քանակը՝ էներգիայի օգտագործման տնտեսման միջոցով: Չնայած նրան, որ ազդեցությունը մեծ լինել չի կարող, հարավոր է, որ ծրագիրը որոշ չափով նպաստի կլիմայի փոփոխության մեղմացմանը: Ծրագրի ներդրումը քանակապես գնահատվել է՝ օգտագործելով << JICA climate-FIT version 2.0 >> գործիքը: CO₂ արտանետումների զուտ կրճատման հաշվարկների համար կիրառվել է հետևյալ բանաձևը.

$$U_{y} = (E_{U_{y}} - \sigma U_{y})$$

U_y : Արտանետումների կրճատում “y” տարում՝ համեմատած ծրագրի կամ առանց ծրագրի դեպքի հետ (միավոր: tCO₂/տարի)

E_{U_y} : Ելակետային արտանետում “y” տարում առանց ծրագրի իրականացման (միավոր: tCO₂/տարի)

σU_y : Ծրագրի արտանետում “y” տարում ծրագրի իրականացմամբ (միավոր: tCO₂/տարի)

Ներկայումս էներգիայի օգտագործման ընդհանուր քանակը խորքային հորերի և պոմպակայանների շահագործման համար շահառու տարածքներում՝ հավաքված առնչվող ՋԲԱՌ և ՋՕԸ-ից, գնահատվում է 31,856.9 ՄՎտժ / տարի: Ազդեցության հաշվարկը ստանդարտացվում է “y” տարում, հետևաբար, ելակետային արտանետումները գնահատվում են համաձայն “y” տարում ջրի պահանջարկի՝ բազմապատկելով P_{PJ} / P_{BL} հարաբերակցությունը: Պետք է նշել, որ շահառու տարածքում դիզելային պոմպակայան չկա, հետևաբար, ելակետային տարում և ծրագրի շրջանակում վառելանյութի սպառման քանակը <<զրո>> է:

$$E_{U_{y}} = E_{U_{i}} \times U_{\delta p} / U_{i} = (E_{U_{i}} \times U_{q_{i}}) \times U_{\delta p} / U_{i}$$

E_{U_i}: Ելակետային (ներկայումս) արտանետում էներգիայի սպառման արդյունքում (միավոր: t-CO₂/տարի)

U_i: Արտադրության ծավալը (ոռոգման ջրի պահանջարկը) ելակետային տարում (միավոր: մլն մ³)

U_{δp}: Արտադրության ծավալը (ոռոգման ջրի պահանջարկը) ծրագրի շրջանակում (միավոր: մլն մ³)

E_{U_i}: Էլեկտրաէներգիայի սպառում ելակետային “y” տարում (ՄՎտժ / տարի)

U_{q_i}: Էլեկտրաէներգիայի ստացման ժամանակ CO₂ արտանետման գործակից (t-CO₂/ ՄՎտժ)

Ակնկալվում է, որ ծրագրի արտանետումները “y” (σU_y) տարում լինելու են <<զրո>>, քանի որ բոլոր խորքային հորերը և պոմպակայանները ծրագրի իրականացումից հետո գործածությունից հանվելու են, մասնավորապես, ենթադրվում է, որ σU_y = 0. Ծրագրի շրջանակում գնահատված ջերմոցային գազերի արտանետումների (ՋԳԱ) կրճատումը կազմում է 16,575.02 t-CO₂/տարի (տե՛ս աղյուսակ 5-3-5.1):

Աղյուսակ 5-3-5.1 Էներգահնայողության հաշվարկը արդյունաբերական կառույցներում (պոմպակայաններ)

		Արժեք	Միավոր
	Արտանետումների կրճատում	16,575.0 2	tCO ₂ /տարի
	Ելակետային տարվա արտանետումներ	16,575.0 2	tCO ₂ /տարի
	Արտադրության ծավալը (կամ այլ համապատասխան գործոններ) Ելակետային տարում	104.0	մլն մ ³
	Արտադրության ծավալը (կամ այլ համապատասխան գործոններ) ծրագրում	154.2	մլն մ ³
	Էլեկտրաէներգիայի սպառումը ելակետային y տարում	27,772.8	ՄՎտժ /տարի
	Վառելանյութի սպառումը ելակետային y տարում	0.0	տ/տարի
	Էլեկտրաէներգիայի ստացման ժամանակ CO ₂ արտանետման գործակից	0.40250	t-CO ₂ / ՄՎտժ
	Վառելիքի գուտ կալորիականությունը	0.0	ՏՋ/տ
	Վառելիքի CO ₂ արտանետման գործակից	0.0	t-CO ₂ /ՏՋ
	Արտանետում ծրագրի շրջանակում	0.0	tCO ₂ /տարի
	Ծրագրի շրջանակում Էլեկտրաէներգիայի սպառումը y տարում	0.0	ՄՎտժ /տարի
	Ծրագրի շրջանակում վառելիքի սպառումը y տարում	0.0	տ/տարի
	Էլեկտրաէներգիայի ստացման ժամանակ CO ₂ արտանետման գործակից	0.40250	t-CO ₂ / ՄՎտժ
	Վառելիքի գուտ կալորիականությունը	0.0	ՏՋ/տ
	Վառելիքի CO ₂ արտանետման գործակից	0.0	t-CO ₂ /ՏՋ

Աղբյուր՝ Output from JICA Climate-FIT ver.2.0.

5-3-6 Հարմարվողականության ռազմավարություն

Ծրագրի նպատակն է ոռոգման համակարգի բարելավման միջոցով արտադրության աճը և ծրագիրը կլիմայի փոփոխության ադապտացիայի վրա կենտրոնացած չէ: Սակայն, մյուս կողմից կա հավանականություն, որ գյուղատնտեսության համար առկա ջրային ռեսուրսները կարող են նվազել՝ համաձայն վերոնշյալ մոդելավորման արդյունքների: Հետևաբար, Ծրագիրը դասակարգվում է ըստ «ընդհանուր զարգացման + ադապտացիայի տարբերակի» համաձայն << JICA Climate FIT 1.0>> վերսիայի (հունիս, 2010):

Հայաստանում քննարկվել է բնական աղետների պատճառով գյուղատնտեսությանը հասցվող վնասների ապահովագրության հարցը: ԲՆ-ն և ՄԱԶՕ-ն միասին հաշվետվություններ են կազմել, սակայն, այդ համակարգի ներդրումը ժամանակատար է: Ինչ վերաբերում է միջազգային դոնոր կազմակերպությունների՝ ՀԲ-ն չի իրականացրել լայնամասշտաբ ծրագրեր, որոնք պահանջում են հաշվի առնել կլիմայի փոփոխությունը, և ՀԲ-ն չի ձեռնարկել կլիմայի ադապտացիոն միջոցառումներ: Հայաստանում գործող դոնորների մեջ KfW-ն համարվում է առավել առաջադեմ կլիմայի փոփոխության ազդեցության ուսումնասիրության առումով: Սակայն, համաձայն KfW-ի ներկայացուցիչների, տարածաշրջանային կլիմայի մոդելը ընդգրկելով Կովկասյան երկրները ինչպես օրինակ Հայաստանը, Վրաստանը և Ադրբեջանը, դեռևս չի հաստատվել և առկա համաշխարհային կլիմայի մոդելը չի կարող ընդգրկել փոքր տարածական ռեզոլյուցիայի համար տվյալներ: Հետևաբար, KfW-ն չի իրականացրել որևէ ծրագիր, որը շեշտը դնում է կլիմայի փոփոխության վրա, մասնավորապես, Հայաստանում:

KfW-ն Կապսի ծրագրի ՏՏՀ փուլում ներգրավել է կլիմայի փոփոխության խնդիրներով զբաղվող մասնագետների և գնահատվել է, որ Կապսի ծրագրի վրա կլիմայի փոփոխության ազդեցությունն աննշան է: Սակայն, քանի որ հետազայում կարող է առաջանալ տաքացում, տեղումների քանակի նվազում, աղետների հաճախականության բարձրացում, հետևաբար, Կապսի ծրագրի շրջանակում առաջարկվել են հետևյալ

միջոցառումները.

- Ջրամատակարարման համակարգի բարելավմամբ՝ ջրի կորուստների կանխարգելում
- Կաթիլային ոռոգման համակարգի ներդրում. ՋՕԸ աշխատակիցների վերապատրաստում և ֆինանսական խթանի տրամադրում ֆերմերներին
- Ֆորումի կազմակերպում այլ ջրօգտագործողների հետ, ինչպիսիք են՝ ՋԲԱՌ, ՋՕԸ, հիդրոէլեկտրակայան, ազգային պարկ և այլն:

Կարելի է ասել, որ Կապսի ծրագիրը առաջարկում է իրականացնել ադապտացիայի միջոցառումներ ընդդեմ կլիմայի փոփոխության տեխնիկական վերապատրաստման, իրազեկման և ջրախնայող ոռոգման համակարգի ներմուծման միջոցով: Հաշվի առնելով, որ այլ դոնորները չեն նախաձեռնել Հայաստանում կլիմայի փոփոխության հակամիջոցառումներ, խելամիտ է հետևել KfW-ի մեթոդաբանությանը:

Չնայած որ Ծրագրի տարածքում մինչ օրս չի նկատվել ջրի կորուստ՝ պայմանավորված ջրային ռեսուրսների անտեղի սպառման հետ, այնուամենայնիվ, ներկայիս ոռոգման կառույցների վատթարացման հետևանքով լինում է ջրի կորուստ, օրինակ, ջրի արտահոսք ջրանցքներից: Անհրաժեշտ է վերականգնել այդ կառույցները և առաջարկվող ծրագրի բաղադրիչները ներառում են վերականգնողական աշխատանքներ: Հետագայում հնարավոր է ներդնել ջրախնայող ոռոգման համակարգեր՝ ինչպիսիք են կաթիլային ոռոգման համակարգը և անձրևացման ոռոգման համակարգը: Ծրագրի իրականացման ընթացքում կարելի է ԳՆ հետ համագործակցությամբ իրականացնել պիլոտային ծրագիր՝ ջրախնայող ոռոգման համակարգերի ստուգման նպատակով:

Ինչ վերաբերում է կլիմայի փոփոխության ադապտացիայի գնահատման ցուցանիշին՝ կա չորս ցուցանիշ, մասնավորապես՝ 1)ոռոգվող մշակելի տարածքը, 2)հիմնական մշակաբույսերի գյուղատնտեսական արտադրությունը, 3)էլեկտրաէներգիայի օգտագործումը ոռոգման նպատակով, և 4)Սևանա լճից շահառու տարածք ջրի տեղափոխման ծավալը: Ցուցանիշները համապատասխանում են ծրագրի գնահատման ցուցանիշներին: